

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**In Causa Religionis Miscellaneorum Libri Tres In Diuersos
Tractatus antea non æditos, ac diuersis temporibus,
locisq[ue] scriptos digesti**

Cochlaeus, Johannes

Ingolstadii, 1545

VD16 C 4328

Liber Tertius

urn:nbn:de:hbz:466:1-29563

MISCELLANEO²

RVM IO. COCHLAEI LI.

ber Tertius Tractatus Primus,

ANNOTATIONES IO. COCHLAEI

in Epistolam quandā è Franckfordia, quæ ad Mœs
num seu Mogunum sita est, datam, Anno
Domini M. D. XXXIX,

EPISTOLA:

Publicam pacem sperandam esse fertur. Nam uenerunt ad Franckfordiam Episcopus (quem ita uocant) postulatus Constantiensis: Et Matthias Helt, commissarij Cæsaris cum plena potestate. Lesgi exemplar literarum, quibus imperator concedit eis tantā potestātē oīa ^A licita et tolerabilia agendi, transigendi, pacificandi, & pacem confirmandi, quantam ipse præsens haberet & posset. Duo electores Palatinus & Brandenburgensis sunt pacificatores inter Commissarios Cæsaris & nostros, nostri hijs diebus obtulerunt pacificatoribus Grauamina sua, ut uocant, & adiecerunt articulos pacificationis, Inicō petunt ut perspicue declaretur, quæ sunt ^B Causæ Religionis, uidelicet non hæ tantum quæ fidei tardis sunt, Verum etiā quæ ad Iurisdictionem & bona ecclesiæ pertinent, & quæ huius sunt generis ^C de his non sit ius Camere iudicare, utque omnia prius à iudicio Camere in hijs causis acta & iudicata abrogentur.

Deinde

Deinde ut iudices scilicet assessores Camerae ^D ex utraque parte æquali numero eligantur, ut non solū Religionis Causæ, hac Ratione non suscipiantur à Camera. Verum etiam ut nostri in Ciuilibus etiam Controuersijs non habeant iniquos quos Iudices propter Religionem. Adhæc petunt ut liceat ipsis ^E Interea temporis dum Religionis Controuersia pacifice componatur tractare, bona ecclesiastica & administrare suis ecclesijs prout queant in Concilio generali libero et nō partiali, aut i legitimis Imperij Comitijs tueri. Propterea petūt, ut etiā alijs statib, imperij ^F liberū sit Euangelion agnoscere, ac ut subditi quoq; aliorum statuum non tractentur à suis ^G Crudeliter, si nostram Religionem agnoscant, sed aut dimittant eos libere è regionibus suis, Salsuis tamen publicis legibus & tributis (ut fieri solet) emigrare aut sinant ipsas Impune apud se habitare, si modo publicam ipsorum Religionem nō turbauerint, aut Conuenticula fecerint. Deinde petunt ut ^H matrimonia sacerdotum nostrorum & spiritualium agnoscantur Pro legitimis Coniugijs & permittāt eis ac liberis ipsorum publica et uulgaria Iura successionis & hereditatis, Postremo petunt de Iudicio ^I Causarū matrimonialium, ut nostris liceat in sua cuiusq; Iurisdictione de ijs Cognoscere, & ne ab extraneis quidem ad episcoporum fora citentur. Hæc fere summa eiusmodi eorum quæ nostri ad constituendam firmam certam & perpetuam pacem petunt.

Quid post hæc autem actum sit ignoro interim tamen dum hæc aguntur miserunt nostri Capitaneos suos ad Augustā, Vlmam & reliqua loca ut diligenter obseruent aduersariorum conatus, & si quidem aduersarij conscribunt exercitum, ut & ipsi * conscribant milites, & si enim pacificatores bene polliceantur de pace, nostri tamen non remittent

mittent curam suam donec uiderint, rem in tuto esse. Ego uideo uobis utrinque ingentia pericula imminere si bellum erit, nos iudicabimur^K autores, si pax & tranquillitas, nostri cum metus abfuerit^L magis inhiabunt in bona Ecclesiastica quam curabunt Ecclesiam, & Pontifex Romanus capta occasione pacem etiam^M Iuramentis firmatam facile rescindet & Cæsarem à promissionibus pro more exoluet. Quare utcumque res acta aut transacta fuerit, nobis est manu domini pendendum est, qui ecclesiam^N suam uel inter aduersarios uel inter uos probe tuebitur.

Annotationes Ioannis Cochleij.

A Licita & tolerabilia: Ergo si Pacificatores decernerent, ut pars aduersa retineret Lutheri aut Zuinglij doctrinam, tanquam Euangelicam, & de bonis Ecclesiarum disponeret pro libito suo, sicut hactenus iniuste fecit: Imperator ista seruare aut rata habere minime teneretur, quia nec licita forent nec tolerabilia.

B Causæ religionis. Hinc cognoscitur hypocrysis partis aduersæ, quæ hactenus Edicta & mandata Cæsaris religionis prætextu eludit, tanquam contra suam conscientiam facerent, si Lutheri & complicum eius doctrinam dimitterent, & antiquam Ecclesiæ fidem reciperent. Nunc autem uolunt Religionis uocabulum, extendi etiam ad Iurisdictionem & ad Ecclesiarum bona, quæ ipsi Irreligiose contra omne ius, tam diuinum quam humanum Ecclesijs & Monasterijs ablata retinent, ut facile intelligas, oculum eorum non tam ad fidem & conscientiam, quam ad externam iurisdictionem & rerum temporalium possessionem respicere.

C Deijs non sit ius Cameræ iudicare, Cur non? Quot enim leges habentur in Codice atque etiam in Autenticis, De rebus Ecclesiarum non alienandis? Legant saltem Ambro. & Augu. ut ex ijs cognosceant, ad Imperatorem spectare, bona Ecclesiarum tueri.

D Ex utraque parte æquali numero eligantur. Hic satis aperte fatentur schisma Imperij, per ipsos introductum, Alioqui frustra diceretur. Ex utraque parte. Cur non potius seruetur ordo antiquus Imperij & Cameræ, si nullum sit in Imperio schisma?

OO

Interea

E Interea temporis. Hoc est, semper & in perpetuum uolunt bona Ecclesiastica pro libitu suo administrare, Quia nunquam poterit celebrari Concilium, quod ipsi liberum & non parziale dicant, Papam enim pro parte habent, & non pro parte. Concilium autem Papam excludere non potest.

F Liberum sit Euangelion agnoscere. Vbi quæso prohibuit hoc Cæsar? ubi Papa? fuit hoc ultra Mille annos semper liberum sub Christianis Principibus. Sed ipsi Euangelion nouum comminiscuntur, in quo licet laicis occupare ac possidere Ecclesiarum & Monasteriorum bona, cultum diuinum, pro quo seruando eiusmodi bona data sunt à pijs, impie abolere, & Ecclesiæ ritus atque obseruationes despiciere & calcare. Hoc non Christi sed Sathanæ Euangelium est.

G Crudeliter. Nemo recte dixerit Crudeliter esse, si de noxijs secundum leges summuntur supplicia. Qualia in hæreticos constituta leguntur à Catholicis Imperatoribus C. de hæreticis per totum.

H Matrimonia, sed non merentur ita dici, illicita perfidorum Apostatarum contubernia, quæ potius sunt incæsta connubia & spiritualia contra uotum adulteria, tam legibus quam sacris Canonibus atque etiam sacris literis prohibita.

I Causarum Matrimonialium. Hæ ad Episcopos spectant, non ad laicos, Quia Matrimonium unum est septem sacramentis est, Quorum administratio & iudicium ad sacerdotes pertinet.

* Conscribant milites. Contra quem hostem? Contra Imperatorem? At is non hostis sed dominus eorum est, Cui rebellare & sediciosum est & damnabile, quia est diuinæ ordinationi resistere. Ro. 13.

K Autores. Recte, quia utriusque potestati rebelles & contrarij estis, Siue igitur inuadatis nos ultro, siue utramque potestatem pertinaci contumacia ad corrigendum uos impuleritis, belli autores eritis.

L Magis inhiabunt in bona Eccle. Ita male imbuti, ac incitati sunt à uobis o. Apostatæ. Nam antequam uestra in lucem prodiret doctrina pseudoeuangelica, nequaquam sic inhiabant Principes & ciuitates partium uestræ in bona Ecclesiarum, sed relinquebant ea pie, sicut fecerant pii maiores eorum, Ecclesijs ac Monasterijs, ad peragendum cultum Dei, propter quem Ecclesiasticis personis donata fuerunt. Vos autem docuistis, impium esse eum cultum, & cruentas edidistis Bullas ad destruendum Ecclesiasticorum regimen: sub hac quidem nequissima atque impijssima spe, ut sublati de medio Catholicis sacerdotibus atque Monachis, uobis, tanquam ueris Ecclesiæ ministris, illorum relinqueretur bona

tur bona, Nunc uero, ubi uidetis ea bona. maxima ex parte retineri
 a uestris laicis, uobis autem non tantum inde dari quantum speraba
 tis, cauillamini ad inuicem in angulis, uestros magis inhiare in bona
 Ecclesiastica q̄ curare Ecclesiam.

M Iuramentis, si ea fuerint illicita & contra publicum bonum, aut
 contra fidem Ecclesiæ. Pium est enim in turpibus promissis rescin
 dere fidem.

N Ecclesiam suam Dominus tuebitur. Non est de hoc dubium,
 Tutatus est enim eam hætenus. 1500. annis, contra longe maio
 res & fortiores persecutores atq; hæreticos q̄ hodie sunt. Sed domi
 ni Ecclesia non est noua Lutheri aut Zuinglij secta, quæ utiq; peris
 bit, sicut hætenus perierunt omnes aliæ sectæ, Christus autem in
 Catholica Ecclesia permanebit usq; ad consummationem sæculi.

Annotationes scriptæ Misnæ Anno Domini.

1 5 3 9.

MISCELLANEO RVM LIBRI TERTII

Tractatus secundus.

ADVERSUS QUERELAM LAZARI
 ficti & sacrilegi, Defensio Canonorum, per
 Ioan. Cochleum.

Vi pium Deicultū à sede Apostolica per
 pios & Apostolico spiritu præditos uiros
 ad Germaniæ gentes olim Idolatras propa
 gatum, et iam D C C. & amplius añis per
 petuo pietatis & sanctæ deuotionis usu
 confirmatum, Imperatorumq; & aliorum
 Principum Christianorum religiosa in foundationib. largita
 te aduictū, abolere nunc molunt, non solū grauib. calūnijs
 O o 2 onerant

onerant Clerum Orthodoxum, sed etiam sacrilegas aduersus eos rapinas Principibus & Magistratibus (quos sub fusato Euangelij prætextu fallunt) persuadere confictis declamationibus non uerentur.

3. Reg. 21.
Achab contra Naboth.

Psal. 79.
Esa. 5.
Matth. 21.

Quamuis non ignorent, quã grauius ab Helia reprehensus ac increpatus fuerit Achab, impius ille Rex Israel, qui calumnijs & persuasione impiæ uxoris suæ Iezabelis inductus, uineam unam, & quidem prophanam, ereptam Naboth Israelitæ, iniuste possidere præsumpserat. Per uineam aut figurate significari Ecclesiã, non est obscurũ ijs, qui sacras literas uel semel perlegerunt. Ait enim Psalmista. Uineam de Aegypto transtulisti & plantasti eam, Et Esaias, Vineam Domini Sabaoth domus Israel est, Et ipse saluator in Euangelio. Homo erat pater familias qui plantauit uineam, &c. Iuste quidem ab Helia reprehensus fuit Achab, qui uendere aut quauis ratione alienare nolenti uineam suã uxoris fraudibus eripere ac possidere non erubuit.

Psal. 51.

Attamen si factum illud manifeste impij ac idolatræ Regis Achab conferatur cum ijs rapinis & sacrilegijs, que nunc Rhetores Euangelici (uti seipso uocant) suis Principibus, qui præ alijs de Euangelio sese iactitant, persuadent atq; iustificat, poterit profecto Achab præ illis non iniquus, immo æquissimus uideri, Quid ita? Primum, Non gloriabatur Achab de rapina illa, sicut gloriantur Euangelici de sacrilegis factis suis, Quum enim audisset Helia sermonem Achab, scidit uestimenta sua, & operuit carnem suam cilicio, ieiunauitq; & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite. Nihil horum faciunt nostri Euangelici isti, sed gloriantur etiam de tot iniquitatibus suis, & lætantur cum malefecerint, atq; exultant in rebus pessimis.

Deinde

Deinde non abstulit Achab uineam Naboth mox uí aut imperioso mandato, sicut isti faciunt, Dixerat enim ad eum Da mihi uineam tuam, ut faciam mihi hortum olerum, quia uicina est & prope domum meam, daboq; tibi pro ea uineã meliorem, Aut si commodius tibi putas, argenti præcium quãtum digna est, Ecce Rex iste quantumuis impius ac sceleratus (nempe qui fecit malum in conspectu domini, ut sacra testatur historia, supra omnes qui fuerunt ante eum) non petijt gratis sibi uineam dimitti aut donari, sed iusto contractu à subdito sibi ciue obtinere illam satagebat, utpote uel iusto emptionis præcio uel melioris uineæ commutatione, Licet improbe prætexere potuisset (si Euangelicis istis similis esse uoluisset) ius rapiendi ex uerbis Samuelis prophætæ, longe antea defuncti, Qui ex ore domini dixerat, Hoc erit ius Regis qui imperaturus est uobis, filios uestros tollet & ponet in curribus suis, Agros quoq; uestros & uineas & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis, Non tamen ius istud arrogauit sibi Achab rex, sed iusto contractu, (sicut solet homo priuatus à conciuo suo) uineam à subdito suo petijt.

Prouer. 2.

3. Reg. 16.

1. Reg. 8.

At Euangelici nostri Principes, à Iezabelicis persuasi Rhetoribus, audet abbatibus & alijs Ecclesiarum Prelatis atq; pastoribus, uolentis mandatis dicere, Cedite ac date nobis uineas, quibus hactenus præsuistis, neq; meliores à nobis accepturi, neq; ullum argenti præcium pro eis recepturi. Quin potius cedite ac date non solum ipsa templa & Monasteria, quæ habetis, sed & omnia eorum uasa & ornamenta, aurea, argentea, gemmea, serica, Holoferica, polymita, & quantumuis uel arte uel materia præciosa, etiam si ab Imperatoribus antiquis aut à maioribus nostris sint uoto aut ultro, nea deuotione templis uestris nuncupata, Deoq; consecra-

Rhetores.

Iezabelici.

Verbū Do-
mini.

O o 3 ta, Quam

Esa. 40. *sa.* Quāuis, n. Principes illi de uerbo Dei maxime glorifentur, et in salua eorū semper natet, illud; *Esaie*, Verbum dñi manet in æternum, Quin etiam in seruatorum suorum manet cis, et domorum dealbatis parietibus (sicut in Iudaicis olim phylacterijs, et fimbrijs factum fuisse exprobat Phariseis & Hypocritis dñs) depingant Quinq; literas grandiusculas illius Oraculi, V. D. M. I. E. Semper ut memores uerbi dñi uideantur, Re tñ ipsa semper obliuiscuntur certissimi huius uerbi Domini, quod i fine libri Leuitici clare habet expressum, nempe. Quicquid semel fuerit consecratū, sanctū sanctorum erit Dño, Adeo, n. irreligiose attrectant & pphanāt sacra uasa, ut etiam Babyloniorum Rex Balthassar sacra q̄dem sed aliene religionis cultui consecrata uasa, minus impie tractasse uideri queat, Non, n. legitur is sacra Tēpli Hierosolymorum uasa per sese rapuisse, sed a patre suo in bello publico rapta, conuiujs exhibuisse in usum potandi, quū esset ipse iam temulentus, Nec legitur ea conlasse in pecunias, nec in torques conuertisse, nec mulieribus in mūdum prophanum & in superbiæ ostentationem condonasse, nec haste subiecisse, nec publice in foro uendidisse, sicut ab Euangelicis uidimus iam aliquot annis, & uidemus adhuc fieri hominibus Neochristianis.

Matth. 23. Quorum Visitatores, sacerdotibus quidē phibent sacrorum & ornatum et uasorum usum, Magistratibus uero pphanis, p̄tensa Principū cōmissione, permittunt atq; etiā precipiūt, ē templis et Monasterijs omnia sacra tollere, atq; in p̄torium asportare, Et hic est pius Dei cultus, quē tantopere laudant Lutherici declamatores, hoc uerum Euangelij noui ministeriū, hęc Principum officia (si dijs placet) quę Deo et Ecclesie debent, ut impudentissime rethoricant impij Rhetores isti lezabelici, sanguinarij hostes Cleri Orthodoxo

Leu. 27.

Rex Balthassar.

Dan. 5.

Visitatores Euangelici.

thodoxi, scelerati fratres proditoris sacerdotū Doeg, cuius *1. Reg. 21.*
 nefario cōsilio ac ope interfecti sunt in die uno LXXXV.
 Viri uestiti Ephod lineo, totaq; ciuitas sacerdotum, Nobē,
 in ore gladij percussa est.

Quanto igitur minus iniquus uideri potest fuisse Achab *Achabmīns*
 Rex Idolatra, quàm sunt noui Euangelij p'effores isti ho *fuit iniquus*
 die. Ille, n. uineā dūtaxat (rem utiq; pphanam) ab inuito ex *quàm sunt*
 torquere nitebatur, licet equo sub p'ecio atq; etiam sub me *hodie falso*
 lioris uineę cōmutatiōe. Isti autē ornatus uestesq; & uasa sa *Euangelici.*
 cratissima (quorū bona pars aliquot seculis diuino cultui à
 pijs Principibus destinata & in usu sacrorum rituum habita
 & cōsecrata fuerat) sacerdotibus & Monachis uiolento im
 perio auferre nō uerent. Itē Achab, posteaq; responsum Na
 both libere ac animose denegantis audiuit. (*Dixit. n. ad eū* *3. Reg. 21.*
 Naboth, Propitius sit mihi dñs, ne dē hereditatē patrū meo
 rum tibi,) non est accensus ira furente ad sequendum in pau
 perem et subditū suum, nec minatus ē quicq; mali, nec dixit
 (sicut nūc Euāgelicorū suggestiōe supbe dicūt) nisi dederis
 tu sponte, ego ipse ui rapiam, aut noua lege uindicabo mi
 hi, Sed licet egerrime ferret pauperis tā constans ac liberum
 responsum, absq; tamen uiolentiā domum abiit, & proijci
 ens se in lectulum suum, auertit faciem suam ad parietem, &
 non comedit panem.

Nostri autem Proceres ac uisitatores, nouo Euangelio tu
 midinequa q; ita se humiliant, animosq; demittunt ristes, si
 quando audiunt Abbatem aliquem, aut alium quempiam
 Ecclesię Prælatum, liberius, quàm ipsis & adulatoribus eos
 rum æquum uidetur, ingenua pietate dicentem cum Na
 both (sicut dixit & beatus Ambrosius aduersus Impera
 torem Valentinianum II.) Propitius sit mihi dominus, ne
 dem hereditatem patrum meorū tibi, Verbi gratia, ne dē tibi
 hanc

hanc uel illam Cathedralem aut Collegiatam Ecclesiã ante annos D. aut D C. aut eo amplius fundatam ab hoc uel illo Rege aut imperatore, hoc uel illud Monasterium ab hoc aut illo Principe aut sancto Episcopo religiose cõstructum, opulentis censibus ad perpetuum dei cultum pie donatum, & antecessorum meorum frugalitate ac diligentia bene ad auctum, ac præciosis insuper in honorem Dei & sanctorum eius ornamentis decoratum.

Calumniæ
Visitatorum.

Vbi ergo hæc audiunt Visitatores, mox rapiunt pium Prælatum ad calumnias, & dicunt Principi, Ecce rebellem ac seditiosum Monachum, qui papistica induratus pertinacia, Principis sui iussis parere recusat, Eijciendus est igitur e finibus Domini nostri, cunctisque exuendus possessionibus, ut discat & suo obedire principi & uerbum dei non blasphemare. Ait enim Apostolus. Non est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, Hoc itaque prætextu inuertunt ac subuertunt omnia Visitatores isti Euangelici, qui contra mentem Pauli suis Principibus omnia arrogant, Quum certum sit & ex sacris literis & ex sanctorum interpretatione, Paulum suadere ibi debitam obedientiam, quæ nõ sit contra Deum, si enim cõtra Deum quid præcipiat princeps, attendendum nobis est ad illud Apostolorum, Oportet Deo obedire magis quam hominibus.

Ordinata
Potestas.

Deinde constat Paulum ibi loqui de ordinata potestate. Ait enim, Non est potestas nisi à deo, Quæ autem à Deo sunt ordinata sunt. Iam omnibus liquet, ordinata potestate, non Cæsarem ducibus, sed duces Cæsari subesse ac obedire debere, Quum igitur Cæsar in legibus suis ubique ueter sacri legia, præcipiatque cultus diuini in templis & Monasterijs antiquam obseruationem, peruersissime profecto suadent sacrilegi

facrilegi declamatores Principibus suis, qui Cæsari subiecti sunt, ut contra Cæsaris & leges & uoluntatem, sacrilego ausu templa sacris uasis et ornatibus despolient, ac Dei cultum multis sæculis, iuxta foundationis regulam & tenorem, pia deuotione obseruatum, interdiciant & aboleant, iubeantq; tradi in manus publicorū Ecclesiæ hostiū hereditatem patrū nostrorum. Quod nequaquam petiisse legitur impius ille rex Achab à sacerdotibus Dei Israel.

Absit uero à nobis, ut excusare uelimus impij huius Regis uel facinus istud iniquum contra Naboth, quod S. Ambrosius integro persequitur libro, uel infinita alia eius scelera, quibus iram Dei in ultionem cōcitauit malus & impius supra omnes qui fuerunt ante eum, Hac tamen historiæ collatione pijs Christianis ostendere uolumus, quanto iniquior foueant nūc causam Euangelici (si Dñs placet) declamatores, quā fouit ibi p uiro suo impio sceleratissima mulier Iezabel, cuius malicia nomē eius cūctis seculis detestabile fecit.

Sed uideamus nūc quam iusta & pia sit Vuittembergensis Declamatoris quærela, quā ex Euangelio de diuite & Lazaro aduersus Clerum Orthodoxum proponit, ac Rhetoricis fucis incrustat ac torquet, sanguinarij Doeg artificio & exemplo edoctus, Ne tamen plus æquo proluxa fiat responsio aduersus quærelam istam (tametsi non adeo longam) non ad omnia inania eius uerba, sed ad præcipuos calumniarum falsarumq; gloriationū locos, breuiter respondebimus, & quidem sobrie ac sine bilis commotione.

Quærela Lazari.

Ait ergo. Pulsa ueritas ex Pontificū collegijs & Cōcilijs, nobiscum adhuc dei beneficio philosophatur.

Veritas.

Nobis autem septiceps Lutherus uester, & bilinguis in suis ad Romanos cōmentarijs locisq; cōmunibus bis æditis

Pp

Philip

Matth. 5.
1. Cor. 1.

Philippus & frequētes uestræ hoc aſio habite in uos cōtentioſe diſputationes de lege & Euangelio ac de pœnitētia, tā uarijs & cōtrarijs ſententijs uentilatæ, manifeſte oſtendūt, ueritatē à uobis ꝑcul exulare (quū in contrarijs ueritas ſuſſistere non queat) uoſq; à uero Euangelio (cuius ſermo debet eſſe Eſt Eſt, Non Non) longe aberrare, Conciliorum uero decreta Mille iam & amplius annis perdurare ſacroſancta adhuc, ac ſolidè inniti ueritati, Qualia ſunt (exempli gratia) Niceni atq; Chalcedonenſis Conciliorum decreta, quorum hoc DC. & XXX. illud CCC. & XVIII. Pontifices congregatos in unum habuit.

Ait amplius declamator. Quærendum igitur eſt hoc tempore, qui referant Lazarum, qui imitētur diuitē, Si uere hoc & ſimpliciter dicendum eſt, Nos inopes ſcholastici, Deinde omnes ſacerdotes, qui uulgo inuili ac ſpreti, cum alijs grūnis conficiuntur, tum uero cum uxoribus ac paruis liberis fame cōtabeſcunt, Lazari ſunt, Econtra imitatores illius opulēti, qui ſunt præcipue ꝑ Pontifices, Epiſcopi, Canonici, Monachi, & horum ſatellites tyranni.

De iuuantis
ſcholasticis.

De ſcholasticis inopibus, qui ad ſtudia ſua proſequenda alieno egent adminiculo, iam diu, etiam uiuente adhuc piſſiſſimo laudatiſſimo principe, Duce Saxonix GEORGIO, cogitauerunt Epiſcopi & Prælati noſtri, quanā ratione iuuantis eſſent, obtulerūtq; ſua ſponte inſignē pecuniarū ſummā, q̄tannis ad eorū ſtudia iuuantis partim in ſalaria prælectorū, partim in alimonā, alijsq; neceſſitates addiſcētū, Liſpſix certa cōtributione præſtandā. Sciunt hoc ueteres conſiliarij atq; puinciales, qui publicis interſuere tractatibus. Sed rem hanc uere piā, & Reipu. ſalutarē, Eccleſiæq; Chriſtiane

cessariâ, impedierunt multa, nepe prælectorû huius tempo-
ris hisce in terris rara in fide Catholica synceritas, accelerata
mors opt. Principû, filij primû Friderici, & paulo post pa-
tris Georgij, Ducû Saxoniz, mutatio regiminis et Cõsilia
riorû, alia fides & religio dominantiu, Super oia uero publi-
ca in sacerdotes ac Monachos omni uexationû genere adau-
cta psequutio, quam Lutherus Apostata primus in Germa-
nia pnciosissime inuexit. Vnde fit, ut parentes, licet paupes
existant, malint filios suos artificio manuali quã literarû stu-
dio tradere. Paucitas igi scholasticorû nemini iustius im-
putari potest quã noui Euangelij præconibus, & quidẽ præ-
cipuis inter eos, Luthe. & Melanch. qui ante annos xvij. &
scholas publicas dixerunt esse Satanæ lupanaria, & abolenda
esse literarû, p̄sertim Græcarû & latinarû studia suaserunt.

Quod aut declamator iste Lazaros esse affirmat oēs sa-
cerdotes, qui cû uxoribus ac paruis liberis fame cõtabescût,
ut inã tam uere & ex animo diceret quã dicit nequiter et in-
uidiose, Digni em̄ essent eiusmodi sacerdotes omni contu-
melia et egestate, tum quia hæretici sunt & Ecclesiæ Catho-
licæ desertores, tû quia uel Apostatę sunt si ab Episcopo le-
gitime ordinati fuerunt, uel sacerdotes ficti ac falsi sunt, qui
sacerdotij ordinẽ uel fraudulenter mentiendo sibi usurpant,
quẽ uere non habent, uel sine unctione sancta ab Apostatis,
quorû nullus est uere Episcopus, nulliter acceperût, ad per-
petrandã quotidie ferme horrendam Idolatriã, quando po-
pulo porrigunt merum panẽ & uinum pro uero corpore et
sanguine Christi, Quandoquidẽ em̄ non sunt ab Episcopo
aliquo legitime in sacerdotes ordinati, consecrãdi potestate
uere habere nõ possunt, Si em̄ Diaconi, qui uere ab Episcopo
ordinati sunt, consecrãdi & offerendi potestatem non
habent, sicut testatur Nicenum Concilium, Quanto mi-

Sacerdotes
uxorati.

Lutherano-
rû Idolatria.

Concil. Nic.
c. 14.

nus habet illi ementiti sacerdotes, qui reuera puri sunt laici
Nullum em ordinem Clericalem legitime ab ullo Episcopo acceperunt. Et eiusmodi sacerdotibus falsis impijsq; & idolatris repletur miserabiliter multis nunc in prouincijs Germania et totum Daniam Noruegiaeq; regnum, Qui sane iustissime bonis Christianis inuisi ac sprete esse debent, haud secus atq; olim Iudaeis despecti & exosi erant sacerdotes Excelsorum, quos de nouissimis populi fecerat impius Rex Hieroboam, qui peccare fecit Israel.

9. Reg. 15.

Mali ac falsi pastores.
Zach. 11.

Ezech. 34.

1. Reg. 2.

Nouae pastorum exactio.

Contra tales profecto sacerdotes Lutheranos falsoq; pastores uera & horrenda est querela domini per Zachariam prophetam quod dispersum non querunt, sed dissipant amplius, nec contritum sanant, sed profus occidunt, quibus singulis uerissime dici queat. O pastor & Idolum derelinquens gregem. Et per Ezechielem adhuc grauius conquerit et committit idem Dominus aduersus eiusmodi pastores, quorum scelere greges domini fiunt in rapinam & in dispersionem, atq; in deuorationem omnium bestiarum, eo quod non esset pastor uerus & legitimus, qui retineret ac pasceret gregem domini in unitate Ecclesiae Catholicae, sed falsi ac supposititij pastores pascunt semetipsos, & gregi, cui tyrannice praeficiuntur, longe superbius damnant, quam fecerunt filij Heli, Quorum pueri dicebant populo immolanti, da mihi carnem, ut coquam sacerdoti.

Visitatores enim noui largiter eiusmodi uxoris sacerdotibus prospiciunt, Ita ut triplo aut quadruplo plus a populo exigere audent quam datum est antea Catholicis populi pastoribus. Quippe dabant antea quatuor per anni circulum nummi a singulis Christi fidelibus iure offertorij, nunc uero exigunt noui pastores Ternos aut quaternos modios frumenti a singulis agricolis suis, idque faciunt praetextu Imperij aut mandati Principis, Et donabatur antea grossus sacerdoti de sponsanti

spôsanti, nunc exiguntur octo aut nouem, Nihil antea exigebatur, qñ sacerdos uel baptizabat uel ægrotū cōmunicabat et inūgebat, Nūc uero a deo ppterui sunt alicubi pastores noui ut nolint ministrare sacramenta, nisi numeratam prius uideant peccuniam.

Quam iuste autem habeant uxores & paruos liberos, ipsi uiderint, nos scimus eorum coniugia carere ueterū & exemplo & decreto, Nunquàm enim hætenus licuit ulli sacerdoti aut Monacho professo nubere, Non sunt igitur reuera uxores sed scorta potius aut concubine, nec filij eorum recte liberi dicunt, sed spurij potius uocandi sunt, quia nō sunt ex legitimo thoro procreati. Quod si hæc uideatur eis iniuriosa, nos petimus ab eis ius aut exemplum approbatum, quod aliquñ in Ecclesia Christi ita facere licuerit, sicut ipsi faciunt.

Uterius declamator ille tota conuiciorum & calumniarū plaustra tam impudenter sane q̄ inimice in clerum Orthodoxum largiter effundit, ad quæ sigillatim respondere & molestum & superuacaneum foret, Nihil enim habent noui, crebro audiuius ea prius, nisi q̄ fucō Rhetorico alicubi sunt uenustius adormata.

Vocat nostros, ignauos uentres, Sardanapalos, atq; etiam parricidas, qui opibus Ecclesiæ suauissime in ocio et tranquillitate fruentes, non modo ipsos munere ille defraudent, sed etiam Tyrannico fastu contemnant, & summa odij acerbitate inflammati, ipsos trucidare ac delere conentur, & in his superent etiam illum diuitem, qui Lazaro lucis usuram non eripiebat, sed ei locum ad uestibulum concedebat, atque etiam suo fruebatur patrimonio, Episcopi uero Canoniciq; ac Monachi aliena interuertant, eaq; tur-

pissimè per luxum & libidinem dissipent ac profundant, Nō secus ac sponsi Penelopes Vlyssis facultates dilacerabant.

Hæc & id genus alia odiosa aduersum nos impropria de clamantium Rhetorculorum, breui dilui responso possunt, per uerbum, Non credo, quum accusatores isti nihil eorum, quæ dicunt, probare, aut ratione ulla teste uel fideli demonstrare possint, & nobis longe facilius sit, ea crimina uerius in ipsos retorquere. Vtri enim iustius dicantur ignaui uentres & Sardanapali, Nū ueteres præbyteri ac Monachi, qui cubantes soli & seorsum, uentrem per ieiunia antiquitus instituta atq; obseruata castigant, & ea quæ sub uentre sunt, uoluntario celibatu sancte custodiunt, An uero noui isti pastores Euangelici, qui sibi fas esse non putant, uel unam noctem domi seorsum à mulieribus cubare, nec ulla obseruant Ecclesiæ ieiunia, sed uelut irrationabilia pecora omni die quælibet fruuntur esca, calcata superbe omni de ieiunijs Ecclesiæ antiqua & lege & consuetudine? Vtri sunt hisce in rebus magis memores ac obseruantes uerbi dei? Nemo certe negare potest, hæc esse uerba Dei, sancti estote, quoniam & ego sanctus sum dominus deus uester. Item. Si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus, manducant panem sanctum, Item. Mundamini qui fertis uasa Domini, Item. Non dicat Eunuchus, ecce ego lignum aridum &c.

Eunuchi
propter regnum
celorum.
Matth. 19.
Luc. 14.

In toto testamento nouo commendantur præcipue castitas & abstinentia, non solum lege & doctrina, uerum etiam uita & imitationis exemplo. Etenim ipse dominus in Euangelio eos præcipue commendat Eunuchos, qui seipsas castrauerunt propter regnum cælorum, & liberaliter promittit Centuplū atq; etiā uitā æternam ei, qui reliquerit uxorem

uxorem propter ipsum. Et quid dicent coniugati ac uoluptuosi sacerdotes isti ad illud uerbum Christi. Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum & matrem, & uxorem, et filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus? Quo se tuebuntur Apostolorum aliorumue Christi discipulorum exemplo, qui post susceptum sacerdotium, aut post emissum castitatis uotum uxorem duxerint, sicut ducunt hodie absq; omni uerecundia ipsi Euangelij noui præcones? Quis igitur tam perfricte sit frontis, ut dicere ausit, Catholici sacerdotis aut Monachi uitam (qui & seipsum castrat propter regnum cælorum, & Ecclesiæ ieiunia obedienter in debita abstinentia obseruat) similiorem esse uitæ Sardanapali quàm est uita nouorum Euangelistarum, qui omni nocte & cubant & sudant cum illicite ductis uxoribus, & nullum diem per totius anni circulum ieiunio consecrant?

Quis deinde iustius dicetur Parricida? Num is, qui suo contentus stipendio aliena non inuadit, nec alteri alimoniam rapit aut præcidit? An uero is potius, qui calcato sanctæ religionis & obedientiæ uoto, aduersus patrem suum insurgit, & aduersus matris suæ filios scandala ponit innumera, eorumque sic insidiatur sanguini, ut confictis bullis & indulgentijs concitet manus laicorum ad effundendum sanguinem sacerdotum ac Monachorum.

Quemadmodum igitur olim iuste redarguit impium regem Achab Helias propheta, propter spoliatum uinea & occisum per falsa testimonia pauperem Naboth, dicens, Occidisti insuper & possedisti, ita & hodie iustissime redargui possent impj Visitatores isti pseudo Euangelici, qui accepta à Luthe, Principibus potestate, totâ eorū puagant terram,

Luth. in lib.
contra statum
Ecclesiasti
cum.
3. Reg. 21.
Tribunalis
stratorum.

terram & ex omni oppido ac rure, ad rigidum ac superbum tribunal suum, pauperem citant Clerum Catholicum, cui inexorabili rigore præcipiunt, nouo parere Euangelio suo, et sub carceris mortisq; minis interdiciunt, ne ullam de cætero uel legant uel cantet missam, nisi assint aliqui sub utraq; specie cõmunicaturi, ne ue ulli laicorũ deinceps in uaticũ aut quouis alio modo præbeant Eucharistiam sub panis duntaxat specie, ne ue infantem ullum posthac baptizent nisi Teuthonice iuxta nouam ipsorum formulam, in qua sane non solum omittuntur multa uerba precesq; ueteris & cõsueti exorcismi, uerum etiam capitale habetur piaculum, Baptizatum infantulum uel sacro Chrismate uel oleo sancto inungere, aut luto ex sputo factõ infantis aures naresq; ueteri ritu attingere, aut sal in os eius mittere, aut ardentem candelam ceream manui eius applicare.

Baptisma
Lutherano
rum.

Rigor & fastus
Visitatorum.

Senis presbyteri
responsum.

Quod si cui sacerdotũ in respondendo uerbum aliquod liberius elapsum fuerit, quod fastuosas eorum aures mordaci aliquo uero raserit, aut quod præsumpte eorum dignitati non satis iustos reuerentiæ atq; honorificentiaẽ titulos deferre uisum fuerit, is mox toruo uultu truciq; reuerberatus increpatione, tanquã in læsæ Maiestatis reus, aut minis grauioribus angitur, aut terro carceri mancipatur, ut discat & sobrie loqui coram tantis dignitatis nouæ uerticibus, & non blasphemare ipsorum Euangelium, quod singulari dei gratia & beneficio per Lutherum mundo iam tandem illuxerit. Vnde factum est nuper ante hoc triduum, quum sacerdos quidam ruralis, uita inculpatus & annis grandæuus, ad eorum citatus tribunal, liberius dixisset, se parochum fuisse iam annis XLVII. ac Baptizasse omnes parochianos suos quotquot essent superstites, tribus aut ad maximum Quatuor exceptis, Ideo nequaquã decere se aut ætatem suam, ut nos

ut nouam recipiat aut addiscat baptizandi formulam, aliam
ue suos doceat fidem, is tanquam rebellis & in deuotus intra
re iussus est carcerem, quod dictis addidisset ioco sonitum
ex complofione trium digitorum.

Hic profecto sacerdos non admodum iniuste aut indecē-
ter conferri poterit Eleazaro cuidam ex primoribus scriba-
rum, qui sub Antiocho illustri aſios natus Nonaginta, quū
urgetur Tyrannico mandato, ad gustandum saltem simu-
lanter, carnes porcinas contra legem Moyſi, dixit. Non æta-
ti noſtræ dignum est fingere, ut multi adoleſcentes, arbitrā-
tes Eleazarum Nonaginta annorum tranſiſſe ad uitam alie-
nigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem & propter
modicum corruptibilis uitæ tempus decipiātur, & per hoc
maculam atq; execrationem ſenectuti meæ conquirā. Nam
etiſi in præſenti tempore ſupplicijs hominum eripiar, ſed ma-
num omnipotentis nec uiuus nec defunctus effugiam. Sic
& ſacerdos ille pius & in fide Catholica conſtans conſimilē
nimirum habuit cogitationem, ne tacendo uideret ad no-
uam Lutheranorum ſectam ex Eccleſiæ ſeptis tranſiſſe, gra-
uicum ſcādalo multorum adoleſcentium, quos ipſe ritu Ca-
tholico baptizauerat.

Et quanto glorioſius hic Eleazari ſecutus eſt exemplū,
tāto de decoroſius uiſitatores illi aſſimilātur Saulo, antequā
agnito Chriſto factus eſt Paulus. Nam ſicut ille adhuc ſpi-
rans minarū & cædis in diſcipulos domini, acceſſit ad prin-
cipem ſacerdotum, & petijt ab eo Episto-
las in Damāſcum
ad ſynagogas, ut ſi quos inueniſſet huius uicē uiros ac mulie-
res, uinctos perduceret in Hieruſalē. Ira & uiſitatores iſti (ij
præſertim qui iam ultra XX. annos Lutheri & per eum Sa-
thanæ, miſera quidem ſed labore ſtrenua mancipia existen-
tes cæteris aſſeſſoribus doctiores haberi uolunt) acceperunt

Viſitatores
ſimiles Saulo
perſecuto-
ri Eccleſiæ
Chriſti.
Act. 9.

Qq à Prin

Miscell. Lib. III. Tractatus II.

à Principe suo literas ad omnia oppida ei subiecta, ut quoscunq; inuenerint sacerdotes Catholicæ fidei tenaces, aut sedibus suis pellant, ut alienis relinquunt dolentes ac inuiti labores suos, aut uinctos perducant in carceres.

Tyrānica uisitorū uolentia.

Heb. 12:

1. Mach. 2.

Vnde fit, ut hac sæuicia multos ex infirmiorib. præbiteris (quibus durum uidetur & intolerabile, cedere e bonorum temporalium possessione, alijsq; relinquere totius anni messem, cum ipsi cunctas agriculturæ impensas pertulerint) in sectam suam pertrahant. Licet non desint nobis per gratiam Dei egregia quorundam exempla, qui ad sanguinem usq; resistunt, tanquam fortes & intrepidi æmulatores Ecclesiæ sanctæ Catholicæ, ut exemplo Machabæorū animati, non solum relinquunt uniuersa quæ habent temporalia, sed et animas suas dent pro testamento patrum suorum.

Scripta Budissenæ in Lusatia, Die Iulij 29.
Anno 1539.

MISCELLANEO

RVM LIBRI TERTII

Tractatus Tertius.

PRAEMONITIO IOAN. COCHLAEI
de Colloquio à Protestantibus
petito.

Erenissime ac Potentissime Rex, Omnium
Clementissime Princeps & dñe, Maiestati
uestre suppliciter deuotioe suggero simplicitatis
meae cōiecturā, super ijs scriptis Lutherana-
norū, quae Cæsareae Maiest. oblata dicuntur,
& per Typographos aedita publice circum-
feruntur, Vidi equidem ex ijs duo, quorum unum Latine,
alterum Teuthonice scriptū erat, In utraq; autē instanter pe-
tūt, ut aliquo Theologorū prolixo colloquio quærat^r con-
cordia doctrinae Euangelicæ pro pace & unitate Germaniæ,
saltem p Nationale aliquod Conciliū. Videē quidē hec pia
et honesta petitio, qua tollat discordia in fidei doctrina inter
nos Germanos, sed uere oro ego nimium, ne talis, qualem illi
quærun^t, cōcordia, nos maxime discordes et alienos reddat
à uera uniuersalis Ecclesiæ fide & religione. Ex his sane ra-
tionibus, Prima, quia nusquam pollicentur se redire ad nos,
à quibus exierunt ac recesserunt, sed quærun^t potius nos
trahere ad se in damnatum & damnabile schisma suum, ut
eis cōsenciētes dissentiamus simul cum ipsis à Catholica &
Apostolica Ecclesiæ fide & religione antiqua. In Teutho-
nico enim scripto petunt à Cæs. Maiest. ut partē aduersam

Concordia
falsa uera fo-
ret discordia

Qq 2 eo ins

eo inclinēt ac ducat, ut ab ea sententiā quæ uerbo Dei repugnat, desistat, Dicunt autem, uerbo Dei repugnare multa, quæ Catholica per orbem tenet Ecclesia, uerbi gratia, uti Chrismate & oleo sancto circa baptismum, Transsubstantiatione & sacrificio circa Eucharistiam, satisfactione circa poenitentiam, missarum celebratione pro defunctis, assertione Purgatorij, inuocatione sanctorum, &c. Secunda, quia aperte dicunt in Latino scripto suo, quod Smalcaldia composuerunt, Si abijcerent Confessionem suam, dissentirent ab Apostolica & Catholica Ecclesia, ac seipsum seungerent ab illa uera Ecclesia omnium temporum. Nolunt igitur concordare nobiscum nisi comprobemus ipsorum Confessionem, At eam publice reprobauit Augustæ Imperator Augustus cum toto simul obedientium sibi Imperij Ro. Principum & statuum cœtu, tum in Consecratione per Theologos facta, tum in Recessu Imperiali. Quomodo igitur eam nunc tandem appbare concorditer cum ipsis possumus? Tertia, quia dicunt in eodē illo scripto suo, se in confessione illa de doctrina & ritibus Ecclesiarum suarum nihil occultasse, sed totam doctrinæ genus complexos esse, unde intelligi queat, ipsos Apostolicæ & Catholicæ Ecclesiæ Christi consensum uere sequi. At si hoc uerum esset, nos ad ipsos transire, ac Ro. Catholicamque per orbem Ecclesiam relinquere oporteret, Nouerunt autem & ambæ Maiestates uestræ & omnes sacri Ro. Imperij Principes ac status. In confutatione Theologorum contrarium huius dicti in plerisque articulis ostensum fuisse, Nam & multa occultauerunt quæ in Ecclesijs suis male practicant, circa missarum usum, in demoliendis altaribus, baptisterijs, salis & aque aspersionibus, in defunctorum exequijs &c. De quibus nihil dixerunt in sua Confessione, Quædam uero falso dixerunt, nempe Missam apud ipsos non aboleri, sed retineri

Confessio pro
testatiū Au-
gustæ bis
damnata.

Non omnia
dogmata se-
ctæ in confes-
sione continen-
tur.

Missæ.

ac summa reuerentia celebrari, seruari itē usitatas Ceremonias
 fere omnes, præterq̄ q̄ latinis concionibus admiscuntur alijs
 cubi Germanicę. At sciunt ipsi probe, rem longe aliter habe
 re, Quandoquidem et ipsum uocabulum Missę abominan
 tur ac detestantur, adeo, ut ipse Lutherus scripserit, Christia
 nos non minus terreri ac signo crucis muniri debere, qm̄ no
 minatur Missa, quã quãdo nominat fatan aut Diabolus,
 Quarta. Quia uerendum est, ne occasione colloquij calum
 nientur Collocutores ac falso traducant eos ad plebem, sicut
 facere nõ erubescunt, in binis nuper ad Cęs. Maie. datis scri
 ptis suis, aduersus eos, qui cum ipsis Augustę in colloquio
 fuerunt. Etenim in scripto Smalcaldiano bis affirmat. De
 lectos ad illud ab Aduersarijs colloquium, expresse in præ
 fatione testatos fuisse, se nihil mutatuos esse de sua senten
 tia, sed hoc tantum acturos, ut eos ad sua deliria inflecterent
 quæ aperte pugnant cum Euangelio. In altero autem scri
 pto, quod Gandau per suos Oratores Cęs. Maie. stati ob
 tulerunt, adhuc atrociorum protulerunt in Collocutores il
 los calumniam, Nempe, q̄ nostri, antequã cum illis ages
 rent, protestati sint, se non eo disputatuos cum eis, ut quic
 quã de sua opinione uel ritibus remitterent, uel ut uicia
 Clericorum corrigerent, quæ Papa Hadrianus per Orato
 rem suum Norinbergę tanta esse confessus sit, ut fateretur,
 nihil esse sani in toto Corpore Clericalis ordinis à Capite
 usq̄ ad plantam pedis, sed in præfatione testati sint, se nihil
 de tantis tamq̄ manifestis & per niciosissimis uitijs re
 missuros & correcturos. Hęc illi ad Cæsarem ipsum, quæ
 profecto impudentissima sunt & malignissima calumnia,
 Quod si non erubescunt, talia ad ipsum scribere Cæsarem,
 quid non audebunt ad plebem, si deputentur Catholici hos
 mines, qui colloquium cum ipsis ineant; Ego, qui Augu

Calumnia
 in Collocu
 tores Catho
 lico;

stæ colloquio illi cōdeputatus interfui, probe recordor, nos
 stros in præfatione testatos fuisse, se nihil conclusiue ibi
 acturos esse, nisi prius omnia acta referrent ad Cæs. Maieſta
 tem & ad Principes ac status Imperij. Quod & ipsi testas
 bantur identidem, omnia ad suos se ante conclusionem res
 lutores, Verum de uitijs aut delirijs non remittendis ne cor
 rigendis, ne unum quidem uerbum ibi dictum auditum ue
 fuit (quod equidem sciam) à quopiam, Quis enim tam
 absurde malus pertinaxq; & impius sit, ut protestari non ue
 reatur, se nolle uitia aut deliria corrigi aut remitti? Quinta
 ratio. Quia ubiq; in scriptis suis prætendunt pacem & uni
 tatem Germanicæ Nationis, nihil de fide & religione alia
 rum Nationum et sedis Apostolicæ cōmemorantes, Tanq̃
 satis esse debeat, si sola Germanica Natio inter sese de fide et
 religione concordiam aliquam erigat, siue cum alijs Natio
 nibus & cum Ro. Ecclesia concordet siue discordet, Hoc au
 tem nihil aliud foret, quàm schisma ipsorum augere, & tot
 tam Germaniam ab uniuersali Ecclesia separare, noua & di
 uersa à reliquis Nationibus fide, sed absit, ut Cæs. ac Reg.
 Maieſtates hanc Germanicæ Nationi maculam inuri, &
 tam latam animarum perditionem introduci permittant,
 Nulla enim animarum salus ullo in schismate speranda est,
 Quemadmodum copiosissime probant S. Paulus 1. Cor. 13
 S. Cyprianus contra Nouatianos, & S. Augustinus con
 tra Donatistas. Sexta. Quia colloquij prætextu quærunt
 dilationem causæ & negocij, ut interea sectam suam latius
 per cæteras Germaniæ partes extendant, sic enim aiunt in
 Teuthonico scripto suo, Causa religionis, cum sit multi
 plex magna & ponderosa, multum temporis, deliberatio
 nis & tractationis necessario requirit, atq; ita in breui tem
 pore, si modo fundamentaliter finaliter & conclusiue tra
 ctandum

Concordare
 cum Luthes
 ranis est mas
 sus schisma
 facere.

Prolixū Col
 loquium in
 utile est ad ue
 ram concors
 diam.

standum sit, finiri non potest, At contra huiusmodi con-
 tenciosum & disputatum colloquium ait Apostolus
 2. Timo. 2. Noli contendere uerbis, ad nihil enim utile est
 nisi ad subuersionem audientium. Item, Prophana autem
 & uaniloquia deuita, multum enim proficiunt ad impie-
 tatem, & sermo eorum ut cancer serpit. Non est igitur uti-
 le, multo minus necessarium, prolixum cum illis inire col-
 loquium, quo differatur causa, ut interim, illorum sermo ut
 cancer serpat latius indies, Sed breui colloquio poterit mox
 intelligi, an cum Ro. & Catholica Ecclesia in fide & religio-
 ne uelint una nobiscum consentire, sicut consenserunt
 patres eorum, nec ne, & quidem in omnibus articulis ad
 fidem & substantiam religionis Catholice pertinentibus,
 non in uno aut altero tantum, sed in omnibus simpliciter.
 Bonum enim ex integra causa est, Dissentire quippe ne
 in uno quidem fidei articulo ab Ecclesia ulli Christiano-
 rum licet, In cassum igitur constitueretur colloquium pro-
 lixi temporis ad excutiendum noua disputatione quosli-
 bet fidei et antiquae religionis nostrae articulos, fidei es-
 nim non disputatio sed obsequium debetur, iuxta illud
 Apostoli 2. Corinth. 10. Consilia destruentes et omnem
 altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, et in
 captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequi-
 um Christi, et in promptu habentes ulcisci omnem inobe-
 dientiam. Septima. Quia fatentur ipsi in scripto suo Schmal-
 caldiano, quod nihil profit, pacisci de ritibus aut de Iurisdic-
 tione cum istis, quod adhuc reuera in articulis Principalibus doctrinae
 dissident. At inter principales doctrinae suae articulos po-
 nunt, quod sola fides iustificet, quod Ro. Pontifex sit Antichri-
 stus, quod Ro. Ecclesia in fide errat, quod uera et Catholica atque Apo-
 stolica Ecclesia sit apud Luthe. non apud Papam, quod Missa non
 sit sa-

Schmalcaldi-
 anum scrip-
 tum non
 patitur uerum
 in fide con-
 cordiam.

fit sacrificium, q̄ nō sint septem sacramenta nouæ legis &c.
 Hos autem & id genus complures articulos comprobare,
 aut super ijs cōsentire eis nequaquàm possumus, frustra igitur
 paciscereē super quibusdam articulis, in specie, quos uel
 ipsi Prælati Ecclesiarum uel Visitatores nouelli uelut toleras
 biles & indifferentes atq; medios pacis amore cōprobarent,
 quales forēt de quibusdam Ceremonijs & ritibus, quales in
 diuersis prouincijs uariari licet, De quibus ait Apostolus
 Phil. 3. Siquid aliter sapitis, & hoc uobis reuelabit Deus. Ad
 dit tamē mox, ne in principalibus, fidem & religionis sub
 stantiam concernentibus, articulis abinuicem dissideamus,
 dicens, Veruntamen ad quod peruenimus, ut idem sapia
 mus, & in eadem permaneamus regula. Quum igitur idem
 Apostolus aperte dicat Ro. 1. q̄ Ro. Ecclesiæ fides annun
 cietur in uniuerso mundo, Et in fine eiusdem Epistolæ præ
 cipiat, ut Romani obseruent eos qui dissensiones & offens
 dicula, præter doctrinam quam ipsi acceperunt ac didice
 runt, faciunt, & iubeat declinare ab illis. Huiuscemodi enim
 Christo Domino nostro non seruiunt (inquit) sed suo uena
 tri, & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda
 innocentium, Vestra autē obedientia diuulgata est in omni lo
 co, Huic p̄fecto doctrine Pauli Apostoli lōge tutius cōsens
 timus et adhæremus, quàm ut ea relicta aut contempta, nos
 uā sequamur aut probemus doctrinā Lutheri, aut cuiusuis
 alterius Suermeri, qui Innocētum corda à Ro. Ecclesiæ fide
 de & obedientia seducit, Nos enim Germani negare nun
 quàm possumus, Matrem nostram in fide Ro. Ecclesiæ esse,
 ipsa enim & non alia, per Euangelium in Christo nos reges
 nerauit, scriptum est autem Prouer. 1. & 6. Filii, ne dimittas
 legem matris tuæ. Quapropter nequaquàm opus est nobis
 prolixo super fidei doctrina colloquio cum protestantium
 Theolor

Fides Ro. Ec
 clesiæ per to
 tum Mun
 dum annun
 ciata.

Theologis, qui usq; adeo ad omnes fraudes technasq; & calumnias sunt proni & intenti, sed sufficere nobis debet illud Apostoli ad Rom, 1. quod Romanæ Ecclesiæ fides annuncietur in uniuerso mundo. A qua nos in nullo prorsus fidei articulo discedere sine animarum uestrarum indubitato periculo possumus. Quod autem ad abusuum & uitiorū correctionem attinet, res ea longe utilius & efficacius in Generali tractabitur Concilio, ad quod celebrandum omnes piorum mentes sedulis suspirijs & efflagitationibus gemunt contendunt & aspirant.

Scripta Hagenoia, Die 27. Iunij 1540.

MISCELLANEO:

RVM LIBRI TERTII

Tractatus Quartus.

CONFUTATIO EXCVSATIONIS

& iactantiæ Protestantium, per Ioan.

Cochlæum.

Suerissime ac inuictissime Rex, Omnium
 Clementissime Princeps ac Domine, circa
 28. articulos Confessionis Protestan-
 tium, quid sentiāt Catholici, nuper sacra-
 tissime Maiestati uestre indicavi, Quo-
 niam uero iactitant eorum Concionato-
 res, nihil à nobis iuste contra eam obijci posse, opere precium
 fuerit Maiestati uestre paucis indicare, circa unū saltem, qui
 de missa est, articulum, quanta sit eorum perplexitas atq; di-
 uersitas doctrinæ de
 Missa.

Rr ueritas

Perplexas
uersitas do-
ctrinae de
Missis

uersitas tum in usu sacramenti, tum in doctrina uerbi, Etes
nimis iactitant tum in confessione tum in Apologia sua, se fal-
so accusari quod Missam aboleant, cum religiose retineant
ac defendant Missam, ac summa reuerentia celebrent, ser-
uentque etiam usitatas Cerimonias circa eam fere omnes, nisi
si quod Latinis Cantionibus admisceantur alicubi Germani-
ca. At sciunt rem longe aliter habere in suis Ecclesijs,
quam referunt in Confessione & Apologia sua, Nam ma-
xima ex parte abolita sunt altaria, pro quibus ponitur men-
sa prophana, ad opus missae nec destinata neque consecrata,
Neque uocatur ab eis Missa opus illud quod super eam men-
sam faciunt, sed Cæna Domini, etiam si mane peragatur, Quin-
etiam in odium ac detestationem ipsius nominis & uocabu-
li Missae demoliti sunt altaria, & licet ante meridiem suam
peragant communionem, malunt tamen eam potius cenam
domini quam Missam nominare. Nequaquam igitur fas-
ciunt in suis Ecclesijs, sicut loquuntur in sua confessione,
neque etiam sic docent in suis concionibus.

Luth. in epis-
tola de missa
angulari.

Quinimo præcipuus autor eorum Lutherus, non est ue-
ritus publice scribere, post æditam eorum confessionem,
Tantum distare ab inuicem Missam et sacramentum, quan-
tum distant inter se Tenebrae & lux, immo quantum Dia-
bolus & Deus. Ait itaque Missam nihil aliud esse quam per-
uersam deordinationem ac nundinationem sancti sacramen-
ti, etiam si quam deuotissime celebretur, Proinde uellet Mis-
sam funditus deleri, optans, à Deo dari omnibus Christianis
talē cor, ut si quando audiant hanc uocem, Missa, extere-
reantur, & signo crucis sese muniant tanquam contra Dia-
boli abominationem. Vocat præterea missam Idolum, quod
à Daniele dictum asserit Moosim, hisdem scriptum literis,
quibus scribitur missa, Quia igitur fronte nunc iactitant se
omnes

omnes sentire ex animo sicut proposuerunt Casarea Ma-
 testati in sua confessione, Cum longe aliter & agant & do-
 ceant de Missa quam loquitur eorum confessio: Cum igitur
 manifestum sit, ipsos non ita seruare usum & doctrinam
 de Missa, sicut habet eorum Confessio, uane conqueruntur,
 se à confessione sua recedere non posse nisi uellet ab ipso
 met Euangelio recedere, Constat enim ipsosmet & uerbis
 & factis ab ea recedere circa articulum de Missa, qui est om-
 nium maximus & præcipuus.

Nec recte dicunt, se in Confessione sua nihil occultasse, Falsa iactan-
 tia de Confessione.
 sed totum doctrinæ genus ingenue & simpliciter comple-
 xos fuisse. Sunt enim quam plurimi errores Lutheranae do-
 ctrinæ (ut interim de Philippi Melancthonis, Pomerani,
 Buceri, Zuinglij, Oecolampadij, Brentij, Pellicani, & id ge-
 nus aliorum nouæ sectæ scribentium & Concionatorum ma-
 gnis et erroneis libris dissimulemus) de quibus nihil dictum
 est in Confessione illa, Quorum nonnullos Maiest. uestræ
 breuiter commemorabo, ut uideat Maiestas uestra, quā ini-
 qua sit eorum de confessione, iactantia & aduersum nos que-
 rela. Ultra igitur 28. articulos confessionis enumerabo quos-
 dam alios sub diuersis titulis, & uniuscuiusque certum ex Lu-
 theri libris locum indicabo in margine, ne uidear calūniari.

DE FIDE CHRISTIANA. I.

NOS autem dicimus, nec Noui nec Veteris Testamen- Luth. in asse-
 ser. art. 1.
 ti sacramenta, sed solā fidem iustificare, In re conscientiarum sola fides totum est, opera nihil sunt.

Nos cum Deo nunquam agere aliter possumus quam si Contra Co-
 chlæum.
 De Capti-
 Baby.
 de in uerbum promissionis eius. Opera ille nihil curat,
 nec eis indiget.

Rr 2 De

DE VERBO DEI. II.

Luth. in pro
logo asser.
Teuth. con
tra Regem
Angliæ.
De abrogan
da missa.

SI propheta non sum, certus tamen sum, apud me esse uer
bum Dei, non apud eos.

Verbum Dei est super omnia. Diuina maiestas mecum
facit, ut nihil curē, si Mille Augustini, Mille Cypriani, Mil
le Ecclesiæ Henricianæ contra me starent.

Pia conscientia nouit, nec dubitat, Ecclesiā nihil statuer
e aut ordinare citra aut ultra uerbum Dei.

DE SACRA SCRIPTURA III.

De abrogan
da missa.
Ibidem.
Contra Am
bro. Catha.

Quod in scripturis non habetur, hoc plane Satanæ ad
ditamentum est.

Agite, prodite uiri Papenses, ostendite unum iota scri
pturæ de ministerio uestro.

Scio quod solo literalī sensu pugnandum est, qui & unis
cus est per totam scripturam, Nihil Origenes, nihil Hiero
nymus, nihil omnes, qui plures sensus dederunt.

DE VETERI TESTAMENTO IIII.

Contra ru
sticos.
Quousq; les
gendus sit
Moses.
Ibidem.

In nouo testamento neq; tenet neq; ualet Moses.

Suermeris ita obturandum est os, quando dicunt, sic
dicit Moses. At tu dic, Moses nihil ad nos pertinet, Deus
ait Exo. 20. Ego sum dominus Deus tuus, qui te ex Aegy
pto de domo seruitutis eduxi, Et hoc textu clare habemus,
quod etiam decem præcepta ad nos non pertinet, Non em̄
nos, sed solos Iudæos ex Aegypto eduxit. Et infra, Nullus
apex in Mose ad nos pertinet.

DE NOVO TESTAMENTO V.

In præfatio.
Teutho.
In præfatio
ne Teuth.
In præfatio
ne Teuth.

Epistola Iacobi, quum directe cōtra Paulum omnemq;
aliam scripturam, operibus iustificationem tribuat, di
catq; Abraham ex operibus suis iustificatum esse, Non est
Iacobi aut ullius Apostoli.

Hanc ad Ebræos epistolā nō esse Pauli aut ullius Apostolo
rum,

rum, ostenditur ex secundo eius Capitulo. Dico quod sentio. In hoc libro Apocalypseos multa desydero, ut eum neq; Apostolicum neq; propheticum esse existimem.

DE EVANGELIO. VI.

Sciendum est primo, opinionem eam, q^d Quatuor tantum sint Evangelia totidemq; Evangelistæ, repudiansdam esse. Vide ne facias ex Christo Mosen aliquem, neq; ex Evangelio librum legis aut doctrinæ, sicut hactenus factum est, & aliquot Prologi etiam S. Hieronymi sic sonant.

In præfat. Teuth. & latina. In præfa. Teuth.

Euangelium tam copiose prædicatum est modo, ut tam clarum non fuerit tempore Apostolorum, Ideo periclitabitur Germania, quod uereor, ibit in ruinam funditus.

In sermo. de Hierusalem.

DE CONCILIIIS GENERALIBVS. VII.

Hoc Euangelium subuertit funditus & radicitus Patrum & omnia Concilia, Quia non tenemur seruari quod Papa præcipit & homines constituunt.

In ser. Attende à fal. proph.

Neq; Papæ neq; Concilijs nec ulli hominum commissum est, ut statuatur & concludatur, quid sit fides. Quia dicit, Cauete à falsis, Oportet Euangelium mentiri, aut Papam simul cum Concilijs.

Ibidem. Ibidem.

Extant præterea 30. Propositiones contra Conciliorum autoritatem Vuittenbergæ disputatæ longe post aditã Augustæ Confessionem.

DE ECCLESIA CATHOLICA. VIII.

Certum est, In manu Ecclesiæ aut Papæ profus non esse, statuere articulos fidei, immo nec leges morum seu bonorum operum.

In asser. art. 27.

Igitur siue Papa siue Pars, siue Concilium sic aut sic sentiat, nemini debet esse præiudicium, sed abundet quisq; in

In asser. art. 28.

Rr 3 sensu

sensu suo in eis rebus quæ necessariae non sunt ad salutem.
Igitur quod sine uerbo Dei ordinatur, non ab Ecclesia,
sed à Synagoga satanæ, sub Ecclesiæ nomine ordinatur.

De abrog.
missa.

DE ECCLESIA ROMANA. IX.

Contra Epi
tomen Syl
uestri.
In asser. 50.
art.

SI sic Roma credit, beata Græcia, beata Boemia, beati om
nes qui se ab ea sepeauerunt.

Ego uero, etiam si S. Petrus hodie præsideret Romæ, ne
gabo Ro. Episcopum esse Papam, Papa enim res ficta est
in mundo, neq; fuit, neq; est, neq; erit, sed fingitur esse.

Ib.

Quare ipsam sedem Bestiæ nego, nihil moratus, sit ne bo
nus an malus, qui in ea sedet, sedes inquam, quæ sit sup om
nes sedes, nulla est in Ecclesia iure diuino, sed oēs sūt eq̄les.

DE SANCTIS ECCLE
siæ Doctoribus. X.

In prologo
Assert.
De abrog.
missa.
Ibidem.

QVANTI errores in omnium patrū scriptis inuenti sunt?
Quoties sibi ipsis pugnant? Psalmo 67. Mirabilis est
deus in sanctis suis, finit eos in multis & diu tam ignorare
quàm errare. Inducunt (inquit) in errorem, si fieri potest,
electos, Hoc est, inductos in errorem, tenebunt, ut uidean
tur cū eis in errore manere & perire, Nonne hoc in Bernar
do, Gregorio, Bonauentura, & multis alijs uidemus, qui in
multis & magnis erroribus permanserunt cum Impijs.

DE VNIVERSITATIBVS. XI.

Contra Am
bro. Cathari.

Dodecima & ultima facies Antichristi est Chaos il
lud & Ianua patens inferni, incredibili facie spectabi
lis, Vniuersitates inquam, In quibus periuria & abusus no
minis Dei sunt introitus, Deinde conuersatio in omne sce
lus libera & licentiosissima.

Ibidem

Quid autem præstant tandem? Primum, Electores
populi

populi Christiani adolescentes hic prostituuntur, & in patens guttur Inferni proijciuntur.

Vt uideatur ad Euangelium funditus extinguendum nec astutius nec efficacius inuasisse Satan commentum, quam Vniuersitatum erigendarum. *Ibidem.*

DE RO. IMPERIO. XII.

Translatum est ad Germanos Ro. Imperij uocabulum, quum res iam nulla imperij esset. *Contra Ambro. Cathari.*

Inter Christianos neq; debet neq; potest ulla esse superioritas, sed unusquisq; alter alteri subditus est, sicut ait Paulus Ro. 12. Unusquisq; alterum pro suo superiore teneat. *De Potestate seculari.*

Hic uides, quomodo miser mortalis uermium saccus imperator, qui uitæ suæ ne ad ictum oculi quidē securus est, impudenter iactitat se uerum & supremum Christianæ fidei Defensorem. *Contra Duo Cæsarismata data.*

DE PRINCIPIBUS SECVLARIBVS. XIII.

Inter Christianos non potest esse gladius. Eo igitur super & inter Christianos uti non potes. Deus ita procurat, O Principes, ut Tyrannis uestra diutius tolerari neq; possit neq; uelit neq; debeat. *De seculari potestate.*

Deus uult uos percutere & percutiet uos, Non sunt rustici, boni domini, qui se uobis opponunt, Deus ipse est, qui se opponit uobis, ad uisitandam uestram Tyrannidem. *De rusticorum tumultu. Ibidem.*

DE TVRCIS. XIII.

Aliunt, nullum regimen sæculare pulchrius esse uispiam quam apud Turcam, qui tamen neque Canonicum neq; Ciuile ius habet, sed suum duntaxat Alcoranum. Turca Decies & prudēior & pbior est quam nostri sūt. *Ad nobilitatem Germanicam. Contra duo Cæsarismata data.*
Prins

In præfa. lib. de moribus Turcorum. Principes. Quid huiusmodi fatuis contra Turcam prospere succedat, qui deum tam alte & tentant & blasphemant? Miracula & monstra abstinente & disciplinæ in Turcarum religiosis, quem non pudifacerent Monachorum, siue sit Carthusianus (qui uolunt optimi uideri) siue Benedictinus? Umbrae sunt nostri religiosi ad illos collati, & uulgus nostrum plane prophanum ad illorum uulgus comparatum.

DE BELLO CONTRA TVRCAS XV.

In Assert. art. 34. PRæliari aduersus Turcas est repugnare Deo, Visitanti iniquitates nostras per illos,

Ibidem.

Qui habet aures audiendi audiat, & à bello Turcico abstineat, donec Papæ nomen sub cælo est.

Contra duo Cæs. mandata.

In fine oro cunctos pios Christianos, ne ullo pacto Principibus nostris obsequantur, uel ad proficiscendum in militiam uel ad contribuendum aliquid contra Turcas.

DE SACRAMENTIS IN GENERE. XVI.

In Captiui. Babylo.

PRincipio neganda mihi sunt septem Sacramenta, & tantum Tria pro tempore ponenda, Baptismus, Penitentia, Panis.

Ad Valesdenses.

Hoc quoque improbo, quod more Papisticæ Ecclesiæ septem ponatis Sacramenta, quum tamen scriptura tantum Duos ponit, Baptismum & Eucharistiam.

In Captiui. Babylo.

Non potest igitur esse uerum, Sacramentis in esse uim efficacem iustificationis, seu esse ea signa efficacia gratiæ, Hæc enim omnia dicunt in iacturam fidei.

DE SACRAMENTO Eucharistiæ. XVII.

Nonne

Nonne iam dudum uides, omnes sacrificos Idolatras esse, et toties Idolatriam perficere, quoties sacrificant: Quid refert, si nihil eleuaretur: Ex hominibus enim est ea eleuatio, non ex instituto Christi.

De abrog.
missa.
Ibidem.
Ad Vualdē
ses.

Vbiq; uides illam adorationem sacramenti non esse sine periculo, ubi fides & uerbum non exercent, Quare tutius forsitan fuerit, cum Apostolis, non adorare, quam pro more illo uulgi adorare.

DE GRADIBVS CONSANGVINITATIS & Affinitatis. XVIII.

Hinc sequitur, quod patruales, hoc est, fratrum aut sororum filij & filia, possunt pie & Catholice copulari, quia iugali. Leuitici 18. personæ istæ non sunt prohibite.

De uita con

Item possum habere noueræ meæ sororem, Item patris mei aut matris meæ sororē ex altero parente, Amplius possum & fratris aut sororis meæ filiam habere, sicut Abraham Saram suam habuit, Possum habere sponsæ aut uxoris meæ sororem post mortem eius. Item filiam fratris uxoris meæ.

Ibidem.

Ibidem.

DE DIVORTIO XIX.

Sed hoc admiror magis cur celibem cogant esse hominē, qui diuortio separatus est à coniuge sua, nec aliam ducere permittant.

De Captiui.
Babylo.

In his casibus, ubi coniugum unus alterum ad uitam non Christianam urget, aut se ab eo separat, Ibi alter non est capus neq; obligatus illi adhærere, potest ergo cum alio cōtra here, perinde ac si mortuus esset prior ille coniunx.

In Epithalamio.

Quid ergo, si secundus quoq; coniunx similiter faceret, hoc est, si urgeret contra fidem Christianam aut discederet. Si militer si tertius & quartus, & sic ulterius: Nunquid sic posset uir unus habere decem aut plures uxores adhuc uiuentes quæ ab eo discesserint. Et contra, mulier una decem aut plu

S s res ma

res maritos qui ab ea discesserunt: Respondeo, Nos S. Paulo non possumus os obstruere, neque possumus eos prohibere, qui eius doctrina uti uolunt, quotiescunque uolunt. Verba eius clare stant hic, quod liber & solutus sit frater aut soror, si coniunx eius ab eo discesserit, & cum eo habitare noluerit, Et non dicit, ut semel tantum fiat.

DE DIGAMIA XX.

De Captiui.
Baby.

Nec satis erat Hypocrisis & operationi erroris huius, Digamiam prohibere, hoc est, Ne quis duas uxores habeat simul, ut in lege fiebat (id enim Digamiam significare scimus) sed Digamiam interpretati sunt, si quis duas successiue uirgines duxisset, aut semel uiduam.

De digamia
Episcoporum.

Constat autem, Digamiam opus Dei esse, à Paulo probatum, & in benedictione Dei Gen. I. comprehensum. Si uero scandalum est, apud impios Papietas scandalum est, quibus omnia uerba & opera Dei nihil nisi scandalum sunt.

Ibidem:

Siquidem nota sunt iura Mosaica de fratris defuncti uxore & de filia corrupta inuito patre, quæ cogunt plurimum esse uxorum uirum. Quæ non magis sunt abrogata quàm reliqua omnia, Id est libera, nec prohibita nec præcepta. Ex his sane lx. propositionibus Lutheri, quas sub XX Titulis enumeravi, facile cognoscit sacratissima Maiestas uestra quam impudenter iactitent Protestantes in suo ad Cæsaream Maiestatem scripto, se nihil in confessione sua occultasse, sed totum doctrinæ genus complexos fuisse. Possem profecto multo plures & titulos & propositiones commemorare, si opus foret, sed satis ex iam dictis manifestum esse arbitror, quam falsa sit iactantia illorum de Confessione sua Augustensi, quam uelut Euangelium, sacrosanctam haberi uolunt, Cum tamen ipsimet eam minime obseruent, uti

de

de Missa probatum est supra.

Et hinc perspicuum fit recte cogitanti, quod nequaquam
 possit inter nos & ipsos uera in fide & religione concordia
 constitui, nisi aboleantur omnes erronei & pestilentes libri
 (quorū ingens est et numerus & magnitudo) diuersorum
 Concionatorum eorum, præsertim Lutheri, qui uel solus
 posset totum ueneficis & uirulentis libris suis inficere mun-
 dum, si ubiq; possent libere & impune diuendi. Quantum
 est enim mare errorum & calumniarum in uno illius opere
 sermonum, quod Postillam uocant; Quanta sacræ scriptu-
 ræ deprauatio in totius Bibliæ translatione Teuthonica?
 Quantum ueneni in Germanicis eius Cantilenis? At opera
 ista mordicus tenent populi protestantium, nec ea dimit-
 tent, ut uereor, nisi ui & metu coacti, Restat igitur, ut Dei
 Optimi Maximi opem sedula deuotione imploremus, qui
 solus potest suauiter per gratiæ suæ illuminationem corda
 protestantium ab erroribus tam multis adeoq; pernicios-
 sis, & latissime diuulgatis, in uiam ueritatis
 pristinam reducere.

Non potest
 uera erigi cō-
 cordia, nisi
 aboleantur
 libri Luthe.

Scripta Hagenoia 5. Iulij 1540.

Ss 2 MISCEL

MISCELLANEO

RVM LIBRI TERTII

Tractatus Quintus.

SEX ARTICVLI PROTESTANTIVM

quos tanquam necessario retinendos proponunt,

Quæ itaq; interim necessario pijs retinenda
ducimus, hæc sunt.

I.
Iustificatio.

Primum est doctrina de iustificatione, quæ
ex sola misericordia dei per meritum Christi,
dum hæc misericordiam in Christo domino certa
fide amplectimur, remissionem peccatorum,
gratiam Dei, et vitam æternam consequimur et
hæc sola fiducia misericordiam nobis per Chri-
stum reconciliatæ certi & securi de salute reddimur. Quan-
quam enim hæc fides non possit efficax esse per dilectionem
ad bona opera, quæcumque Deus præcepit, et Deus hæc opera
quoque liberalissime remuneret presentibus & futuris bonis.
Conscientia tamen, dum hic uiuit, semper peccati conscia,
qui legi nunquam satisfacimus, sola Christi redemptione ac-
quiescere potest, & de gratia dei certa fieri.

Missæ.

II. Secundum est legitima sacramentorum administratio, ut illis
redemptio & communio Christi populo cum clare tum certo exhibeatur,
idque ita ut dominus instituit. Quare eam tamen missarum rationem
in Ecclesijs recipiendam credimus, quam populo redemptio Christi
atque communio et religiosa predicatio explicet, et sacramento
utroque prebeat. Nec aliam rationem missarum sancti patres nouerunt
tanquam

tanquam ut missæ illæ priuatæ & dimidiata Sacramento
rum dispensatio ullius autoritate Concilij uel probati auto
ris in ecclesiam irreperint, ut extant & Canones & leges,
quibus si parere libet, ut debemus, Nam scripturæ dei con
sentiunt, nullus in ecclesijs istis inuentis locus, relinquatur.

Tertium est, disciplina Euangelica, uerus usus clauium, III.
ut ij qui peccant, ad pœnitentiã & uitæ correctionem addu
cantur, & qui pœnitentiã aspernant, communione ecclesiæ
abstineant, quiq; admissa pœnitentiã in uitam redeunt, absolu
tione erigantur & confirmantur.

Quartum est, sine quo nulla uera reformatio cõstitui po
test, Institutio legitima ministrorum Ecclesiæ, qui munus
suum digne obeant, & inculpate uiuant, iuxta Canonem
D. Pauli & conciliorum decreta, ex eo Canone deducta, IIII.
Reformatio

Quintum, quod item concedi non potest, est libertas sa
cri coniugij, facienda omnibus, quibus eo opus est ad pure
uiscendum, quicquid ij aut uouerint, aut legis in se receper
int, Nam nec uouerit pte à quoquam nec præcipi cuiq; po
test quod laqueo sit, ut celibatus necessario est omnibus qui
uerbum de ijs qui eunuchi esse uolunt propter regnum cœ
lorum non capiunt. Certe si uere castos ecclesiarum minis
tros requirimus, ut res nunc habent in ecclesia, ipsa nos ne
cessitas adigit, ut libertatem coniugij, quam scriptura con
cedit, & ecclesia adhuc tempore Niceni Concilij retinebat,
ministris ecclesiæ restituamus, nihil etiam intempestiuam &
ingrata deo uota morari, quorum etiam D. Cyprianus nos
luit rationem haberi in ijs qui se non possent aut nollet res
tineri. Nam quicquid homo uouerit, semper uerum manet
uerbum domini per Paulum, melius est iungi matrimonio,
quàm uri.

Sextum est, Christiana libertas permittenda Ecclesijs in VI.

ss 3 ritibus,

ſeruis, qui non ſunt certo & expreſſo uerbo à Deo præcepti, ſed pro cuiuſq; populi conditione ad ornandum ac prouehendum ſacrum uerbi & ſacramentorum miniſterium inſtituuntur. Item libertas utendi ijs quæ deus hominibus ad ſumendum cum gratiarũ actione condidit. Quam tamẽ libertatem ſic moderari oportet, ut ad ædificationem fidei & morum ſeruiat, nec fenestram aperiat ulli perturbationi in eccleſia uel licentiæ carnali. Iſta ſex ita neceſſaria Eccleſijs ſũt, ut ſine eis nec eſſe eccleſia nec Chriſti religionem retinere poſſit, Idq; ſic habere, non ſolum ſcripturis, ſed etiã clariffimis ueteris Eccleſiæ testimonijs euinci & probari poteſt.

IO. COCHLAEI AD VI. ARTICVLOS,
quos pro omnino neceſſarijs habent Proteſtantes, reſponſio.

Inquiſſima
Contentio
de Sola fide.

DOctrina de iuſtificatione facile concordabitur, ſi non contendatur, ſolam fidem iuſtificare, & omittatur affectata uerborum nouitas, & retineatur potius uetus dicendi modus, quo uſi ſunt patres noſtri antiqui S. Iacobus, S. Cyprianus, S. Auguſtinus De fide & operibus, Si fides uera nunquam eſt ſine bonis operibus, ut ipſi dicunt, Quid opus eſt, addere hanc uocem ſola, ut excludat à fide opera? Hoc enim intendunt potiffime, quando dicunt, ſola fides iuſtificat, ut à iuſtificatione opera excludant. Quoniam uero, propoſitio illa, Sola fides iuſtificat, reprobat à S. Iacobo, & à S. Aug. expreſſis uerbis, & multã in populo bene agendi negligentiam generat, atq; etiam certiffimis rationibus Dialecticæ falſa eſſe conuincitur, Quia ſi ſola fides iuſtificaret, ſequeret̃ q; nec Deus, nec gratia, nec charitas, nec Sacramentum baptiſmi aut penitentiæ

pœnitentiæ iustificaret, quia nihil horum est fides, Sequitur sane ex Dialectica, si sola fides iustificat, quod nihil, quod non est fides, iustificet, Sicut sequitur, Solus Deus creat aliquid ex nihilo, Ergo nihil, quod non est Deus, ex nihilo aliquid creat. Rectius igitur omittitur hæc de sola fide contentio & dicendi nouitas, ut maneamus unanimiter in antiqua S. Iacobi & Augustini, totiusque Ecclesiæ sententiâ.

Nempe, ut non Baptizatus peccator per fidem & Baptismū iustificetur, Baptizatus uero peccator iustificetur per fidem & pœnitentiæ Sacramentum. Hoc breuiter dictum est, & neminem scandalizat, nec est contra ullam scripturam, nec misericordiæ Dei, aut merito Christi derogat, sine quibus utiq; nec fides nec Sacramenta per sese tantæ forent aut esse possent efficacitæ, ut peccatorem iustificarent sine gratia Dei & merito Christi.

Quod autē aiunt, nos hac fiducia misericordiæ certos & securos de salute reddi, simile est illi Lutheri Doctrinæ, quæ homo Baptizatus salutem perdere non possit, nisi nolit credere, quia per fidem Baptismi dum credit aut recordatur se Baptizatum esse, statim omnia peccata absorbeantur, Et adhuc audacius ait Philip. Mel. in methodo sua & in comment, ad Ro. Eos qui dubitant, an consecuti sint remissionem peccatorum & deo placeant, atq; in gratia eius sint, nō esse Christianos sed Ethnicos, nec recte inuocare Deū & c. At huiusmodi temeraria de uita æterna præsumptio certitudinis & securitas, toti repugnat scripturæ & uet. & no. testam. Quia in prophetis sepe adjicitur dubitationis uocabulum Quis scit, forte, forsitan, ut Dan. 4. Ionæ 3. Iohel 2. Iudith 7. Et Eccle. 9. apertissime dicit, Nescit homo an amore aut odio dignus sit. In nouo quoq; test. Ait ipse dominus, Mat. 7. Non

De iustificatione breuis & uera sententiâ.

An homo Christianus certus sit, se Deo placere;

Non omnis qui dicit mihi domine domine, Item Angusta est uia &c. Et Paulus Ro. 9. Non est uolentis neq; currentis. Et 11. Tu fide stas, noli altū sapere, sed time &c. 1. Cor. 4. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum.

Præterea, dum aiunt, conscientiam sibi semper peccati consciam esse, quia legi nunq̄ statiffacimus, Hoc alludit ad illos reprobos Lutheri articulos, q̄ Iustus in omni opere bono peccet, q̄ nobis impossibile sit legē implere &c. At iam dictum est, q̄ Paulus ait, Nihil mihi conscius sum. Ergo conscientia non est sibi semper peccati conscia. Et Luc. 1. q̄ parentes Iohannis Baptistæ ambulauerint in lege domini sine querela. Mar. 9. q̄ credenti sunt omnia possibilīa, Et Phil. 4. Omnia possum in eo qui me confortat. Et sancti Doctores Hiero. & Aug. dicunt, grauem esse blasphemiam, dicere, q̄ Deus nobis impossibilīa præcepit. Quia Tyrannicum est, subditis impossibilīa iniungere aut præcipere. Triagif sunt in primo articulo, quæ debēt corrigi, primo, Nedicat, sola fides iustificat, Secūdo, ne dicant, Nos fiducia misericordiae certos reddi de salute. Tertio ne dicāt, Nos legi nunq̄ satisfacere, sed in omni opere bono peccare. Tali enim dicta non ædificant, sed scandalizant populū Dei.

Abusus
pessimi

Sacramentorum legitima administratio. Hic uident in oculo nostro festucā, & non uident trabē in oculo suo. Ipsi, n. maxime illegitime administrant sacramenta, ut pote foris, extra Ecclesiam, in schismate & rebellionē. Hic est omnium pessimus abusus. In Missa præterea utrumq; Canonem reprobant & omittunt, Cōmunionem unius speciei uocant dimidiatam dispensationem, cum tamen extra missam semper in Ecclesia fuerit in communionē Infirmorum, Eucharistiam pro infirmis non reseruant, sed circa infirmilectulum dicunt repente sine missa uerba consecrationis susper

per panem & uinum, & mittunt ea in os infirmi, & plerumque residuum calicis, quod infirmus non ebibit, fundunt in terram. Nec retinent numerum 7. Sacramentorum, altaria demoluntur, missas priuatas abrogant, In baptismo Chrisma & oleum aliaque multa omittunt & despiciunt, quæ sempertamen in Ecclesia fuerunt. Quomodo igitur super ijs poterimus cum eis concordare? Melius profecto est, si ab his malis cedere & cessare nolunt, ut nos permaneamus conformes cum reliquis nationibus, quam ut accedamus eis, & simul cum eis siamus schismatici, & eorum schisma augeamus. Si dixerint, nos in ijsce capitulos esse, dicamus eis, ut ipsi prius ab alijs Nationibus de ijs conueniant, si ab alijs Nationibus consensum habuerint & à Roma. Pont. (quod est impossibile) nos itidem consentiemus libenter, sed consensum illum nunquam obtinebunt, scio. Magis igitur ipsi quam nos, Capitulos si iure dicentur.

Disciplina Euangelica, uerus usus clauium. Hunc articulum facile admittimus per omnia, si recte intelligatur, sed admonendi sunt, quod maximus est apud ipsos clauium abusus, nam eas committunt multis qui ueri presbyteri non sunt utpote à nullo Episcopo rite ordinati, & per nouum eorum Euangelium omnis Euangelica disciplina euauit, quia in eo non obeditur prepositis Ecclesiarum ordinarijs, et omnis deuotio, timor Dei, uisitatio Ecclesiarum, Oratio, Ieiunium, &c. in populo languet & minuitur.

Institutio legitima ministrorum Ecclesie. Et hic quoque in uerbis nulla est inter nos discordia. In sensu autem maxima, quia legitimam institutionem uocant ipsi, ubi noui eorum uisitatores & superattendentes eligunt & noua benedicendi formula presbyteros & Diaconos instituunt, ubi nullus est uerus Episcopus. Talis autem institutio, ut est maxima

III.
Clauium abusus.

III I.
Noua facerdotum ordinatio.

T t xime

me friuola, ita in Ecclesia tot retro sæculis nunquam approbata aut usitata fuit.

V.
Votū impediat cōiugiū.

Libertas sacri coniugij. Hic difficillime concordabimus, Difficillimum est em̄ nobis, à tam antiqua & lege et consuetudine totius Ecclesiæ discedere, eisq; consentire, Concupis natus tñ non minus nobis quā ipsi displicet, libenter itaq; simul cū ipsi consulere in medium uolumus, quomodo tolli queat scandalū istud, Vota autē Monastica, quæ tot utriusq; testamenti scripturis sunt fundata, & tot sæculis per omnem ecclesiā cōprobata, & in perpetuo usu seruata, calcare iam & pro nihilo habere nō possumus. Vt igitur dicere nō possint, nos nostra dissensione uelle pacē & unitatē Germanicæ Nationis impedire, dicamus eis & hic sicut supra art. 2. Vt ipsi prius super hac re quærant consensum aliarū Nationum & Rom. Pont. sine quorum consensu nos in nouitatem istam consentire non possumus, quia faceremus nos alienos ab illarum communione & uere schismaticos.

An uotū continentię pro laqueo habendum sit.

Nam quod dicunt, à nemine pie uoueri posse qd laqueo sit, Negamus nos, uotū continentię laqueo esse secundum se, licet per accidēs laqueo fieri queat ijs, qui carnaliter uiuūt & concupiscentiæ laxant habenas. Secundū se uero est pulchrum & salubre sanctitatis uehiculum, uereq; pietatis & uitæ Christianę adminiculum, sicut expresse docet S. Paulus 1. Cor. 7. Virgo & innupta cogitat que Dei sunt, ut sit munda corpore & spiritu. Nec est impossibile uotū illud seruare, quod tot Milia Monachorū & Monialium per tot sæcula seruarunt. Omnia enim poterunt in eo qui eos cōfortabat Phil. 4. Quin etiā Iudæi Essæi, teste Iosepho, & uirgines ue

Iosephus de bello Iudæico lib. 2. c. 2.

stales multiq; Gentiliū sacerdotes & flamines perpetuā professi fuerunt cōtinentiā, Quāto magis possibile est hoc Christianis, per fidem & gratiam Dei; Credenti em̄ omnia sunt possibilia

possibilia Mar. 9. & continentiam petentibus dat Deus Sap. 8. falsum est autem, quod aiunt, libertatem coniugij scripturam concedere contra uotum, eamque tempore Niceni Concilij in Ecclesia fuisse.

Nunquam enim probare poterunt, tempore illius Concilij licuisse ulli sacerdoti Monachoue aut Moniali coniugium inire, Quandoquidem & Apostolorum Canones non omnibus clericis permiserunt nubere, sed his tantum qui in minoribus erant constituti ordinibus. Ceterum Pauli uerbum, Melius est nubere quam uri, alium habet sensum quam ipsi putant, Non enim statim uritur, quem stimulus carnis uexat, sed qui temptatione uincitur, & concupiscentiae consentit, Iuxta illud Iacob. 1. Unusquisque uero tentatur a concupiscentia sua, abstractus & illectus, Deinde concupiscentia cum conceperit parit peccatum. At Paulo, cum uexaretur illo carnis stimulo dictum est, sufficit tibi gratia mea 2. Cor. 12. Hoc & unicuique Ecclesiastico dici posset, si forti animo contra tentationes carni resisteret.

Christiana libertas, Hanc duplicem petunt, in ritibus & VI. in cibis, ut tollant per hoc omnem Ecclesiae statuendi ac prohibendi auctoritatem, At hoc est contra omnem scripturam, Christus iubet audire Ecclesiam Matth. 18. Praelatos, Lucae 10. Paulus Presbyteros & praepositos 1. Thessa. 5. Heb. 13. Apostoli praeeperunt abstinere a sanguine & suffocato Act. 15. Paulus iussit tacere mulieres in Ecclesia & uelatae esse, et alij multi statuerunt multa quae ad pietatem & Dei cultum deseruire uisa sunt, Non est igitur haec Romano Pontifici & Concilijs tollenda auctoritas praecipienda ea quae ad populi aedificationem faciunt. Christiana enim libertas liberat a peccato & a seruitute Diaboli Ioannis octauo, & Romanorum sexto, Non autem a iugo praepcepti, quod suaue uocat

Tt 2 ipse

ipse dominus Matth. 11. Ait enim Iohan. 13. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem.

Verba Lut. Et Lutherus olim in sermone de indulgentiis dixit, quanto plus est præcepti, tanto maior securitas & plus meriti. Et super decalogum scribens, docebat, non esse bonum, sine præceptis esse, allegans illud Iud. ultimo. In diebus illis non erat Rex in Israel, sed unusquisque faciebat quod sibi rectum uidebatur. Hoc autem dicebat Lutherus non esse bonum.

DOMINI LAZARI BAIPHII ORATORIS
Regis Franciæ sententia, ex eius oratione
ad Status Imperij habita, Considerata Hanoæ,
16. Julij 1540.

Primogenitura nominis Regis Franciæ. Christianissimus Rex, Cum intellexisset diem, ad sedandas Germaniæ controuersias, Spiræ fuisse indictam, moxque iustis de causis hic, ut omnia ad pacem & tranquillitatem deducerentur, memor primæ genituræ nominis sui, statuit nos suo nomine interesse. Accessit ad hoc hortatio Imperatoris Caroli (quem honoris causa nominamus) perpetuo fœdere & amicitia Christianissimo Regi coniuncti, qui (ut quem suo nomine deputaret) amice eius flagitauit, Rex itaque Christianissimus, nos huc sui uice transmittendum statuit, in primisque uobis pariter omnibus salutem & felicitàtem per nos ex animo precatur.

Sententia Regis Franciæ Contra Protestantes. Cæterum, quod ad negocium cum his, quos Protestantibus Franciæ uocant, attinet, Regi Christianissimo nullo pacto consultum uidetur, ut in controuersiam per Germanos trahi debeat id, quod multis iam ante actis sæculis ueterum probatissima dogmata sequentibus signis & miraculis in hunc usque diem nobis tradiderunt. Cum ueteres, doctrina, probitate

tate ac autoritate, longe nos antecesserint.

At si qui adsunt (quos abusus uocant) Quorum non nullos inter nostri ordinis homines esse, inficias non imus, in hoc ut Christianissimus Rex egregiam suam & debitam uoluntatem demonstret, pollicetur omnem operam suam & studium eo collaturum, ut in primis summum Pontificem uti fidelis exoret, ut Rex sui nominis moneat, suadeat & hortetur, ut primo quoque tempore abusus tollantur, in meliusque emendanda refoventur. Nec ueretur, quin sua sanctitas ad hoc sese facilem prebeat. Hoc que medio arbitratu Christi religionem inconcussam fore, quæ ut Christi tunica unita esse debet, simulque Rex Christianissimus pollicetur Germaniæ unitatem, omni diligentia & opera procuraturum. Ad hoc enim multis de causis tenetur. Primogenitura namque Christianissimi nominis sui hortatur simul & origo, quam ex Germanis, non sine animi hilaritate, deduxisse gaudet. Religionem itaque per manus sibi à patrib. traditã, cõseruandã, & uestrũ omnium emolumẽtum ac decorem promouendum, debens ac lubens pollicetur.

Vt tollantur
Abusus.

Tr 3 MISCEL

MISCELLANEO^{rum} RVM LIBRI TERTII

Tractatus Sextus.

CERTAE EX REGNO ANGLIAE
Nouitates. Anno Domini 1540.

SENATVSCONSULTVM PRO VA^{riarum}
riarum opinionum abolitione in aliquot suis partibus,
Christianam religionem concernens.

Concordia
in religione

Vum excellentissima Regia Maiestas sic
diuino iure huius Vniuersalis Ecclesie &
Cōgregationis Anglicane immediate sub
Deo supremum Caput, omni suo, ad ean-
dem ecclesiam et congregationē Anglica-
nam, in sincera & consonanti Religionis
Christianę doctrina incolumnem seruandam, adhibito stu-
dio, In sanctam memoriam suā uocās tam magnam quietē
tamq̃ securitatem, foelix incrementum, aliaq̃ bona infinita
quę ex opinionum concordia, cōsonantia, & unitate semp
sunt orta, Quā rursus multipharā pericula, mala & in-
commoda, quę superioribus temporibus in multis locis ac
patrijs, animorum ac opinionū uarietas, maxime in his quę
ad Religionem Christianam pertinent, inuexit. Nihilque
magis sibi sollicitudini & curę habens, quā in his quę ad
Christianam religionem pertinent, firmam concordiam &
consonantiam constabilire, eamq̃ sic constabilitam in ho-
riorem principaliter cunctipotentis Dei, qui omnis cons-
cordię uerus author est & fons perennis, Consequenter au-
tem in utilitatem suę Maiestatis Regni, omnium subdito-
rum,

rum, aliorumq; quos Regno suo donauit, Ad hanc, inquã, Christianę religionis concordiam constabiliendam, diuersis urgentissimisq; ex causis in hunc diem iussit senatum cogi, pariterque omnium Archiepiscoporum, Episcoporum, aliorumq; Ecclesiasticorum, quos Doctrina celebris commendauit, synodum & conuentum fieri.

In hoc Senatu, Synodo, & Conuentu aliquot articuli ac questiones, quę ad Christianã religionem pertinent, proponebatur. In primis, Vtrũ in beatissimo altaris sacramẽto post consecrationẽ materia panis & uini remanet. Secundo. An iure diuino necesse sit, ut oēs homines promiscue communiscent sub utraq; specie. Tertio, Vtrum sacerdotes, id est homines dedicati per sacerdotium Deo, possint iure diuino, posteaq; sacris initiati sunt, uxores ducere. Quarto, Vtrũ uota castitatis siue uiduitatis, non temere facta Deo per uirum siue foeminam, iure diuino sunt obseruanda. Quinto, Vtrum priuatę missę iuri diuino quadrant, & in Ecclesia ac congregatione Anglicana sunt celebrandę, tanq; res, ex quibus probi Christiani possint simul & diuinam consolationem & salutaria beneficia recipere. Sexto, Vtrum auricularis cõfessio in Ecclesia necesse retinenda ac exercenda sit.

Sex Quæstiones in causa Religionis.

Regia Maiestas prudenter secum reputans animaduertensq; in ualescentibus uarijs de ijs articulis opinionibus ac iudicijs, magnam discordiã tam inter Ecclesiasticos sui Regni, quàm etiam sæculares unice dilectos sibi subditos ortã esse, magna spe et fiducia ductus, habita semel horũ articulo rũ matura decisione, concordiã inter unice dilectos sibi subditos coalescere. Non solum Archiepiscopis ac Episcopis atq; Cleri sui eruditis, hos articulos disputandi deque ijs bene deliberandi prouinciam dedit, ac deliberatas super iam dictis Articulis illorum opiniones in medium profers

Matura Cõsultatio super ijs Quæstionibus.

proferri ab omnibus cognoscendas iussit, Verum etiam hu-
manissime in Regali persona, in Senatum suum supre-
mum descendere dignatus est, ibique ut Princeps prudentissi-
mus iuxta ac eruditissimus, reconditam quandam eruditio-
nem de his articulis ac controuersijs ad concordiam recon-
cinnandam deprompsit. Tandem post longam super his ar-
ticulis deliberationem, post consultationes plurimas, post
denique argumenta ultro citroque infinita connexa, omnium
tam Regiæ Maiestatis, quam utriusque Senatorij Ordinis ac
plebis in hunc Senatū coactę, summo consensu fuit & est
resolutū, decisum ac statutū, eo modo ac forma qua sequit̃.

Sex Conclu-
siones Catho-
licę.

In primis. In beatissimo altaris sacramento, per uirtutem
& efficaciam potentissimi uerbi Christi, simul atque illud sa-
cerdos ore loquutus fuerit, sub forma panis & uini natura-
le corpus & sanguinem dominicum, conceptum ex Maria
uirgine, realiter adesse, Et post consecrationem nullam aut
panis aut uini, aut aliam quam Christi, Dei & hominis, res
manere substantiam. Secundo, Communicare sub utraque
specie, non est omnibus hominibus iure diuino necesse ad
salutem, Credendumque est & non dubitandum, quoniam
in carne sub specie panis sit uerus sanguis, & cum sanguine
sub specie uini sit uera caro tam diuisim quam coniunctim.

Tertio. Sacerdotes, postquam sacris initiati sunt, iure diuino
non possunt uxores ducere. Quarto. Vota castitatis siue uir-
ginitatis, à uiro foeminaue non temere facta Deo, iure diu-
no sunt obseruanda, Christianique populi libertate quadam
eos priuant, qua nisi uouissent, potuissent uti frui.

Quinto. Missas priuatas in hac Regis Anglicana Eccle-
sia ac congregatione, admitti ac celebrari, simul & bonum
& necessarium est, Per quas probi Christiani, quorum uita
respondet pariter & bona & diuina solatia & beneficia inde
reciō

recipiunt, missæq; celebrari iuri diuino quadrat.

Sexto, expedit necesseq; est auricularem confessionem retineri in Ecclesia Dei.

Regiæ Maiestati tam pio affectu tã diuino studio, tan-
tis rationibus supradictorum articulorum decisiones excu-
tiãti, obsequentiſſime ac maxime morigeri eius ſubditi, Or-
do ſenatorius uterq; plebs in hunc Senatũ coacta, omnes
non ſolum gratias immortales agunt, ſeſeq; ut Deum Opti-
mum Maximũq; aſſiduis precibus, pro conſeruando in mul-
tos annos Regaliſ Maiestatis ſuæ ſtatu interpellari, obno-
xios eſſe agnoſcunt, Verum etiã cupientes diuinum Regiſ
conatum bonum ſortiri effectum, adeoq; conſtabiliri, Vt pri-
mum in Dei honorem, conſequenter autem in totius regni
uergat utilitatem, ſupplices abs rege contenderunt ſupra di-
ctorum articulorum decisiones huius præſentis ſenatus au-
thoritate confirmari ac muniri.

Quo circa Regiæ Maiest. autoritate, ac ſummo utriuſq;
ordinis ſenatorij plebiſq; in hũc Senatũ coactę conſenſu, in
hunc modum, qui ſequitur, latum eſt ſenatus conſultum.

Qui uel in hoc regno Angliæ, uel in alio quouis Regiæ
Maiestatis dominio, poſt XII. diem Iulij, qui proxime ſe-
quetur, uerbo, ſcripto, prælo, ficticijs characteribus aut alio
quouis modo, publice concionantur, docent, dicunt, affir-
mant, declarant, diſputant aut ratiocinãtur, in beato ſacra-
mento altaris ſub ſpecie panis & uini, poſt eius conſecratio-
nem, naturale corpus & ſanguinem ſaluatoris noſtri Ieſu
Chriſti, conceptum ex Mariã uirgine, realiter non adeſſe.
Qui poſt eius conſecrationem aliquam ſubſtantiam panis
& uini, aut aliam ſubſtantiam quã Chriſti Dei & hominis
remanere, Qui poſt diẽ ſupra præfixum, publicãt, cõcionãt,
docent, dicunt, affirmãt in carne ſub ſpecie panis nõ eſſe ue-

V u rum

Cõprobatae
generaliter
ab omnibus
iſte cõcluſio
nes.

Senatuscõ-
ſultũ ab om-
nibus Regi-
ni ordinib.
appbatum.
De Sacramẽ-
to Euchari-
ſtiæ.

rum sanguinē Christi, aut cum sanguine sub specie uini non esse uerā carnem Christi tā diuisim quā cōiunctim, Aut do- cent, cōcionant, declarant, aut affirmant dictū sacramentū alius esse substantiæ quam supra demonstratum est. Aut ali- quo pacto contemnunt aut uituperant beatū sacramentū altaris, Tam principalis reus, quā alij subsidiarij, & qui con- silio aut re eum iuuerint, n̄ omnes, posteaquam ea forma ius- ris, quæ infra sequitur, de illius ac illorum malicia constiterit habebuntur hæretici, omneq; huiusmodi maleficiū cense- bitur hæresis. Huius hæresis cōdemnati, igne uitæ amissio- nem sustinebūt, reiectis omnibus abiurationis Cleri aut As- sili beneficijs, bonaq; damnatorum, tam mobilia quam im- mobilia omnia conferentur in fiscum, quæ tempore huius aut post delicti commissi possidebant per se uel per alios, ut in crimine læsæ Maiestatis.

Contra cō-
munionem
sub utraq;
specie.

Præterea, Qui post iam dictum XII. diem Iulij publice cōcionat apud regis subditos, Qui docet in aliqua uniuersa- li schola, Qui apud aliquē cōuentū populū uerba facit, Qui in ius uocatus, ea forma iuris quæ infra declarabitur, perti- naciter obfirmatoq; animo ac opinione sustinet aut defen- dit Cōmunionē beati sacramenti altaris, in utraq; specie, id est, sub figura panis & uini, necessariā esse ad salutē animæ, Oportereq; iam dictum sacramentū alicui sub utraq; specie dari ac ministrari quā sacerdotibus missam celebrantibus, beatorumq; sacramentū altaris consecrantibus, Qui cōcionat docet, declarat, affirmat, aliquem, posteaq; sacris initiatus sit (ut supra demonstratum est) posse uxorem ducere. Qui sustinet uirū aut fœminā, qui queue non temere uotum cas- sitatis uel uiduitatis iam promisit, uel in posterū promittet, posse uxorem ducere, aut uiro nubere. Qui priuatas missas improbat, easq; nō laudabiles nec in hoc regno celebrandas

Contra con-
iugiu sacer-
dotum.

Pro priuatis
Missis et pro
Cōfessione
auriculari
ac p uotis.

nec

nec iuri diuino consonas sustinet. Qui auricularē confessio-
nem inutilem nec necessariam esse in Ecclesia Dei defendit.
Aut si sacerdos uir aut foemina post iam dictū diem Iulij,
qui consulto iam uouerit, aut post iam dictum diem uota ca-
stitatis uel uiduitatis uouet, uxore duxerit aut uiro nupserit
Aut quid licitum esse defenderit, aut matrimoniū in huius
modi uoto obstrictos contraxerit, Est & erit fur iudicandus.

Reiq; huius criminis ea forma iuris, quæ infra sequitur,
conuicti ac condemnati, eas pœnas patientur, quas furto ir-
rogari, legibus ac cōsuetudine receptum est, reiectis omni-
bus Cleri abiurationis aut Asyli priuilegijs, bonaq; eorum,
ut in casibus furti, in fiscum conferentur, iusq; bona illorū
damnatorum ecclesiastica alijs conferendi ad collatores redi-
bit, perinde ac si uita defuncti essent.

Quæ sequuntur pertinent ad executionem eorum quæ
supra constituta sunt.

Et ut ea, quæ supra constituta sunt, effectum suum for-
tiantur, simul atq; XII. dies Iulij elapsus fuerit, uarie delega-
tiones in omnes huius regni & Vuallia comitatus, omniaq;
alia loca Regi subdita transmittentur, Iudicesq; delegati er-
runt Archiepiscopi, Episcopi, Illorum Cancellarij, Officia-
les, quos Regi uisum erit nominare. Aut subdelegati ab ijs,
quibus Rex subdelegandi potestatem dedit. Archiepiscopus,
Episcopus, Cancellarius, Officiales, aliq; Iudices de-
legati, Aut ex ijs tres, Ita tamen ut illorum unus sit Ar-
chiepiscopus, Episcopus, Cancellarius, aut Officialis,
intra territorium suæ delegationis, quater aut sapius
in anno, pro tribunali sedebunt, huiusq; senatusconsul-
ti autoritate de omnibus & singulis hæresibus, furtis,
cōtumacia, alijsque criminibus, quæ supra demonstrata sunt,
perpetratis intra fines suę delegationis per modū accusandi,

Magistratus
ad exequen-
das prædi-
ctas Conclu-
siones.

denunciandi, ita tamen, ut duo accusatores sint omni exceptione maiores ac inquirendi XII. hominum iuramento plenam habebunt cognoscendi potestatem. Et omnis huiusmodi accusatio & denunciatio, factum, nomen, cognomen, domicilium Reipublicæ, diemque et annum, locum, territorium, ubi & quando huiusmodi crimina erant commissæ, continens, eiusdem erit efficacitæ in iudicio, ac si exhibita fuissent per Verdit, id est, ueridictionem duodecim hominum.

Verdit.

Qualis contra reos Iudicij processus
Præterea omnes Archiepiscopi, Episcopi, illorum Cancellarij, Officiales, Archidiaconi, alijque Ordinarij, qui in hoc regno aut in Vuallia aut alijs Regis dominijs, Ecclesiasticâ aliquâ peculiarē Iurisdictionē habent, possunt in uim huius senatusconsulti, de omnibus, quæ supra commemorata sunt, criminibus, intra fines sui territorij, per modum inquirendi, denunciandi, accusandi, tam solenni Iudiciali more, quàm summarie & de plano cognoscere. Talisque accusatio aut denunciatio Ordinarijs territorij iudicibus facta, non minoris erit roboris, quam si exhibita fuisset iusticiarijs pacis solenniter pro tribunali sedentibus.

Iudicium potestas.

Iusticiarij pacis solenni conuentu pro tribunali sedentes, Cæteri que pedanei, iudices, huius senatusconsulti autoritate eandem habebunt XII. hominum iuramenta de omnibus quæ supra commemorata sunt, criminibus intra fines sui territorij delegationis que perpetratis, inquirendi potestatem. Præterea iudices delegati, Ordinarij, alijque ad quos horum criminū cognitio spectabit, accusatores diligenter interrogabunt de alijs testibus, qui delicto commissæ, iamque in iudiciū pducto, interfuerūt, alijque ad quos noticia delicti puenit.

Sisti iudicio.

Habent quoque ij, apud quos crimen denunciatur, potestatem obligandi denunciatores, aliosque ad quos criminis noticia deuenit

uenit, sub pœna Quinq; librarum in euentum contumaciæ à fisco exigenda, illo die se iudicio sistere, quo Iudices pro tribunali sedētes de hoc crimine cognoscēt. Et is apud quos reus horum criminum defertur, intra Vicesimū diem post factam denunciationem tenetur membrano scripto sigillo suo munito, horum criminum delegatos Iudices aut illorum unum, in cuius territorio denunciatum crimen dicitur commissum, huius denunciationis certiore reddere, & negligentia eius, qui Iudicem delegatum tempestiue huius denunciationis non sollemniter commonefecerit, X. librarum multa punietur. Præterea Iudices Delegati, aut ad minus illorum tres, ut supra demonstratum est, in huius senatus consulti ac delegati muneris uim, eo modo possunt procedere aduersus horum criminum latentes reos, quo legibus et consuetudine receptum est, in casibus furti procedi, hūcque processum habere locum tam intra fines sui territorij, quam in omnibus alijs locis regni, Vuallia, alijsque Regis dominijs.

Sed si Reus iudicio se sistit, huius senatus consulti delegati que muneris autoritate habebant Iudices Delegati plenam de causa cognoscendi, eamque legibus huius regni ac hoc senatus consulto definiendi potestatem. Præterea, hoc senatus consulto constitutum est, ut Iudices delegati, simul atque reus aliquis denunciatur, diligenter curabunt illum apprehendi, apprehensumque in carcerem conijcere potestatem habebunt. Et Iudices Delegati, aut duo illorum coniunctim, cautionem fideiussoriam de iudicio sisti à reo accipere possunt, Præterea. Si quis Iudicum delegatorum, alij cuius horum criminū defertur, cogetur secundum huius senatus consulti formam, abdicato delegationis munere, coram ijs Iudicibus, quos ad hoc Rex constituet, causam dicere.

In reum post
testas definiē
di.

Si Iudex res
us fiat.

cere. Præterea, hoc senatusconsulto Reo, in XII. Homines quorum Verdit, Id est Veridictione aut stet aut cadat, calūniæ & inimicitiarum nulla competet exceptio. Præterea, omnium causarum ex his criminibus descendendum, reiectis omnibus exceptionibus dilatorijs, quæ illorum cognitionem differrent, ad Iudices delegatos statim cognitio pertinet, easq; XII. Hominum uerdit, hoc est Veridictione, sine aliqua dilatiōe terminabūt, Præterea, hoc senatusconsulto constitutum est, ut omnes qui exequendis suis præsumunt, qui custodiam carceris agunt, bona fide ac diligenter omnibus Iudicum delegatorum mandatis obtemperent, illorumque decreta executioni mandent, Præterea hoc senatusconsulto constitutum est, Vt Iudices delegati simul atq; certiores fiunt de delegationis munere, diligenter ea quæ sunt illius muneris curabunt, Et priusquam illius exercitio se immiscant, coram Cancellario Angliæ, aut alio, cui iamdictus Cancellarius per rescriptum Regis, cui nomen est, De dimus potestatem, munus accipiendi Iuramenti delegauerit, iurabunt, Tenor Iuramenti sequitur.

Constitutio
de custodia
reorum.

Iuramenti
forma quæ
iudicibus de
fertur.

Cura de libris
imprimendis.

Tu iurabis, ita tua doctrina, ingenio & potestate fideq; bona, munus tibi à Rege delegatum, ad coercendos hæreticos aliosque maleficos introductum, absque aliquo favore, affectu, corruptela, metu, dolore exercere, ut te Deus cum omnibus sanctis suis adiuuet. Et si Iudices delegati Iuramentum præstare nolunt, aut ne præstent ultro se absentant, X. Marcis legalis monetæ mulctentur suspecti. Præterea hoc senatusconsulto constitutum est, Vt omnes ac singuli Delegati Iudices omnes libros, qui in hoc regno Angliæ alijsque Regiæ dominijs imprimuntur, In quibus aliquid huic senatusconsulto repugnans aut dissonum erit, in eorum custodiam suscipiant, Iudicesque delegati, aut illorum

illorum tres coniunctim, illos libros aut igne aut alio pacto, pro ut bonum illis uisum erit, consument. Transcripta sunt hæc Hagenoia VI. Iulij 1540.

MISCELLANEO
RVM LIBRI TERTII
Tractatus Septimus.

CATALOGVS HAERETICORVM HV
ius Temporis Ex Edicto Cæsareo ad Flandrens
es Anno 1540.

Os igitur ea consyderantes, cupimus, Permanens
dum in fide
Catholica.
omni cum potentia nostra extirpare atque delere supra scriptas damnatas sectas, Suermeritates, & hæreses, & subditos nostros conseruare in timore Dei, in sancta Catholica fide, & in obædientia matris nostræ sanctæ Ecclesiæ, Nos itaque maturo ac bene deliberato consilio, atque etiam cum consilio & consensu Charæ sororis nostræ Dominæ Mariæ Regiæ Douagiere, Vngariæ, & Bohemiæ &c. Regentis & Gubernantis in terris nostris huc uersus, Et similiter cum supremo Consilio nostro & sententia ordinauimus & statuimus, Ordinamus & statuimus pro Edicto & perpetua lege, ut sequitur.

Primum, Vt nemo, cuiuscumque status aut conditionis fuerit, posse debeat apud se habere, uendere, portare, Doctrina
prohibita.
dare,

Catalogus
Hæreticorū.

dare, legere, prædicare, docere, tolerare, defendere, impartiri aut disputare, siue occulte, siue manifeste, de doctrina de scriptis & libris, quos fecerunt aut facere poterunt Martinus Lutherus, Iohannes Vuicleph, Iohannes Hus, Marsilius de Padua, Icolampadius, Vlricus Zuinglius, Philippus Melanchthon, Franciscus Lamperti, Iohannes Pomeranus, Otto Brunfelsius, Iustus Ionas, Ioannes Pupuri & Gorcianus, aut alij autores de eorum secta, Similiter & omnes alia sectæ ab Ecclesia reprobata. Neq; etiam doctrinas ab eorum adherentibus, fautoribus & foederatis.

Libri prohibiti.

Neq; etiam noua Testamenta, Impressa apud Adrianū de Bergis, Christophorum de Remunda, Ioannem Zell, Phrases scripturæ diuinæ, Interpretationem nominum Chaldeorum, Epitomen Topographicam Vadiani, Paralipomena rerum memorabilium, historiam de Germanorum origine, Commentaria in Pithagoræ Poëma, Commentaria in Physicam Aristotelis per Velcurionem, Eobani Hessi opera, Dominicas preces Griphij, Methodum in præcipuos scripturæ diuinæ locos, Erasmi Sarcerij Catechismum, Scholia eiusdem in Euangeliū Matthæi Marci & Lucæ, Postillam eiusdem in Euangelia Dominicalia per totum annum, Item de ratione discendæ Theologiæ, de instituenda uita & moribus corrigendis, Parenesis Christophori Hegendorfini, Eiusdem Christianam institutionem studiosæ iuuentutis cum expositione Orationis Dominicæ, Philippi Melanchthonis Epitomen Chronicarum latinam & Germanicam, Annotationes Sebastiani Munsteri, in Euangelium secundum Matthæum, & Comædias, quæ nuper actæ sunt in urbe nostra Gandauo, per XIX. Cameras Rhetoricæ, quæ factæ sunt super hanc questionem. Quid morienti homini maximum sit solacium,

173
cium, Et similiter omnes alios libros qui intra XVIII. annos impressi sunt, & nomen impressoris, Autoris, temporis & loci non habent, Neque ullum nouum Testamentum, Euangelia, Epistolas, Prophetias aut alios libros, In Gallica aut Flandrica lingua, quæ habent præfationes & prologos postillas aut glosas quæ Suermericâ doctrinâ sapiunt cõtrariâ sanctę fidei nostrę, sacramentis dei & ecclesię præceptis.

Neque item picturas habere aut depingi facere, aut apud se retinere ullas imagines aut scādalosas alioqui figuras de uirgine Maria aut de sanctis qui ab Ecclesia Canonizati sunt, aut frangere & abolere Imagines, quæ ad honorem & memoriam sanctorũ factę sunt aut fieri debent, Et si quis eiusmodi libros apud se habeat, ut confestim comburat, sub pœnis (si quis comperiat contra ulla supra scripta puncta fecisse) declarandis & exequendis, nempe uiros gladio feriendo, Mulieres uiuas defodiendas esse, si modo errores suos tolerare aut defendere nolint. Si autem in erroribus & hæresibus perseverare uelint, igne ad mortem adigendi sunt,

& omnis eorum substantia fisco nostro applicanda est.

Exscripta Hagencię Anno 1540. Die 10. Iulij.

Xx MISCEL

MISCELLANEO

RVM LIBRI TERTII

Tractatus Octauus.

CONFESSIO BVCERI ET

aliorum facta Vuittenbergæ in ædibus Luthes
ri XXIII. Maij, Anno
M. D. XXXVI.

Ex autogra
pho Philip.
Mel. Hage
noia 8. Julij,
1540.

Cōfessio de
Eucharistia.

Hęc omnia
sine scriptu
ris dicuntur,
& humana
commenta
sunt.

Vdiuimus D. Bucerum, explicantem suā
& aliorum, qui una adfuerunt, sententiā de
sacramento Corporis & sanguinis domini
hoc modo. Confitentur iuxta uerba Ire
næi cōstare Eucharistiam duabus rebus,
terrena & cœlesti. Itaq; sentiunt & docēt,
cum pane & uino uere & substantialiter adesse, exhiberi &
sumi corpus Christi & sanguinem. Et quanquam negant
fieri transubstantiationē, nec sentiunt fieri localem inclusio
nem in pane, aut durabilem aliquam coniunctionem extra
usum sacramenti, tamen cōcedunt, sacramentali unione pa
nem esse corpus Christi, hoc est, sentiunt porrecto pane si
mul adesse et uere exhiberi corpus Christi, Nam extra usum
cum adseruatur in pixide, aut ostenditur in processibus,
ut fit à Papistis, sentiunt, non adesse corpus Christi. De
inde hanc institutionem sacramenti sentiunt ualere in eccle
sia, nec pendere ex dignitate ministri aut sumentis. Quare
sicut Paulus ait etiam indignos manducare.

Ita sentiunt porrigi uere corpus & sanguinem dñi etiam
indignis & indignos sumere, ubi seruant uerba & institutio
Christi

Christi, sed tales sumunt ad iudicium, ut Paulus ait, quia ab utuntur sacramento, cum sine poenitentia & fide eo utantur. Ideo enim propositum, ut testetur illis applicari beneficia Christi, & fieri eos membra Christi, & abluere sanguine Christi, qui agunt poenitentiam, & erigunt se fide in Christum. Cum autem pauci conuenerimus, et opus sit utrinque, hanc rem ad alios concionatores & superiores referre, nondum licet nobis de concordia pacisci, priusquam ad alios retulerimus. Cum autem confiteantur omnes, se iuxta Confessionem & Apologiam Principum Euangelium profitentium, in omnibus articulis sentire et docere uelle, maxime cupimus sarciri & constitui concordiam, & spes est nobis, si reliqui utrinque ita consenserint, solidam futuram esse concordiam.

Subscripserunt.

D. Vuolfgangus Capito.	Martinus Lutherus.
M. Martinus Bucerus.	Casparus Creutzinger.
Martinus Frechus.	Ioannes Bugenhagius
	Pomeranus.
Jacobus Otherus.	Philippus Melanch.
Bonifacius Lycopste. } Aug.	Iustus Menius Isenaten.
Vuolfgangus Mus. }	
Geruasius scholasticus Mem.	Fridericus Myco. Gotensis.
Ioannes Bernardi Franfor.	Mattheus Albert. Reutlin.
Marti. Germani Francfor.	Ioan. Schnadin.

DE BAPTISMO.

DE Baptismo infantium omnes sine ulla dubitatione consenserunt, quod necesse sit infantes baptizari. Cum enim promissio salutis pertineat etiam ad infantes, & pertineat non ad illos qui sunt extra ecclesiam, necesse est eam applicare infantibus

X x 2 bus

bus per ministerium, & adiungere eas membris Ecclesie, Cumq; de talibus infantibus, qui sunt in Ecclesia, dictum sit, Non est uoluntas patris, ut pereat unus ex illis, Constat infantibus per Baptismum contingere remissionem peccati originalis, & donationem spiritus sancti, qui in eis efficax est pro ipsorum modo.

Quæstio de infantib. De qua fabulatur sine scripturis, cōtra uirtutem Baptismi à deo institutam.

Reiicimus enim errorem illorum, qui imaginantur infantes placere Deo & saluos fieri sine actione aliqua Dei, Cum Christus clare dicat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto non potest &c. Etsi igitur nos non intelligimus qualis sit in infantibus, tamen certum est in eis nouos & sanctos motus effici, Sicut & in Iohanne in utero noui motus fiebant. Nam etiamsi non est imaginandum, quod infantes intelligant, tamen illi motus et inclinationes ad credendum Christo & diligendum Deū sunt aliquo modo similes motibus fidei & dilectionis, Hæc dicimus, cum infantes fidem habere dicimus, Ideo enim sic loquimur, ut intelligi possit, quod infantes non fiant salui & sancti sine actione diuina in ipsis. Quanquam igitur mos est alicubi, ut certis diebus publice administraretur Baptismus, tamen docendi sunt homines, si quid periculi est uitæ infantium, ut eos interim baptizari curent, & ministri debent talibus impartiri.

Subscriberunt qui supra.

DE ABSOLVTIONE.

Et hic sine scripturis colloquium faciunt ex homologesi seu confessione peccatorum,

DE absolute optant omnes, ut in Ecclesia etiam priuata absolutio conferretur, & propter consolationem conscientiarum, & quod ualde utilis est Ecclesie disciplina illa, In qua priuatim audiuntur homines, ut imperiti erudiri possint. Nam pfecto tali colloquio & examine opus est rudiioribus. Neq; ideo uetus confessio & enumeratio delictorum probanda aut requirenda est, sed colloquium illud propter

ter absolutionem & institutionem conseruetur. Id, qui supra subscripserunt.

QVATENVS AD MA-
gistratus Ciuilis officium pertineat abdlere
impios cultus.

DE officio ministrorum Euangelij certum est, q̄ tantū uerbo, hoc est, docendo, debeant reprehendere impios cultus, & proponere pios cultus, Nec debent ministri Euangelij ulla ui corporali prohibere impios cultus, sicut Paulus ait. Arma militiæ nostræ non sunt corporalia. Imo nec magistratus Ciuilis debet ritus mutare, priusq̄ populo tradita sit pia doctrina, quia mutatio sine doctrina non prodest conscientijs, imo potius perturbat & conscientias et respub. Quare ante mutationem docendi sunt homines, Vbi autem populus iam audiuit piam doctrinam, Ibi quæritur de officio Magistratus, Et de hoc officio debent ministri Euangelij docere pios Magistratus, sicut de cæteris bonis operibus homines in qualibet uocatione doceri debent. Iuxta illud. Omnis scriptura diuinitus inspirata utilis est &c. ad omne opus bonum. Quare hic disputandum est, quid ad officium Magistratus pertineat, & quatenus debeat Magistratus impios cultus tollere. Respondeo igitur, Pertinet ad officium Magistratus prohibere impios cultus, sed tamen in ijs ecclesijs, quæ ad ipsius dominium & ius patronatus pertinent, non in alienis dominijs & alieno iure patronatus &c. Prior pars non est dubia, quod Magistratus in Ecclesijs pertinentibus ad suum dominium aut ius patronatus, debeat prohibere impios cultus, & restituere pios. Nam secundum præceptum Decalogi iubet

prohibere & punire blasphemias, pertinet autem hoc præceptum etiam ad magistratum, ut in sua uocatione prohibeat blasphemias, & Magistratus custos esse debet non tantum secundæ tabulæ, sed etiam primæ, quod ad externam disciplinam attinet. Constat autem impia dogmata & impios cultus blasphemias esse, Quare non dubium est, quin magistratus debeat prohibere talsam doctrinā & impios cultus. Sed hæc pars non habet magnam controuersiam. Illud disputatur, ubi Magistratus debeat uti officio suo.

At uane iactitant plerique se in terris suis plenam habere potestatem tam Papalem quam Imperialem.

De hac parte respōdeo, ut de cæteris quæ ad officium Magistratus pertinent, ut in alijs casibus, ita & in hoc negotio Magistratus non debet irumpere in aliena dominia, sed tantum uti officio suo intra suum dominium. Quia Petrus uerat inuadere aliena officia, & Paulus iubet unumquemque suæ uocationi inseruire. Et Euangelium prohibet seditiones, Hoc est, prohibet arma capere, aut uim corporalem exercere aduersus alienos prætextu Euangelij. Quare non debent Magistratus Christiani exercere suum officium in alienis dominijs, sed suis. Certe prætextu Euangelij irumpere in aliena dominia, & uti uim corporalem in alieno, pugnat cum Euangelio, quia Euangelium prohibet seditiones, ut dictum est. Ut igitur nulli Principi, prætextu Euangelij licet occupare dominia uicini principis, aut in eius dominio aliquid constituere, Ita nec Ciuitatibus licet occupare Ecclesias illas, quarum dominium & ius patronatus prorsus nihil pertinet ad ipsas ciuitates, sed immediate pertinet ad Cæsarem. Nunc enim secludenda est in hac disputatione autoritas Ro. Pontificis, qua seclusa, si talis Ecclesia Cathedralis uacua fuerit, constat eam futuram simpliciter Cæsaris, & non Ciuitatis. Ergo dominium talium Ecclesiarum seu ius patronatus pertinet ad Cæsarem, & non ad ipsas

Quo autem iure secluditur autoritas Ro. Pō

ipsas Ciuitates. Hæc igitur ratio est nostræ sententiæ. Nulli licet irrumperere in aliena dominia. Magistratus, cum officium suum uolunt exercere in Ecclesijs illis Cathedralibus, exercent potestatem suam in alieno dominio, Ergo exercent potestatem suam, ubi non opus est. In hoc argumento intelligimus maiorem propositionem concedi ab omnibus, sed negari minorem. Contendunt enim Ciuitates habere aliquam superioritatem super illas Ecclesias, quia in ipsis urbibus sitæ sint. In quibus senatus habet merum imperium. Ad hoc respondemus. Quamquam sitæ sint Ecclesie istæ in urbibus, tamen non propterea pertinet dominium aut ius patronatus ad urbes, sed immediate ad Cæsarem. Iam enim secluditur autoritas Pontificis. Sicut ipse Cæsar in pacificationibus secludit, cum permittit Principibus, ut in suis dominijs ordinent Ecclesias. Hic enim omittit autoritatem Pontificis, & significat se loqui de his Ecclesijs, quarum dominium aut ius patronatus immediate pertineret ad ipsos Principes, si istæ res non essent sacræ, ut uocantur. Quod autem dominium aut ius patronatus Ecclesiarum Cathedralium non pertineat ad Ciuitates, inde intelligi potest, quia si (ut dixi) fierent uacua, non succederent Ciuitates, sed Cæsar immediate succederet, siue quia fundator est, siue propter alias causas, Quod autem sit ius fundatoris, non est obscurum.

Quamquam igitur fortasse subtiles aliquæ rationes contra hoc excogitari possint, tamen existimamus hanc esse simplicem ueritatem. Et certe sic iudicant omnes status in Imperio quod tales Ecclesie non pertineant ad Imperium aut ius patronatum. Ciuitatum, sicut Parrochie fundatæ ab ipsis Ciuitatibus, aut Monasteria à ciuitatibus condita, aut sicut Parrochie

quas

Plerique de facto irrumperunt, & consueuunt eos de hoc non arguunt.

Vnde certum desinit ius dicitur, si qui neque legibus neque Canonibus obediunt.

quas conferant Principes, ad eorum dominium & ius patronatus pertinent. Decet autem nos in his politicis rebus sequi interpretationem ipsorum Principum bene sentientium. Et quia uidetur hæc controuersia habere aliquid ambigui, prodesset, fœderatos habere iustam deliberationem, & adhibitis prudentibus bonis & doctis uiris, statuere, quatenus liceret Magistratibus uti suo officio in talibus casibus, ut certo scirēt singuli, quousq; progredi liceret. Nam propter incertam opinionem non accersendum est certum periculum. Et quàm graue sit conscientijs, sine necessaria causa motibus publicis occasionem præbere, Quam periculosum sit, omnes prudentes norunt. Igitur prodesset, istos fœderatos hanc rem diligenter deliberare.

Nos non disputamus de præteritis factis, Quia enim Cæsar concessit qualemcumq; pacem, præterita dissimulat, Sed de futuris disputamus, & de ipso iure. Et in talibus negocijs ambiguis, unde facile possunt exoriri ingentes motus, prodest etiam minus audere, sicut mediocritas in uirtute semper minori numero uicinior est. Et cum ad ministerium Euangelij non pertineat, ut aliqua corporali uti, præcipue decet concionatores de hac re moderate loqui, nec sumere sibi omnino iudicium de rebus politicis, sed etiam audire illorum iudicia qui discrimina dominiorum intelligunt.

De Cathedralium Ecclesiarum dominio Pro et contra.

Multa præterea obijciuntur, Primum, de periculis seditionum & alijs. Cum enim relinquuntur in una urbe dissimiles cultus, confirmatur aliquorum pertinacia, existunt factiones & dissensiones. Agnoscimus hæc pericula, sed non concedendum est ius magistratui in alienum, Nec incerta pro certis asseueranda sunt. Et his periculis occurrant Concionatores fideliter docendo.

Secundo, allegant quidam, has Ecclesias habere curam animarum

animarū quæ pertinent ad ciuitatem, sed hinc nondum potest effici, quod dominium templi, aut Ius patro. ad ciuitatē pertineat, si ciuitas non uult uti illorum sacerdotum ministerio, quærat alios ministros & alia templa.

Tertio, de protectione allegatur, quod à Senatu defendant illa Collegia, Neq; etiam hinc potest effici, quod propterea dominium aut Ius patro. pertineat ad ciuitates. Et quanq; nolo subtiliter disputare de hoc iure protectionis, Certe decet Magistratum cauere, ne ciuibus concedat licentia uim inferendi iniustam ullis hominibus siue inquilinis siue ciuibus. Et fortassis mandata Cæsaris deberent illos hospites tueri.

Quarto, Donata Ecclesiæ debent usibus eius loci Ecclesiæ relinqui. Hæc templa &c. donata sunt Ecclesijs harū urbium, Ergo urbes possunt, illa transferre pro suo iudicio ad meliores usus Ecclesiæ, Respondemus, Et si minor uera esset, tamen talis translatio non potest fieri contra uoluntatē superioris et ueri dñi, sicut etiā lex delegatis inquit. Deinde hæc fundationes proprie non sunt donatæ ciuitatib. sed sunt peculiaria dominia, sicut ipsi Episcopatus. Et sunt factæ fundationes non horum locorū causa, sed ut essent ibi publicæ personæ seruaturæ ad ministracioni multarum Ecclesiarum, ut in scholis sunt publicæ personæ.

Quinto, Si Canonicus aliquis cædē faceret aut stuprū, nonne Senatus, qui solus habet gladiū, deberet eum punire, iuxta scripturā. Ergo ad hunc modū debet prohibere & punire blasphemias. Hoc argumentū propter immoderatas libertates speciosum est, sed tamen hæc ratio non efficit, quod necesse sit capere Iurisdictiones ordinarias Collegijs aut Episcopis. Nam Canonicus ille habet suos Iudices, qui si sunt negligentes, tamen sine autoritate superioris Domini, non sunt occupandæ res eorum. Quod uero dicitur, neminem in tali

Miscell. Lib. III. Tract. VIII.

ciuitate habere ius gladij præter Senatum, non facit ad propositum, quia collegia habent suas Iurisdictiones & poenas. Deinde dissimilitudo est, Aliud est occupare templa & res Cæsaris, aliud est punire aliquã personã in aliq̃ crimine notorio. Item hæc negocia religionis dissimilia sunt notorijs criminibus, quia habet adhuc obscuras & magnas controuersias. Et aliud est modus procedendi de rebus quæ uocantur in dubium, aliud de criminibus notorijs.

Postremo, quanq̃ homines acuti multa in utranq̃ parte disputare possunt, tñ ambigua uitanda sunt, et eligenda certa. Hæc certa sunt, Magistratũ debere pios doctores suis populis præficere, & recte ordinare ecclesias, quæ pprie ad suũ dominiũ & Iuspatro. pertinent, satis habebit negocij si hoc fecerit. Alterum ambigũ est an debeant ordinare Ecclesias illas Cathedrales, cum non sit certum, pertinere ad ciuitates dominiũ earum aut Iurispatro. Nec nos uolumus esse auctores incerti et ambigui cõsilij. Non est em̃ accersendũ piculũ sine certa & necessaria causa. Et hæc regula pia est, & utilis paci publi, ne quis irrumpat in aliena dominia.

Hoc bono animo scripsimus, & rogamus, ut boni consultant lectores. Deinde, si quibus hæc nõ satisfaciũt, rogamus ne properent, sed referant hanc tantam rem ad fœderatorum consilium. Est hoc quoq̃ Christianæ mentis, in rebus periculosis libenter explorare consilia prudentum & piorũ quia scriptum est, Non innitaris prudentiæ tuæ. Nec satis est in tantis causis habere Laicalia argumenta, sed ad eas adhibenda est singularis prudentia, & earum rerum doctrina quas causa complectitur.

Luther. Creutzinger. Pometanus. Philippus.

MISCELL

MISCELLANEO.
RVM LIBRI TERTII
Tractatus Nonus.

NOVAE OPINIONIS LV.

theranorum, quod dicunt. In hostijs (ut uocant) seu
particulis consecratis, post usum communionis
remanentibus, non remaneat Corpus Do-
mini, Reprobatio per Ioan.
Cochlæum.

QVOD IN PANE ET VINO CONSE-
cratis uere & substantialiter maneat Corpus & san-
guis Christi quã diu integræ & saluæ permanent
species panis & uini, probatur auto-
ritate & ratione.

AUTORITATE SCRIPTURAE ET
sanctorum Patrum & Ecclesiæ Catholicæ.

Atth. 26. Mar. 14. Luc. 22. Ait ipse Domi-
nus. Hoc est corpus meum, hic est sanguis
meus noui testamēti. Consistit igit̃ ueritas
& perfectio huius sacramenti in ipsa conse-
cratione, siue usus sumendi assit siue non
assit. Quamprimum enim intentione
consecrandi proferūt̃ur à consecrante ista uerba, uere & sub-
stantialit̃r p̃ficiūt̃ hoc sacramentū, et uere ac substantialit̃r as-
sunt corpus & sanguis Christi, q̃a uerba illa sunt ip̃susmet
Yy 2 uerita

ueritatis, quæ mentiri aut falsum dicere non potest, Iohan.
 14. Ego sum uia ueritas & uita. Assunt autem non motu
 locali, nec generatione, nec creatione, sed substantiali trans-
 mutatione seu conuersione substantiæ panis in substantiã
 corporis Christi, & substantiæ uini in substantiã sanguinis,
 Corpus enim Christi neq; generatur neq; creatur de nouo,
 nec etiam mouetur de loco cœli ubi sedet ad dextram patris,
 sed idem numero est in cœlo & in altari, licet diuerso modo.
 Quippe in cœlo uisibiliter ac localiter, In altari autem inuisi-
 bilitate & sacramentaliter, Et incipiunt ibi esse substantiali-
 ter corpus & sanguis Christi, uirtute uerborum Christi, quia
 ipse dixit & facta sunt Psalm. 32. & 148. Cum igitur non
 proferantur alia uerba, quorum uirtute ibi esse definant, nec
 cessarium est dicere ac firmiter credere, manere ibi corpus &
 sanguinem Christi, quousq; manent species panis & uini,
 quibus uirtute uerborum Christi semel assunt, siue usus aut
 sumptio assit siue desit, Verba enim Christi non transeunt,
 sicut trãsit usus aut sumptio. Nec ab usu aut sumptione, sed
 à consecratione ueritatem habet & substantiam suam hoc
 sacramentũ, Non enim ab usu, sed ab eo quod res est, Ora-
 tio uera dicitur. Hæc autem Oratio, Hoc est corpus meũ,
 est oratio Christi, ergo est uera, quia est ipse ueritatis.
 Si est uera, ergo adest & manet ibi corpus Christi, mox facta
 uerborum prolatione, antequam sequatur usus aut sum-
 ptio. Est igitur ibi uere corpus Christi per uerba Christi, si-
 ne usu & sumptione, Est enim ibi antequam usus subsequa-
 tur, Non igitur ab usu habet, quod ibi sit aut maneat, quia
 uere ibi est antequã usus accedat. Non est igitur usus de sub-
 stantia & perfectione eius, quia sine eo per consecrationem
 consequitur substantiam & perfectionem realẽ. Si ergo sine
 eo est, ergo & sine eo manere potest. Ab eodem enim
 habet

habet esse & manere, Quid enim aliud est manere quam ibi aliquandiu esse? Est autem ibi ante usum, ergo & manet ibi ante usum, Non est igitur usus de substantia eius, igitur sine eo potest subsistere, quia est uera substantia quæ per se existit. Quod si ante usum aut sumptionem non esset aut maneret ibi uere & substantialiter corpus Christi, falsa essent uerba Christi dicentis, Hoc est corpus meum, quod est impossibile, quia ueritas ipsa mentiri non potest. Et cõsecrans non deberet dicere, Hoc est, sed Hoc erit corpus Christi, utpote quando sumetur ab aliquo. Neque deberent, uerba consecrationis à consecrante proferri, nisi quando speciem panis in os mitteret sumentis, quia ante usum sumentis non posset uere dici, hoc est corpus meum, si usus esset de substantia eius.

Quicumq; igitur asserit, post consecrationem non manere ibi substantialiter corpus Christi, absq; usu aut sumptione, is multa incurrit absurda & impia. Primo falsificat uerba ueritatis & Dei omnipotentis, ista scilicet, Hoc est corpus meum, quia contrarium astruit, nempe, quod hoc non sit corpus Christi. Secundo, Extollit se supra Deum uelut Antichristus 2. Thess. 2. Quid ita? quia quod Deus astruit, dicens, hoc est corpus meum, Id ipse negat, dicens, hoc non est amplius corpus Christi. Tertio, Virtutem suæ opinionis maiorem facit uirtute uerborum Christi Dei omnipotentis, Constat enim uirtute uerborum Christi uere dici, Hoc est corpus meum, Hanc autem uerborum Christi uirtutem nititur ille destruere, non ullis quidem uerbis Dei aut scripturæ, sed suæ tantum opinionis assertionem nuda, & nullis scripturis aut rationibus firmata. Quarto, Consecrando, mutat uerba ueritatis in mendacium, Dicens enim hoc est corpus meum, mentitur sibi ipsi, credens, qd non est, sed erit

corpus Christi, nempe tunc quando mittetur in os sumentis. Quinto porrigit fidelibus merum panem pro corpore Christi, Nam ante usum ait non esse ibi corpus Christi, In usu autem non profert uerba Christi per quę consecratio fit, Ergo nihil porrigit nisi panem, ex pane enim non fit corpus Christi sine uerbis consecrationis, Sexto peruertit ordinem ueritatis, Nam quod uerbis consecrationis tribuere deberet, tribuit usui sumentis, Non enim per usum fit presens corpus Christi, ut ipse putat, sed per uerba consecrationis, quę ante usum sunt prolata. Ipse igitur peruerse tribuit posteriori quod priori tribuendum est.

Quod si quis dicat, In alijs sacramentis ita esse, ut in ipso usu perficiatur substantia sacramenti, sicut est uidere in baptismo, cōfirmatione &c. Non enim perfectum est baptisma, nisi quando aquę applicatur baptizandus & dicitur ei, Ego te baptizo in no. pa. et fi. etc. Huic respōdetur q̄ in hoc ipso differt Eucharistię sacramentum ab alijs, q̄ aliorum perfectio in applicatione seu usu, hoc autē in consecratione panis & uini perficit̄. Ideo & in alijs suo noīe agit minister, ut ego te baptizo, ego te linio & confirmo &c. In Eucharistia autem, non suis sed Christi utitur uerbis, At uerba Christi efficacissima sunt, longe magis quā ministri, Imo non est equa p̄ omnia similitudo. Perfectio igitur & substātię Eucharistię sacramenti, non ex usu, sed ex uirtute uerborum Christi, expendenda est.

AVTORITATE SANCTORVM
Patrum & antiquorum.

Antiquissimus Apostolorum discipulus S. Dionysius in lib. de Eccle. hierat. c. 3. ait sic. At uero Pontifex, cū diuina munera laude p̄secutus fuerit, sacrosancta & augustissima mysteria conticit, & quę ante laudauerat, uenerandis opero

dis operta atq; abdita signis, in conspectum agit, diuinaque munera reuerent ostendens, ad sacrā illorū cōmunionē et ipse cōuertit, & reliquos ut cōmunicēt hortatur. Ex his cōstat, hęc sacramenta celestia p̄ consecrationis uerba prius cōfici, & populo reuerenter ostēdi, anteq̄ sequatur usus sumendi.

Irenęus auditor Polycarpi, qui S. Ioannes Euang. discipu II, lus fuit, ait lib. 4. c. 32, Noui test. nouam docuit oblationem quā Ecclesia ab Apostolis accipiens, in uniuerso mundo offert Deo, De qua latius infra, c. 34. differit. Constat autē oblationem p̄cedere usum seu sumptionem, prius enim sacerdos deo offert quā de oblatione ipse cum alijs participat Leui. 6. Non offert autem panem et uinum simpliciter, sed in corpus & sang. Christi transmutata. Ait, n. Irenęus. Jam non cōmunis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & celestis. Est igitur ibi uere corpus Christi per consecrationem, quod et offertur Deo añquā subsequatur usus communicandi. Ergo non ex usu, sed ex consecratione per uerba Christi substantialiter adest corpus Christi, si aut uere adest, q̄s adesse prohibet, nisi mox sequatur usus, Cū non ab usu sed à consecratione habeat esse.

Tertull. Apher, uetustissimus inter latinis autor, lib. 2. ad III. uxorē suā sic ait. Non sciet maritus, qd secreto ante oēm cibum gustes, Et si sciuerit panē, nō illū credit esse qui dicitur Et i lib. de corona militis sic ait. Eucharistię sacr̄m, & in tempore uictus, et oībus mandatū à domino, etiā ante lucanis cētibus, nec de aliorū manu q̄ presidētū sumimus. Ecce uxor Christiana domi secreto ante oēm cibū gustauit panē, quē Eucharistiā dicimus, mansit ergo ibi corpus dñi multo tēpore, anteq̄ sumeret. Et i cētibus antelucanis sumebat à sacerdote, qui prius cōfecerat puerba cōsecrationis, & obtulerat in missa Deo, anteq̄ porrigeret sumentibus. Nō igitur ab usu, sed à consecratione esse habet Eucharistia. Orię

- III. Origenes in Matth. Homel. 35. sic ait. Panis iste, quem deus uerbum, corpus suum esse fatetur, uerbum est nutritorium animarum, uerbum de deo uerbo procedens, & panis de pane celesti, qui positus est super mensam, De qua scriptum est, Præparasti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Ecce & Origenes testatur, panem istum esse corpus Christi & positum esse super mensam, Nō ergo usu, sed consecratione talis est, quia ante usum super mensam ponitur.
- V. Cyprianus in ser. de lapsis, sic habet. Et cum quædam mulier arcam suam, in qua domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire, igne inde surgente deterrita est, ne auderet attingere. Hinc manifeste constat, sanctum domini, id ē Eucharistiā, eo tēpore etiam domi priuatim in arca retentum fuisse, Tantum abest, ut absque usu esse aut manere ad tempus non possit. Semel enim uerbo dei factum, manet semper quāmdiu manet species panis qui in illud consecratione sacerdotis conuersus est.
- VI. Nec ex usu dependit, quia per se substantia est & p se subsistit. Ambrosius in lib. de excessu fratris, c. 7. sic ait. In naufragio constitutus, non mortē metuens, sed ne uacuis mysterij exiret ē uita, Quos initiatos esse cognouerat, ab his diuinum illud fidelium Sacramentum poposcit, Non ut curiosos oculos insereret arcanis, sed ut fidei suæ consequeretur auxilium. Etenim ligari fecit in orario, & orarium inuoluit in collo atq; ita se deiecit in mare, fidei solius arma querens, Nec deseruit spes, nec fefellit opinio. Deniq; primus seruatus ex undis, & in portum terrenæ stationis euectus, præfulem suum, cui se crediderat recognouit. Nam qui tantum mysterij celestis inuoluti in orario præsidium fuisset expertus, quantum arbitrabatur, si ore sumeret, & toto pectoris

storis hauriret arcano; Quam maius putabat fufum in uiscera, quod tantum sibi tectū orario profuisset. Quid obsecro apertius hoc San. Ambrosij testimonio afferri aut dici queat: Ecce ab initiatis seruabat sanctum domini in nauis, & à Satyro fratre S. Ambrosij recipiebatur non in os, sed in collo tectum & inuolutum orario, & eius præsidio primus è mari saluatus euasit, Quis ergo negare queat, uerum ibi fuisse corpus domini, quod tantæ fuit uirtutis: & tamen sine usu & sumptione ibi erat. Ergo falsum est, illud sine usu non esse aut remanere. Multo quidem plura sunt S. Ambrosij testimonia, de hoc sacramento in lib. de initiandis mysterijs c. 9. & Lib. 4. c. 4. de sacramentis, sed ea breuitatis causa hic omittuntur.

Pius Papa. I. qui præfedit circa annū domini. 153. Sic ait, Si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in terram, lingua lambetur, tabula radetur, & sacerdos 40. diebus poeniteat. Ecce quam aperte dicit antiquus iste pontifex, si aliquid de sanguine stillauerit in terram, Qua igitur fronte neget aliquis nunc, extra usum non esse ibi sanguinem, sed effundi merum uinum dicat? Qm̄ per consecrationem uinum transiit in sanguinem, ut ait Ambro.

Paulinus in uita S. Ambro. & Eusebius quidam in uita S. Hieronymi attestantur hos sanctos in exitu suo corpus domini sibi allatum sumpsisse, Et Eusebius in Histo. Eccle. refert quendam non potuisse mori, donec afferretur ei in canistro iunceo corpus domini missum à sacerdote. Semper igitur licitum fuit, corpus domini reseruare in uaticum, pro infirmis, Qua de re apertus extat Canon antiquus Concilij Guarmaciensis. In hæc uerba, Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam, ut quādo quis infirmatus fuerit statim eum communicet, ne sine communione moriatur.

VII.
De cōsecra.
dist. 2. c. si p
negligentiā.

VIII.
De cōsecra
dist. 2. c. pres
byter.

IX.
Ex lib. Pontificali.

Symmachus Papa, ante mille annos, fecit Romæ in Basilica Syluestri & Martini super altare Ciborium argenteum quod pensabat libras CXX. Similiter et in Basilica S. Andree apud beatum Petrum fecit Ciborium ex argento & confessionem, pensantem libras CXX. At nemo ignorat, Ciboria fieri, ut in ijs reseruetur uenerabile sacramentum.

X.
De consecra.
dist. 2. c. Qui
bene non.

Denique in Concilio Arelatensi sic statutum legitur. Qui bene non custodierat sacrificium, & mus uel aliud aliquod animal illud comederit LX. diebus poeniteat. Qui autem perdidit illud in ecclesia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit XXX. dies poeniteat. Ex hoc quoque Canone liquidissime constat, Eucharistiam extra usum communicationis manere & reseruari posse, licet propter usum communicandi reseruetur. Nam tum statim desinit ibi esse, si non assit mox usus.

Infinite profecto extant historiae, & exempla apud Bedam, Anselmum, Lanfrancum, Alexandrum de Ales, Albertum, Thomam, Antoninum, Vincentium, &c. de uarijs miraculis, quæ circa corpus Domini in Ecclesijs reseruatum contigerunt, Vt impudentissimum sit, omnia negare, & dicere, ibi non esse corpus Domini, sed panem tantum, Cum constet ex Sancto Ambrosio, per consecrationis uerba panis substantiam transmutatam & conuersam esse in corpus Christi, quod uana et erronea opinio nequaquam destruere aut corumpere aut ex speciebus panis depellere potest, quum sit ibi uirtute uerborum Christi, quæ longe ualentior est, quam ut cedat impiæ opinionis figmento humano.

RESPONSIO AD OBIECTVM.

IN Epistola Clementis ad Iacobum fratrem Domini sic habetur. Certe tanta in altario holocausta offerant, quanto

ta pos

in populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non referentur, sed cum timore & tremore clericorum & diligentia consumantur. Ex his patet, quod referuari hostiæ consecratæ non debeant in crastinum, sed consumi à Clericis. Responsio. Eo tempore non erat necessarium, hostias referuare p infirmis, sicut nunc est. Quia tunc quotidie communicabant omnes, ut patet ex decimo Canone Apostolorum. Deinde non negat Clemens in referuatis aut relictis post populi communionem particulis esse verum corpus Christi, uti negat nova opinio, sed contrarium plane in eadem affirmat epistola. Sic enim ait. Qui autem residua corporis Domini, quæ in sacrario relicta sunt, cõsumunt, nõ statim ad cõmunes accipiendos cibos cõueniãt, ne putet sanctæ porcioni commiscere cibũ, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Quinetiam referuari & custodiri permissit in eadem epistola. Sic enim ait, Tribus gradibus commissa sunt sacramenta diuinorum secretorum, id est, presbytero, Diacono & ministro, Qui cum timore & tremore Clericorum, reliquias corporis dominici debent custodire fragmentorum, ne qua putredo in sacrario inueniatur. Ut cum negligenter agitur, porcioni corporis dominici grauis inferatur iniuria. Ex his igitur constat, semper licitum & consuetum fuisse in Christi ecclesia, referuare & custodire in sacrario aut ciborio particulas consecratas, quas hic Clemens reliquias & porciones corporis dominici uocat. Quamuis cautelæ gratia scripserit, eas reliquias à Clericis consumi debere, Quia tunc minus necessarium erat, quam modo referuare in crastinum, quãdo omnes fideles quotidie communicabant.

Si dicatur, Eucharistiā consecrari in cibum & potū anī
mæ, non ad referuandum, facilis est responsio, quod etiam
referuatæ hostiæ consecratæ in cibum & ad usum sumendi
referuantur, & in hoc nihil sit contra ullā scripturam. Neq̄
poterit ex ulla scriptura probari, corpus domini desinere ibi
esse, nisi statim sumatur, Falsa igitur & impia prorsus est ista
noua opinio.

Error nouæ opinionis inde uenit, quod nesciunt isti ho-
mines differentiā inter Eucharistiā & alia sacramenta, Que
sane duplex est (ut supra quoq̄ dictū est) una in hoc, quod
aliorū sacramētōrū perfectio consistit in usu & applicatione
materiæ nō in cōsecatiōe materiæ, sicut Eucharistia, Baptis-
mus enim nō est p̄fectus, q̄n benedicīt fons, nec confirmā-
tio, q̄n cōsecratur Chrisma, sed q̄n aqua et Chrisma applicā-
tur in usum cū debita uerborū forma. At Eucharistia mox
est perfecta, quando uerba consecratiōis super materiam
proferuntur à sacerdote. Altera differentia est in hoc, quia
circa alia sacramenta utitur sacerdos uerbis suis, ut Ego te ba-
ptizo, Ego te linio, &c. In Eucharistia autem utitur nō suis
sed Christi uerbis, uti docet S. Amb. de sacramētis li. 4. c. 4.

Magna est igit̄ temeritas impudentiæq̄ & impietas Lu-
theranorum, qui contra fidem totius Ecclesiæ ac tot retro se-
culorum, audent absq̄ omni scripturæ autoritate, affirmare
quod in residuis particulis consecratis, quæ remanent post
cōmunionē in altari, et cōseruantur in ciborijs pro infirmis
aut reponuntur ac circumferuntur in Monstrantijs, non sit
amplius ibi substantialiter corpus domini, licet ibi fuerit an-
tea per uerba consecratiōis. Hoc autem nouum impietatis
figmentum confutari potest per subsequentes quoq̄ bre-
uiusculas rationes.

Ratio

RATIONES XX. CONTRA
nouam Lutheranorum opinionē de Eucharistia.

Vera sunt uerba Christi, Hoc est corpus meum, At hæc I.
semel super residuas partes prolata sunt, ergo uere
de eis dicuntur, scriptum est enim, Cælum & terra transibunt
uerba autem mea non transibunt. Matth. 24. Luc. 21.

Scriptum est Nu. 22. Si dederit mihi Balac plenā do- II.
mum suam argenti & auri, non potero immutare uerbum
Domini Dei mei, At hoc est uerbum domini, semel prolata
tum super panem, hoc est corpus meum. Quis igitur potes-
rit hoc immutare?

Nu. 23. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, Nec III.
ut filius hominis ut mutetur. Dixit ergo & non faciet: lo-
cutus est & non implebit: At dixit, hoc est corpus meum,
hic est sanguis meus, Ergo non mentitur nec in uerbo suo
mutatur, Mutaretur autē, si contradictorium (nempe, hoc
non est corpus meum) fieret uerum.

Exo. 4. Pone uerba mea in ore eius, et ego ero in ore tuo, II II.
& in ore illius. Hanc sententiam uerissime dicere possumus
de sacerdote consecrante, Quia non suis sed Christi uerbis
conficit, Cum igitur dicat, hoc est co. m. Et non sit Deus si-
cut homo ut mentiatur aut mutetur, Non est credibile, qd
hæc uerba Christi fiant falsa, aut mutantur, ex hoc qd non
statim post eorum prolationem sequitur usus aut iumptio
sacramenti. Nusq; enim scriptum est ita, Hoc est corpus
meum, si mox in os sumatur, Desinit autē esse corpus meū,
si non statim sumatur, Temere igitur hoc à nouis sectis as-
seritur.

i. Reg. 3. Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum V.

eo, & non cecidit ex omnibus uerbis eius in terram. Si nihil uerborum Samuelis cecidit in terram, quanto minus hæc sacratissima uerba Christi, hoc est corpus meum in terram cadent? Caderent autem in terram, si ullo pacto fierent falsa, aut contingeret ea in cassum & frustra esse prolata, Quod utiq; fieret, si desineret ibi esse corpus Christi, antequam sumeretur hostia.

- VI. Gen. 24. Dixerunt Laban et Bathuel, A domino egressus est sermo, Non possimus extra placitū eius quicq; aliud loq̄ tecū. Sic et iste sermo. Hoc est corpus meū, à dño egressus est. Nemo igitur extra placitum eius quicq; aliud loq̄ debet aut uere potest. Aliud autē loquit, qui ait, Nō est ibi ampli⁹ corpus Christi, si cesset usus aut sūptio, et non statim sumat.
- VII. Deut. 1. Increduli ad sermonem Dei murmurastis in tabernaculis uestris. At iste est sermo Dei, super panem prolatus, hoc est corpus m. Ergo incredulus est & murmurator, qui negat ibi esse corpus Christi, usu non statim sequente. Nusq; n. precipit, ut statim post prolationē sequat̄ sūptio.
- VIII. 3. Reg. 17. Ait mulier ad Heliam, Vir dei es tu, & uerbū domini in ore tuo uerum est. Sic & in ore sacerdotis consecrantis uerbum domini uerum est, Hoc est corpus m. Ergo manet uerum. Non enim prædicatur ibi accidens de subiecto quod præter subiecti corruptionem adesse & abesse contingat, sicut quando dicitur, homo est albus, sed est ibi prædicatio substantialis & identica, Corpus enim Christi non est accidens, sed substantia.

IX. Psal. 32. Quia rectū est uerbū dñi, & omnia opa eius in fide. At in cōsecratione Eucharistiæ uere est uerbū dñi, & opus cōsecrationis non hoīs sed dei est, ut ait Ambro. Ergo uerbum illud est rectum et opus illud in fide. Ait n. S. Aug. Quid est, Rectus est sermo dñi? Non te fallit, tu eū noli fallere,

lere, imo tu tenoli fallere. Quis. n. faller oia scientem? Sed mentita est iniquitas sibi, qm̄ rectus est sermo dñi, Quā aut̄ re-ctus esset hic sermo & hoc uerbum dñi, Hoc est corpus m., si contradictoriū eius (hoc non est corpus m.) esset uerum et rectum? Aut quō hoc opus in Eucharistiæ cōsecratione esset in fide, in ueritate, si non permaneret rectum & uerum.

2. Tīm. 2. Deus fidelis pmanet, negare semetipsū nō potest. At ipse dicit in ore sacerdotis, hoc est corpus m. Quō igitur fidelis pmanet, si nō manet uerū qd̄ ipse dixit? Si aut̄ uerū manet uerbum eius, falsum utiq; & impiū est, dicere, qd̄ non maneat ibi corpus Christi, quod ipse conficiendo dicit & dicendo conficit, Quisquis igitur id negauerit, & Deus negabit eum, si non credit, ut ait ibidem Apostolus.

Psal. 116. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & ueritas dñi manet in æternū, Quō autem confirmata manet ei⁹ misericordia sup nos, si ex Eucharistia semel consecrata corpus dñi euanescit? Quod. n. euanescit, nō est firmum aut confirmatū. Si ergo ueritas dñi in Eucharistia est, utiq; manet in æternum, & non poterit falsitas ibi habere locum, quia ueritas domini manet in æternum.

Psal. 118. In æternū dñe pmanet uerbū tuū i cælo, In generatione et generatione ueritas tua, fūdasti terrā et permanet. At hoc uerbū Dñi dat nobis panem de cælo uerū Ioh. 6. Veritas igitur eius permanet, & non euanescit cessante usu, Non. n. ab usu dependet substantiæ ueritas, Potest. p. substantia esse sine usu, sed non e contra, Usus. n. accidens est & per se subsistere non potest, sicut potest substantia, fundauit itaq; dominus terram, corpus suum in Eucharistia, ut pmaneat, non ut transeat aut euanescat, ad libitum hominis aut ad falsæ opinionis phantasiā.

Tobie, quarto. Audi fili mi uerba oris mei, & ea in corde

corde tuo quasi fundamentum construe. Hæc in figura Christi dicta sunt. Verba sane consecrationis sunt uerba oris eius, Ergo sunt in cordibus nostris per fidem construenda aut statuenda quasi fundamentum, & non quasi euanida superficies, fundamentum autem stabile est & non euanescit, Cum igitur per uerba consecrationis corpus Christi ex substantia panis conficiatur, eis firmiter ut fundamento ad hærendum ac innitendum est indubitata fide, ac minime credendum aut opinandum, ne suspicandum quidem aut uel leuiter cogitandum, quod propter usum cessantē cesset mox etiam ipsius rei ueritas & substantia,

XIII. Psalm. 144. Fidelis dominus in omnibus uerbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis. In Eucharistia autem est & uerbum & opus domini, non hominis, Ergo in eis fidelis est et sanctus. At si non permaneret ibi corpus domini usu cessante, nec fidelis esset Deus in uerbis consecrationis, nec sanctus in opere consecrationis, Quia nec uerbis inesset ueritas, nec operi firmitas, sancire enim firmare est.

XV. Prouer. 30. Omnis sermo dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se. Ne addas quicquid uerbis illius, ne inueniaris mendax, Mendax est igitur quicumque his uerbis Dei, Hoc est corpus meum, addit alia uerba, ex suo pectore conficta, Qualia sunt, Tunc primum quando sumitur, Item, quousque durat sumptio, Item, quando in ora fidelium mittitur, Item antequam sumendi cesset usus. Non autem postquam cessat usus. Nihil enim horum uerborum in uerbis dei reperitur, mendax igitur inuenitur, qui talia ex se confingit & uerbis dei addit.

XVI. Ecclesi. 12. Verba sapientum, sicut stimuli, & quasi clauis in altum defixi, quæ per magistrorum consilium data sunt a pastore uno, his amplius filii mi ne requiras. Quisquis

quisigitur uerbis consecrationis amplius addit aut requirit, contrarius est ueritati, & uerba Dei habet, non quasi clauos in altum defixos, sed uelut arundinē aut stipulam quolibet uento falsæ imaginationis agitatam. Ait itaq; super hæc uerba S. Hieronymi, Exceptis his uerbis quæ ab uno pastore sunt data, & à Concilio atq; consensu prolata sapientum nihil facias, nihil tibi indices, maiorum sequere uestigia, ab eorum autoritate non discrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem.

Ecclesiast. 2. Qui timent Dominum, non erunt incredibiles uerbo illius, & qui diligunt illum, conseruabunt uerbum illius. Hinc ergo sequitur, quod neq; timent neq; diligunt Deum ij, qui negant in consecrata hostia extra usum sumptionis esse corpus Christi, Quia neq; credunt neq; conseruant uerbum domini quod in consecratione prolatū est, sed contradictorium eius temere sine omni scriptura & ratione contra clara sanctorum patrum testimonia asserunt.

Esaïæ quadragesimo. Cecidit flos, Verbum autem domini stabit in æternum, Et c. 55. Sic erit uerbum meum quod egredietur de ore meo. Nō reuertetur ad me uacuum, sed faciet quæcunq; uolui, & prosperabitur in his ad quæ misi illud, Constat autem hoc esse uerbum domini. Hoc est corpus meum, Ergo stabit in æternum, & non reuertetur uacuum, Caderet autem & uacuum fieret, si corpus domini esse cessaret quod uirtute consecrationis semel fuit.

Hieremiæ sexto. Ecce uerbum domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Et infra, Argentum reprobum uocate eos, quia dominus proiecit illos, Hæc Prophetæ quærela & sententia eos utiq; perstringit ac percellit.

Aaa qui

qui uerbum consecrationis non suscipiunt nisi ad modicum tempus quod usui aut sumptioni impenditur, sed trahunt illud in opprobrium & ludibrium populi, dum consecratam hostiam in capsulis aut monstrarijs repositam pro Idolo habent & abominantur, & consecratum uinum uelut aquam effundunt in terram aut retro post altare. Ergo facti sunt argentum reprobum, quod in scoriam uersum est, & uinum eorum mixtum est aqua, ut alius ait propheta.

Esa. i.

XX. Secundo Corinthiorum sexto, In omnibus exhibeamus nos met ipsos sicut Dei ministros, in multa patientia &c. in uerbo ueritatis, in uirtute Dei. At nusquam exhibent se manifestius sacerdotes Dei ministros quam in altari, quando uerbo ueritatis & uirtute Dei (non sua) Eucharistiam conficiunt. Non euanescit igitur illud uerbum et ea uirtus mox quando cessat hominum usus in sumendo. Est enim uirtus infinita, & dominus ipse ait, Verba mea non transibunt.

Scripta sunt hæc Misnæ, mense Iunio, Anno

1539.

MISCELL

MISCELLANEO

RVM LIBRI TERTII

Tractatus Decimus.

EXCVSATIO CATHOLICORVM EX
pectatium futuri Concilij Determinationem Per Ioan.
Cochlæum, Ratisponæ 18. Iunij
1541.

Nuicissime Imperator, Auguste Sacra
tissime ac Rex Catholice, Princeps ac do
mine omniū Clementissime, Cū sacratiss.
Maiest. tua non leui cum dispendio sum
ptum & regnorum atq; prouinciarum sua
rū periculo atq; incommodo huc uenerit,
& nō breui tempore expectet Principū, ac statuū sacri Ro.
Imperij conuentū, ut sua & sapientia & autoritate cōcordes
reddat nos Germanos, in fide & religione supra XX. iam
annos maxima cum animarum iactura dissidentes, Nōnul
li interim Protestantū Concionatores non uerent nos pu
blice traducere, atq; etiam damnare, & abyfso Inferni adiu
dicare, propterea, quod nolumus in eorum sententiam con
cedere, antequam eorum doctrina publice in Generali ap
probetur Concilio, Nouo itaq; agnomine probri gratia
uocant nos Expectantes, qui salutem nostram cōstituamus
super traditiones humanas, Proinde comparant nos Iudeis
qui uane suum expectant Messiam. Operę precii igitur
fuerit, nos ab hoc probro excusare ac uindicare & expecta
tionis nostrę causas referre, ut repellamus & confutemus

Aaa 2 gra

grauissimam & iniquissimam eorum calumniam, quā nos publice diffamant, dicentes, nos scire, quod eorum doctrina ueritas sit & uerum Euangeliū, idq; nos agnoscere ac fateri, nihilominus tamen ueritatem & Euangelium persequamur. Quod autem nos non ex malicia, odio aut inuidia, sed ex iusta & necessaria salutis nostræ cura & sincero timoræ conscientia dictamine, ueriq; Euangelij autoritate, recusemus eorum doctrinam approbare & acceptare, nisi prius examinetur & comprobetur à Generali Cōcilio, aut saltem à summo Pontifice & sede Apostolica, sacrae Maiestati tuæ & multis & iustis rationibus probare possumus. Quarum nonnullas breuiter cōmemorabimus, p̄ quas & Maiest. tuæ et optimis quibusq; uiris nos excusatos fore speramus.

Primum igit̄, Cū probe sciamus, Lutheri reprobata dogmata iam pridem ante annos XX. publice damnata esse, uelut falsa & hæretica, Vuormaciæ quidem in Conuentu Imperiali per Edictum publicum, atq; etiā per sententiam à Maiest. tuā propria manu scriptam, Romæ uero à Papa Leone X. in publico cōsistorio, per bullā autenticam per omnes Nationes Christiani nominis promulgatam. Atq; etiam Parisijs, Louanij, & Colonia per solennia decreta & exquisitas Determinationes probatissimorū doctorū facultatis Theologicae, Quin etiam seuerissimis interminationibus, Interdictis & sententijs Christianorum Regum & Principum per totam fere Europam, In Gallijs, Hispanijs, Angliā, Scotia Italia, Polonia, &c. Nō est igit̄ nobis p̄ cōsciētias nostras integrum aut securum, contra tot ac tantas damnationis sententias, Lutheri doctrinam, quam ipse cum suis adhærentibus pro Euangelio per errorem (ut arbitramur) habet, approbare, nisi aliter ab uniuersali Ecclesia per Generale Concilium decretū fuerit, Id quod nunq̄ fore putamus. Tenemur itaq; non

non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, superioribus nostris parere, ut ait Apostolus.

Secundo. Cum non ignoremus, Lutherum in doctrina sua persepe uariasse ac mutasse suam sententiam, pfecto non potuimus pro conscientiam, Ecclesie (quam Paulus uocat columnam et basim ueritatis) sententiam, a tot sanctis patribus traditam & approbatam, atque tot seculis uniuersaliter per totam Christi Ecclesiam ritu continuo & obseruatione perpetua confirmatam, temere derelinquere, & nouis Lutheri & quorundam inquietorum et nouas res querentium hominum, complicum eius, doctrinas et Ceremonias amplexari, Quia magis credendum est Apostolo, quam columnam & basim ueritatis uocat Ecclesiam quam Lutherus, qui usque adeo incostans & uariis est in doctrina sua, ut non solum Theologi & eruditi homines, sed etiam nonnulli laici antilogias eius deprehenderint, Quippe extat quedam contradictionum eius tabula, in qua Gasparus Querhaimer, Ciuis Hallensis in Saxonia, demonstraui ex diuersis Lutheri libris XXXVI. Contradictiones circa unicum articulum, qui est de Communionem Eucharistie, Non igitur super stabilem petram, sed super mobilem arenam aedificata est eius doctrina, Non possumus itaque salua conscientia fidem Ecclesie antiquam & firmam deserere, et pro ea Lutheri doctrinam temere, antequam a Generali Concilio discutatur, amplecti.

Tertio. Non latet nos, quanta fuerit haec hactenus discordantia & contrarietas inter Concionatores Protestantium, in plerisque articulis, maxime de Sacramento Eucharistie, Nam libri eorum contra se inuicem aediti id eos negare non sinunt, Non possumus igitur bona conscientia certam Ecclesie de huiusmodi controuersis fidem & sententiam dimittere, & incertis illorum opinionibus nouis aut male res

hōiatis atque inter sese contrarijs adhæreere, nisi per spiritum sanctum in Generali Concilio aliud edocti ac iussi fuerimus.

Quarto. Videmus eos multos nunc asserere articulos, quos scimus iam olim ab Ecclesia contra antiquiores hæreses damnatos esse, Quales permulti leguntur circa errores Leonistarum, Vualdensium, Albigenium, Dulcinistarum, Vuiclephitarum &c. Verbi gratia, Horas Canonicas & uarios canendi modos in Ecclesijs nihil prodesse, Item Sanctorum festa, Ieiunia, Ordines, Benedictiones falsis, aquæ, herbarum &c. Pro nihilo esse, Decreta patrum, Decretalesq; Ro. Pontificum, & sanctorum patrum expositiones nullius esse autoritatis &c. Quomodo igitur nunc tandem salua conscientia possimus talia in Lutheranis approbare, quæ tot iam sæculis ab uniuersali Ecclesia publice sunt reprobata et damnata? Scriptum est enim. Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Item. Ne dimittas legem matris tuæ.

Prover. 22.
Ib. c. 1. & 6.

Quinto. Experti nuper sumus, Hagenoiæ & Vuormaciæ, quàm infida & lubrica sit eorum stipulatio atque promissio circa concordiam tractatus, Nam cum antea nobiscum Augustæ in multis Confessionis suæ articulis per septenorum colloquium concordassent, ausi sunt eam & negare & recusare concordiam, in publicis Imperij Conuentibus. Nos igitur ausi non sumus neque conscientijs nostris tutum est, à certis Ecclesiæ traditionibus recedere, atque incertos concordiam articulos ab eis recipere, quos postea forsitan iterum sint mutaturi. Prohibet enim nobis istud sacra scriptura, dicente Apostolo, ad Galatas. Siquis uobis aliud Euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Item ad Ephesios. Iam non sumus paruuli fluctuantes, &

tes, & circumferamur omni uento doctrinæ in nequicia hominum, Scimus autem multis experimentis, quàm incertæ sint nouæ apud Lutheranos ordinationes, ab anno in annū uariabiles, & iam sæpe mutatæ, adeo, ut nō uereant aliquando publice præcipere, illa & illa esse obseruanda, donec aliter aut melius ordinetur.

Sexto. Nihil illi certius pro Euangelij ueritate habent apud semetipsos quàm suam Confessionem & Apologiam, quas Cæs. Maiestati obtulerunt Augustæ. At probe constat nobis, in ijs quoque non semel ab eis uariatam esse, Nam autor ipse Apologiæ publice præfatus est. Apologiam in ea forma, qua Cæs. Maiestati oblata est, à se æditam non esse, Et Confessionis Originale Germanicum, quod Cæs. Maiestati oblatum est, non per omnia concordat cum latino exemplari, quod Paulo post euulgatum fuit, Præterea obtrulerunt nobis nuper Vuormaciæ in Colloquio nouum & Confessionis & Apologiæ exemplar, quod in plurimis locis aliter habet quàm habuerunt priora exemplaria, Qua igitur conscientiæ securitate possimus, eiusmodi Confessionem & Apologiam, toties uariatam, & paulo post iterum uariandam, pro uerbo Dei aut pro Euangelij ueritate acceptare & agnoscere? Cum scriptum sit, Verbum Domini manet in æternum. Item. Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt.

Septimo, Quamuis uulgo dicant, se uelle permanere circa iam dictam Confessionem & Apologiam, Reipsa tamen compertum habemus, eos in practica suarum Ecclesiarum multa aliter docere ac facere quàm habet ac docet Confessio & Apologia, Verbi gratia, Iactitant sese in illis quod Missa non aboleatur in eorum Ecclesijs, sed obseruetur religiosissime consuetis Cæremonijs, nisi

nisi q̄ cantus aliquando Germanicus admisceatur propter
populum. At publica eorum practica longe aliter habet, A
deo, ut ante annos Quinq̄, nōnulli Cōcionatores Ciuitatū
Imperialium, cum de concordia inter ipsos & Vuittenber
genes Theologos tractaretur, grauiter contra quosdam eos
rum ritus sint conquesti, nempe q̄ uterentur adhuc altari
bus, uestibus sacris, eleuatione hostiæ consecratæ, lumina
bus &c. Quibus illi, ut satisfacerēt, dicebant, in Hassia eius
modi ritus non amplius obseruari, Quomodo igitur obser
uant Missam consuetis ritibus, qui potissimam Missæ par
tem (nempe sacrum Canonem) non solum omit
tunt, uerumetiam detestantur, ac damnant uelut impiū.
Non possumus igitur bona conscientia eorum Confessio
nem acceptare aut seruare, quam & ipsi non seruant in Ec
clesijs suis, scimus enim Lutherum ita exosam habere mis
sam, ut nomen ipsum dicat esse abominabile, quo prolato,
cruce signare se debeat homo, perinde atq̄ fit quando pro
fert nomen Satanæ, At nulla scriptura sic loquitur de missa,
ut ipse loquitur, Non est igitur Evangelica eius loquela.

Octauo, Experti per sepe sumus, quantos tumultus, ri
xas, seditiones, atq̄ etiam cruenta bella hoc nouum eorum
Euangelium pepererit. Cum palam scriberent ac prædica
rent aliqui, Vbi Euangelium sit, ibi tumultuari oporteat,
quia Christus non uenerit mittere pacem sed gladium, Ideo
uerum Euangelij signum sit, tumultuari, Nec ulla debeat
aut possit inter Christianos esse superioritas. Sed nos talia
dogmata, contra Christi & Pauli doctrinam sanam, pro E
uangelio habere per consciētiam nō possumus, quia mani
feste sunt seditiosa, fructus autem spiritus non sunt tumul
tus & seditiones, sed pax, gaudium, charitas &c. Gal. 5.

Nono. Inuenimus item plæraq̄ eorum dogmata, non
solum

solum falsa & antiquitus damnata, uerum etiam scandalosa, & contra bonos mores absurda, Qualia profecto non pauca euulgauerunt contra ius & honestatem Matrimonij, & quidem uarijs modis, adeo ut ne ipsis quidem Concionatoribus inter sese sup his conueniat. Aliqui enim ex eis adeo sunt mente corrupti ac moribus deprauati, ut sanctum ac uenerabile sacramentum Matrimonij (quod certe magnum est & Reipublicæ Christianæ tam ornamentum quam firmamentum, & Christi atq; Ecclesiæ mysterium) non pro sacramento, sed pro re omnino prophana & sæculari haberi uelint, ut nihilo sanctius aut uerius esse debeat inter Christianos quam inter Iudæos, Turcas aut Ethnicos matrimonium, Ne autem plus æquo proluxa fiat hæc nostra excusatio, si omnium illorum errores & facta turpia recenseremus, unius Lutheri propositiones quasdam erroneas, non solum factu scandalosas, sed etiam dictu foedas & absurdas commemorabimus, quas inter uere Christianos nemo approbare queat.

CONTRA SACRAMENTVM

Matrimonij.

Matrimonium pro sacramento habetur absq; omni scriptura, & factum est merum ludibrium. I. De Captiul. Baby. II.

Nusquam legitur, eum aliquid gratiæ dei accepturum, quisquis uxorem duxerit. II.

Nec legitur uspiam, illud à Deo institutum esse ad significandum aliquid. III.

Nullæ subsunt rationes, ut sacramentum nouæ legis & solius Ecclesiæ possit dici matrimonium. Non minus enim uera sunt infidelium quam fidelium matrimonia. IV.

Insania est dicere, Ineuitabilem libidinem parentum sanctorum, dum generant, defectum esse, & non uere peccatorum, dum generant, defectum esse, & non uere peccatorum. In assertio. art. 2.

Bbb tum

tum et culpam.

VI. **De causis** **matrimonia**
libus. Vociferor (inquit) & clamo, Causas matrimoniales non ad me, sed ad sæcularem potestatem referri debere, & sicut Christus ait, sinere mortuos sepeli re mortuos suos, Nemo enim negare potest, Matrimonium esse rem externam & sæcularem, sicut uestem, cibum, domum & aream, ac sæculari potestati subiectam.

DE CLANDESTINIS CON
iugijs.

- Ibidem.** **I.** **C**landestini contractus matrimonij simpliciter reijci de
bent et pro matrimonio haberi non debent.
II. Sine scitu & uoluntate parentum non ualent, etiam si mille adfuerint testes.
III. Neq; ualere debent, etiam si dati sint annuli, aut manus iunctæ, aut iuramenta præstita.

DE IMPEDIMENTO CO N
sanguinitatis.

- Ibidem.** **I.** **Q**uicumq; in Tertio aut Quarto consanguinitatis gra
du contrahunt, nullam sibi coram Deo de hoc cons
scientiam formare debent, Id enim, neq; scripturis neq; legis
bus prohibitum est.
II. Et si legibus prohibitum sit, in secundo gradu contrahes
re, nempe cum filia fratris aut sororis. Si tamen factum fue
rit, non debet matrimonium illud dissolui.
III. Pie & Christianæ inter sese contrahere possunt matrimo
De statu cõs **nium** duorum fratrum aut sororum filij & filia.
iugali. **IIII.** Item possum contrahere cum Noueræ meæ sorore, &
Ibidem. cum patris mei sorore ex altero parente.

DE DIVORTIIS.

- Ibidem.** **I.** **C**hristus propter Adulterium cõcedit diuortium, ergo
pars innocens potest cum alio contrahere.

Potest

Potest & adulter, si non interficiatur, in aliam abire ter^{II}.
 ram & ibi cum alia contrahere, si continere non potest, De
 his plura Brentius, Lutheri discipulus.

DE DIGAMIA.

NVllius gentis aut linguæ usu Digamus dicitur, qui plu^I.
 res successive uxores seu uiduam duxerit, sed natura De digamia
 uocabuli Digamus istantum dicitur, qui simul plures uxores Episcoporum
 res habuerit.

Logamachia igitur et prophana Papistarum Cenophania^{II}
 est, Digamum de prauato uocabulo dici, qui unius secun-
 de aut uiduæ aut corruptæ maritus fuerit.

Nuncq̄ uero factum uel auditum est, Digamos apud Gen^{III}.
 tes criminosos ac non potius honoratos haberi.

Simul constat, Digamiam opus Dei esse à Paulo proba^{IIII}.
 tum, & in benedictione dei Gen. 1. comprehensum.

Si uero scandalum est, apud impios Papistas scandalum^V.
 est, quibus omnia uerba & opera Dei nihil nisi scandalum sunt.

Hæc & id genus multa pub. docet Luth. Ex quibus mul-
 ta in Repub. Christiana oriuntur absurditates & scandala,
 dum aliqui facto diuortio aliam ducunt uxorem priore adhuc
 uiuente, aliqui uero etiã sine diuortio super inducunt secun-
 dam uxorem, ex falsis & scandalosis dogmatibus & consi-
 lijs Lutheri et cõplicum eius, Quomodo igitur possemus bo-
 na conscientia approbare tam absurda, quæ non solum Cri-
 stianis sed etiam Romanis Ethnicis maxime displicuerunt
 semper. Tutius est igitur futuri Concilij sententiam expe-
 ctare quam temere approbare aut credere tam absurda.

Scripta Ratisponæ, Die 18. Junij 1541.

Bbb 2 MISCEL

MISCELLANEO: RVM LIBRI TERTII

Tractatus Vndecimus.

EPISTOLA DE COLLO.

quio priuato de Tribus præcipue articulis, Ratisponæ
habito, cum Illustrissimo Electore Bran-
deburgensi.

ILLVSTRISSIMO AC GENEROSIS-
simo Principi ac Domino, Domino Ioachim, sacri Roma-
ni Imperij Principi Electori & Archi Camerario,
Marchioni Brandenburgensi, Duci Stetinen-
Pomeraniæ, Cassubiorum &c. Domi-
no suo Clementissimo.
S. P. D.

Senectæ.

Illustrissime ac Generosiss. Princeps Ele-
ctor & Archi Camerarie sacri Ro. Imperij,
Domine Clemētissime. Hesternæ die, hoc
est, uicesimo septimo die Maij dignata est,
Illustrissima Celsitudo uestra humilitatem
ac paruitatē meā clemētissime alloq̄ in am-
bitu & in horto fratrum Prædicatorū & inter colloquendū
meæ uisa est misereri senectæ. Quemadmodū & Illus. Prin-
ceps ac dñs Dñs Georgius March, Brād, etc. Illust. Cels.
uestre Patruelis, q̄ ut acrius me admoneret à paterna fide &
religioſ

ne mea, tanq̄ erronea recedere, dicebat me iā in ulnis animā gerere, & alterū in sepulcro pedē habere, Quæ sane utriusque uestrum admonitio plus apud me pōderis habet, quā tum ad senectam spectat, quā habuerunt omnia uestra contra fidei nostræ Catholicæ & antiquæ articulos quosdam argumenta, Senectam enim, & breuitatem huius uitæ libenter agnosco, Errorem circa fidem in Catholica & Romana Ecclesia nullum prorsus noui aut agnosco, Tametsi abusus quosdam & scandala quædam haud leuia inficiari non possum, quæ neq̄ laudare neq̄ defendere unquā descreui. Cæterum Colloquiū istius argumenta circa Tres precipue articulos uersabantur, quorum primus de Ecclesia, Secundus de sacrificio Missæ. Tertius de Inuocatione sanctorum erat.

DE ECCLESIA.]

DE Ecclesia sane Illustriss. Cels. uestra facile intelligebat, quā difficile nobis sit, ueterem, quæ Ro. Pontificem pro summo in terris pastore ouium Christi agnoscit, deserere, ac nouā, quæ intra XXIII. Annos nata est, profiteri & amplecti, Quod ut Illustriss. C. uestra adhuc clarius, intelligat, mitto eidem nunc ea, quæ nuper in septimū Confessionis Dominorum Protestantium articulum scripsi & Moguntia subinde propter Dictam hanc Imperialem tam Germanice quā latine publicauī, ea nimirum intentione ut Lector inde intelligat, quā breui compendio possit hæc in fide inter nos Germanos discordia ad ueritatis metā per duci.

Nihil mihi, nec epistolā hanc exhibui, propter impedimentū ta quædam.

Certe ad cognoscendam ueram Christi Ecclesiam non sufficit, q̄ dicunt aliqui, se habere ueram scripturam & uerbum Dei ueramq̄ sacramentorum administrationem. Ideo

Arrogantia omnium hæreticorum.

Miscell. lib. III. Tract. XI.

apud se ueram esse Christi Ecclesiam, & non apud alios, Et dicunt intra se, Ecce hic est Christus. Nam hæc gloriatio omnibus sectis communis est, Non enim solum modo Lutherani, sed & Zuingliani & Anabaptistæ in Germania, & Calixtini atque Pighardi in Bohemia, Græci præterea & Armeni, Iacobitæ, Georgiani aliæque sectæ in Asia, ueram & uerbi Dei prædicationem & sacramentorum administrationem sibi arrogant præ omnibus alijs, & inter ipsas sectas adhuc sub Iudice lis est.

Vnde cognoscitur uera Ecclesia. Oportet igitur ultra hæc aliquid certi superaddere, per quod uera Christi Ecclesia ab omnibus sectis proprie discernatur, Hoc autem est Antiquitas seu Prioritas temporis & certa præpositorum in Ecclesia successio sicut præclare contra omnes sectas probant antiquissimi, scriptores, Irenæus & Tertullianus, Et post eos S. Augustinus contra Donatistas, firmissime autem fundatur hæc ratio in uerbis Christi ipsius, qui dixit de se ipso, Ecce uobiscum sum usque ad consummationem sæculi, Et de spiritu sancto promittit id ipsum, nempe quod mansurus sit nobiscum in æternum, Vnde & Phil. Melancthon coactus est confiteri, quod Ecclesia Christi semper durat, Hanc autem gloriam, utpote semper durare, nulla sibi Ecclesia uere arrogare potest præterquam una Romana, ad quam uelut ad principalissimam antiquissimam & maximam (ut ait Irenæus) omnes alias Christi Ecclesias coniungi oportet, in nulla igitur secta, quæ Ro. Ecclesiæ aduersatur, uera Christi Ecclesia esset potest, quia nulla secta semper durauit, sicut durat Ro. Ecclesia.

DE SACRIFICIO,

Missæ,

Illustr.

Illustriss. Cels. uestra ualde acris ac uehemens in oppo-
 gnatione sacrificij mihi uisa est, ex duabus præcipue ras-
 tionibus, Quarum una erat, auaritia sacerdotũ qui pro pes-
 cunia sacrificant. Altera, q̄ Paulus semel oblatum esse dixit
 Christum. Ad priorem respondi breuiter, non tollendam
 esse substantiã propter abusum, corrigendum esse abusum,
 seruandum sacrificium, Paulum præterea admittere, ut qui
 altari seruiunt, de altari uiuant. Ad posteriorem quoq̄ bre-
 uiserat responsio, q̄ Christus semel quidem per passionem
 & mortem oblatum est in cruce, Offertur autem quotidie
 per mysterium in altari in representationem & memo-
 riam illius oblationis in cruce semel factæ.

Addebam ex Abbate Tuitiensi, q̄ in ultima quoq̄ cœna
 Christus corpus & sanguinem suum in mysterio obtulerit
 Deopatri, Idq̄ conuinci ac probari ex figura agni pascalis,
 qui immolandus erat XIII. Die ad uesperam, Chris-
 tus autem in cruce oblatum est non 14. sed 15. die mensis,
 Igitur necessario præcessit oblatio mystica 14. die in cœna,
 Alioquin non satisfecisset Christus figuræ agni pascalis. Et
 hanc rationem adhuc ualidam esse existimo, licet heri cla-
 mose à quibusdam circumstantibus contradiceretur, Opor-
 tet enim nos saluare typum agni pascalis, quia scriptura so-
 lui non potest, Accedit & cõmunis oblationum ritus, quia
 in omni oblatione & sacrificio, antequam populus ex eo su-
 meret aut ederet, offerebatur à sacerdote, Non debet igitur
 ex hoc sacro pane & calice sumi à populo, nisi prius of-
 feratur à sacerdote in altari, Alioquin cassa & falsa fiet
 ret omnium ueteris testamenti sacrificiorum & oblatio-
 num figura & significatio, quæ omnes hoc unum no. te-
 stamenti sacrificiũ representauerunt, Conuincit præterea &
 Psalmistę & Apostoli autoritas, quę docet Christum esse
 sacer-

1. Cor. 9.

Christi obla-
tio mystica,
quæ in nos
uult. cœna sas-
ta est.

Ioh. 10.

sacerdotem, non secundum ordinem Aaron, sed secundum ordinem Melchisedech, Qui panem & uinum obtulit Christus autem nusquam obtulisse legitur panem & uinum, nisi in nouissima coena. Ne uero hic molestior fiam Illust. Cell. uestrae longioribus de hoc sacrificio nostro probationibus, offero & exhibeo eidem Teuthonicum libellum, In quo ad XIII. Fundamenta Lutheri, quae contra missam posuit, respondi, Quod si ocium non sit, perlegere totum, saltē perlegat Ill. Cel. uestra, ea quae contra tertium eius fundamentum respondi, ubi eadem tractatur obiectio, quam heri obiecit Ill. Ce. uestra. Quod si responsio mea ibi non satisficiat, legat precor, Ill. C. Vestra illud saltē Capitulum, In quo de Missa tam uarie atque etiam contrarie & contradictorie inter se disceptant septem Capita unius Lutheri, Vnde facile intelliget Ill. Cel. Vest. quanto securius sit credere Ecclesiae Catholicae quam uni Luthero de Missa.

Si autem dixerit Ill. C. V. Non curare se, quid Lutherus affirmet aut neget, sed placere sibi ea quae Phil. Melanthon in Apologia sua de sacrificiorum differentia scripsit. Quandoquidem heri de Eucharistico sacrificio mentio fiebat, Non grauatim exhibebo, si petierit Ill. C. V. Ea quae ad eum articulum, qui est ordine XXIII. respondi, Nunc hoc unum humiliter ac deuote deprecor, ne Ill. C. V. potius credere uni Philippo quam toti Ecclesiae dignetur, scio enim & facile probare possum, Deo bene iuuante. In uniuersa Christi Ecclesia Missam per M. D. Annos à cunctis Catholicis pro sacrificio habitam esse, & neminem ex omnibus produci posse, qui tantas in Missam dixerit blasphemias, quantas dicit Lutherus cum complicibus suis.

DE INVOCATIONE SANCTORVM.

Illustriss.

Illustrissima Celsitudo uestra gratiose admisit, sanctos in
 cœlo & orare pro nobis, & à nobis uenerandos & hono-
 randos esse, Acriter uero contendit, non esse inuocandos
 à nobis, quia uoces nostras non audiant, cum non sint om-
 nipotentes ut Deus est. Ego autem, etsi sanctis in cœlo om-
 nipotentiam tribuere neque uolo neque debeo, Inuocandos ta-
 men esse non dubitò. Obieci ex tempore illud Epulonis ex
 Euangelio, Pater Abraham miserere mei & mitte Lazarum
 &c. Illustriss. Celsitudo uestra, mox (ut est ingenio prom-
 pra) respondit, Parabolam, non historiam esse. Ego etsi per
 reuerentiam, quam tanto Principi debeo, non reprehendi
 acriter eam responsionem, cum scirem ex Theologis quoque
 esse quosdam eiusdem opinionis. Respondi tamen, Christum
 ea Epulonis uerba nunquam reprehendisse, si autem impia
 essent, merito debuisse reprehendi ab illo uere pietatis docto-
 re, sicut reprehendit illius excessus in epulis & uestibus & ne-
 glectam erga pauperem Lazarum misericordiam. Ceterum,
 cum textus non dicat parabolam esse, sicut circa alias para-
 bolas dicere solet, tam facile est negare quam affirmare, pa-
 rabolam esse. Immo longe similis est uero, non parabolam,
 sed historiam ac rem uere gestam esse. Tum, quia Euangeli-
 sta simpliciter narrat, ut historiam. Tum quia mendicum
 ex nomine uocat Lazarum, hoc autem historiam potius est,
 quam parabolam. Vt cunque autem sit, Ex hoc exemplo potest
 probari, sanctos in cœlo apud Deum posse inuocationes no-
 stras audire. Non enim tam magnum Chaos est inter Eccle-
 siam triumphantem & militantem, quantum est inter bea-
 tos & damnatos. Si ergo Abraham potuit audire Epulonem
 in Inferno sepultum ad se clamantem, quanto facilius po-
 test Beatissima uirgo Maria, Dei genitrix, aut Ianitor cœli
 Sanctus Petrus, aut quiuis aliorum sanctorum, qui Deo om-
 nis

Luc. 16.

Quomodo
Abraham aus-
diuit uerba
Epulonis.

Ccc nipo

impotenti cōiunctissimi sunt, audire inuocationes eorū, qui eis charitate coniuncti eiusdem corporis Christi (quod est Ecclesia) mēbra sunt: iam aperte ait Apostolus primo Corinthiorum duodecimo, Vt non sit schisma in corpore, sed in idipsum pro inuicem sollicita sint membra. Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Si ergo non est schisma in corpore Christi, non recte dicitur magnum esse Chaos inter sanctos in cœlo & fideles in terra, sicut recte dicitur esse inter beatos & inferno sepultos.

Quomodo
sancti in cœlo
audiant
preces nostras.

Si ergo non obstitit Chaos illud magnum, quin Epulo nis uocem audierit Abraham, etiam si nos non intelligamus aut humana ratione capiamus, quomodo audierit. Quanto minus obstitit sanctis in cœlo localis à terra distantia, quin audiant uoces nostras quibus inuocantur à nobis. Cum sint nobis charitate coniuncti, & Deo, qui omnia uidet ac audit, semper coniuncti, In cuius intima conjunctione uident ac audiunt omnia, quæ eos nosse conuenit, licet nos modum aut uiam, quomodo uident et audiunt in hac carnis & humanæ rationis infirmitate, intelligere nō ualeamus, Sufficiat nobis Ecclesiæ fides, Spiritus sancti autoritas, quæ adductum proponit exemplum, & miraculorum euidentis effectus, ac probata ueterum de multis sanctis narratio. Si enim Illustrissima Celsitudo uestra concedit, quod sancti in cœlo pro nobis orant, debet eadem ratione concedere, quod recte à nobis inuocantur, Inuocātur enim ut orent, si autem neq; uideant neq; audiant quæ nostra sit necessitas, aut quid nobis contingat aut imminet, quid orabunt Deum pro nobis?

Negare igitur Inuocationem sanctorum est (ut mihi uideatur) tollere commercium inter membra Triumphantis, ac milis

milantis Ecclesiæ, Est ponere magnum chaos inter beatos in re & beatos in spe, est inducere schisma in corpore unius & eiusdem Capituli, Est præcidere charitatem illorum erga nos & nostram fiduciam erga illos, Est prohibere tribulatis refugium ad amicos & domesticos Dei, Breuiter, est omnium Cœlestis Ecclesiasticæ Hierarchiæ ordinē atq; coniunctionem turbare atq; abrumperē.

Nec ualet argumentum, quo nunc pleriq; abutuntur, Argumentū
inualidum.
Nihil habetur in scripturis de inuocatione sanctorum, ergo non sunt inuocandi. Tum quia non omnia sunt in scripturis expressa, sed multa per Apostolos ore tradita aut per spiritum sanctum Ecclesiæ suggesta, Tum quia norunt Dialectici, locum ab autoritate negatiue non ualere, Tum deniq; quod falsum est antecedens. Non enim omnino nihil de Inuocatione sanctorum in scripturis habetur. Scriptū est enim Genesis quadragesimo octauo. Et inuocetur super eos nomen meum, nomina quoq; patrum meorum Abraham & Isaac. Item Iob quinto. Voca ergo si est qui tibi respondeat & ad aliquem sanctorum conuertere. Item, Psalm. 120. Leuaui oculos meos in montes, unde ueniet auxilium mihi. Et in Nouo Testamento ait ipse Dominus Lucæ 16. Facite uobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant uos in eterna tabernacula, Si autem sancti in illis æternis tabernaculis non essent, aut in illis nos nō audirent, quomodo nos, ubi defecerimus in illa reciperent.

Si quis autem contendat hoc Christi dictum intelligendum esse, non de sanctis in cœlo, sed de sanctis in terra, quāuis textus id non habeat, nec in terra sint æterna tabernacula

eula, nec in illa nos recipere possint ij qui in eis non sunt) Stabit nihilominus adhuc in suo robore argumentum Sancti Hieronymi contra Vigilantium, quod non est peior conditio sanctorum in coelo quam sanctorum in terra, Si ergo sancti in terra possunt & a nobis inuocari & nos precibus suis adiuuare, Cur non possint idipsum sancti in coelo? Vereor itaq; ac suspicor, nouos doctores, qui nobis sanctorum inuocationem interdicut, mussitare inter sese, & in cordibus suis sibi dicere & ex animo credere (licet foras proferre ac dicere non audent) quod sancti, qui decesserunt, nondum sint in coelo, sed animas eorum uel in sepulcro cum corporib. uel i aliq; specu & nobis ignoto receptaculo dormire, donec resuscitentur in nouissimo die, Alicubi enim obijciunt nobis, ne quaeramus ueritatem a mortuis uocantes irreuerenter mortuos, qui in perpetuum cum Christo uiuunt ac regnant, & in Apologia ait Philippus Melanchthon, nullum in scripturis extare testimonium de mortuis orantibus, praeter illud somnium (ut ipse uocat) sumptum ex posteriore libro Machabaeorum. At contra hunc errorem ait in Euangelio Dominus Saducais, Non est Deus mortuorum sed uiuentium. Et Apostolus ad Philippenses. Mihi uiuere Christus est & mori lucrum, Cupio dissolui & esse cum Christo, idq; ait esse multo magis melius quam permanere in carne.

Qualis haere
ticorum de
sanctis fides

2. Macha. 15.
Matth. 22.
Phil. 1.

Non est contra Christum,
inuocare
sanctos.

Proinde nec illa ualet obiectio, qua Illustrissima Celsitudo uestra querebatur inuocatione sanctorum detrahi honori Christi, q; solus sit mediator et aduocatus noster, Nam nos, dum sanctos Inuocamus, non facimus eos Christo contrarios, quos scimus eius in coelo fratres ac coheredes, & non iam seruos sed amicos esse, proinde eos non aliud uelle quam quod Christus uult, cuius uoluntati in nullo aduersant aut resistunt

resistunt. Sed Christus non est inuidus aut osor sanctorum,
 quasi putet honorandos aut Inuocandos non esse sanctos
 sed se solum, Nusquam dicit, me solum honorate & in-
 uocate, non sanctos qui mecum sunt, sed testatur potius,
 eos, tanquam fratres & cohæredes suos, à nobis hono-
 randos esse, dicens eos & à patre suo honorificari, Quin- Luc. 12.
 imo affirmat, quod faciet eos discumbere & transiens
 ministrabit eis, Recte igitur abiens dixi, Non esse Christum Math. 6.
 & sanctos eius inter sese contrarios, ideo non posse nobis ius-
 te obijci de cultu sanctorum illud uerbum Christi, Nemo
 potest duobus dominis seruire. Hæc sunt Illustrissime ac
 Generosissime Princeps Elector, quæ obiter super hestero
 colloquio nostro commemorare & Illustrissimæ Cel-
 situdini uestræ humiliter deuoto obsequio suggerere uolui,
 ne credat me temere in fide maiorum nostrorum perma-
 nere, & nouis sectarum opinionibus contradicere, Res- Prouer. 6. &
 tinet enim me scripturæ autoritas, ne dimittam 22.
 legem matris meæ, neue transgrediar ter-
 minos quos posuerunt pa-
 tres nostri.

Ratispone Anno 1541.

Ccc 3 MISCELLA

MISCELLANEO RVM LIBRI TERTII

Tractatus Duodecimus.

FRAGMENTVM DE SANCTIFICA
tione donorum, & de ea quæ antea fit gratiarum
actione, Ex Græco super Canonem
Commentario.

Luc. 22.
Canon dicitur
Oratio
perfectiua.

Præfatio ante
Canonem

Quomodo
peragitur sa
crificium.

Prætime hoc pacto & sacerrime dispositis, quid super est, nisi ut sacerdos ad agendum gratias deo præbitori omnium bonorum conuertatur, imitatus primum sacerdotem qui gratias egit Deo & Patri, prius quam mysterium communionis traderet. Ipse igitur sacerdos ante orationem Perfectiuam, per quam sacrificat sancta, hanc gratiarum actionem, Deo & Patri Domini nostri Iesu Christi facit. Gratias agamus Domino, omnibusque qui astant compositis & dignum ac iustum alte dicentibus. Ipse per seipsum gratiarum actionem refert deo, Glorificans eum & cum angelis per hymnos alte collaudans, Ac gratias professus largitori bonorum omnium, quæ ab æterno nobis impartitus est, & demum ipseus indicibilis, sermonem omnem superantis, Saluatoris nostri pro nobis Conuersationis memoratus, postea sacrificat præciosa dona, & uniuersum absoluit sacrificium. Et ad quem modum uerendam illam edisserens cœnam, Et quomodo ipsam ante passionem sanctis discipulis præbuit, & quæ accepit Calicem & quæ accepit panem, & gratias agens sanctificauit, & quæ ea dixit per quæ mysterium manifestauit. Et ubi

ubi ipsa uerba dixit, mox procidit oratque & supplicat, ut diuinæ illæ uoces unigeniti ipsius filij saluatoris nostri, propositis donis coaptentur, & suscipientia omnisanctum ipsius ac omnipotentem spiritum, transmutentur, panis ^{Transmutatio.} quidem in ipsum præciosum & sanctum eius corpus, uinum uero in immaculatum & sanctum sanguinem. Quibus actis & dictis, quicquid ad sacrificium attinet, exactum est, & ad finem peruenit, donaque sanctificata & sacrificium perfectum est.

Magnaque uictima & hostia, quæ pro mundo maculata est, in sacra mensa iacens uidetur. Panis enim non ad huc Domini corporis Typum gerit, neque est donum imaginem ueri doni ferens, neque picturam quandam in star tabulæ in seipso salutarium passionum portat. Sed ipsum uerum donum ipsum domini totum sanctum Corpus, quod omnia illa uere suscepit, opprobria, contumelias, uerbales, Crucifixum, mortuum. Quod sub Pontio Pilato pulchram Confessionem testatum est, a lapidibus, uerberatum, sputis dedecoratum, quod se degustauit. Similiter & ipse sanguis, qui maculato corpore exiit, Hoc corpus cum illo sanguine, quod ex spiritu sancto conceptum, natum ex beata uirgine, Sepultum, quod tertia die surrexit, ascendit in cælum et ad dexteram patris sedet.

Non panis, sed uera uictima, corpus Domini, in altari est post consecrationem,

VNDE TVTO CREDIMVS
Mysterium.

ET quæ fides? Ipse dixit, hoc est corpus meum. Hic sanguis meus. Ipse quoque apostolis iussit ut hoc facerent, & per illos toti ecclesie. Hoc enim ait facite in meam commemorationem. Non utique iussisset ut hoc facerent, nisi si uirtutem daturus fuisset ad hoc faciendum, Et quæ uirtus?

Matth. 26:

Virtute spiritus? Spiritus Sanctus ex alto Apostolos replens, iuxta id
 ritus Sanctus quod dictum est a domino. Sedete in Ciuitate Ierusalem do-
 et confici- nec induamini uirtute ex alto. Hæc illius descensus opera-
 tur Sacra- tio, nō. n. semel adueniens nos postea reliquit, sed nobiscum
 mentum. est & erit semper, propter hoc enim misit eum Saluator ut
 Luc. 24. maneat nobiscum in æternum. Et alium paraclenum
 Ioh. 14. (ait) mittam uobis, ut maneat uobiscum in æternum, Spi-
 ritum ueritatis, quem mundus non potest capere, quoni-
 am nequidet neque cognoscit ipsum. Vos autem cognoscis-
 tis eum, quoniam apud uos manet & in uobis est, Hic sanctus
 spiritus, per manum & linguam sacerdotum myste-
 ria perficit. Nec Sanctum Spiritum solum misit Domi-
 nus nobis ut nobiscum maneret, Sed & ipse promisit ma-
 nere nobiscum usque ad consummationem sæculi, Verum
 paraclenus inuisibilis est, quia corpus ipse non attulit, Do-
 minus per uerenda & sacra mysteria tangi se permittit, cui
 qui nostram naturam suscepit, & in æternum laturus est,
 Hæc sacerdotij uirtus, Hic sacerdos. Non enim semel seips-
 um offerens & sacrificans Sacerdotium dimisit, sed con-
 tinue eundem nobis ministrat ministerium, per quod &
 aduocatus pro nobis ad deum in æternum. Cuius gratia
 dictum est ad eum. Tu es sacerdos in æternum, propter hoc
 nulla est fidelibus de sanctificatione donorum ambiguitas,
 nec de alijs mysterijs, si secundum propositum & oratio-
 nem sacerdotum perficiantur, Et hæc quidem hæcenus.

Matth. ult.

DE COMMUNI GRATIA

rum actione, quæ in communicatione myste-
 riorum fit, & de ultima oratione.

Sacerdos

Sacerdos uero eos qui mysteria acceperunt, datori Deo Gratias agere pro tanto dono iubet. Nec quasi aliud agens & segniter, sed maximo cum studio & diligentia. Hoc enim sibi uult uox hæc, recti, non uidelicet iacentes non sedentes sed & animam & corpus ad ipsum extendentes.

Gratias agere pro tanto dono post peractum sacrificium.

Post hæc alias quoque consuetas ad deum fundi deprecationes admonens, ab altari exit, transque ante uestibulum pro omnibus orationem legit, sed illud quoque notari oportet, quod post sacrificionem, & eam quæ in hac facta est glorificationem tanquam debitam omnibus erga deum completis, sacerdos ueluti seipsum absoluens ab ea, quam cum deo habuit, consuetudine, illiusque sublimitate, in hominum conuersationem paulatim descendit. Modo tamen qui est sacris conueniens, quippe orans hoc facit. Orationisque series & locus ipsum descendenter ostendunt.

Ritus Graecorum post finitam missam.

Prius namque intra altare & per seipsum nullo audiente, ad deum intentus orabat. Nunc ab altari exiens & intra multitudinem quasi unus ex medio factus, omnibus audientibus pro ecclesia et omnibus fidelibus communem facit deprecationem.

Duplex oratio sacerdotis.

Dehinc primo oblatum panem, a quo Sacrum abstulerat, in multas secans porciones fidelibus distribuit, ueluti sanctum ex ipsa repositione ad templum & oblatione iam effectum. Ipsi uero cum omni suscipientes pietate, sacerdotis dexteram deosculant, ueluti quæ de recenti totius sancti saluatoris Corpus attigerit, & illinc sanctificationem quam acciperit tradere tangentibus credatur. Interim fideles causam prebitoremque horum bonorum glorificant, glorificationem a sacris literis assumptam, Sit nomen domini benedictum, & quæ sequuntur, Quod ubi multociens acclamarunt, psalmum legunt glorificatione ac gratiarum actione redundantem, uidelicet, Benedicam dominum in omni tempore.

Distributio panis post finem missæ

Psalm. quem decantat post pulus.

D d d

Pane

Oratio sacer
dotis ad pos
pulum,

Pane distributo & Psalmo finito, Sacerdos extremam multitudini orationem exequitur. Non solum extra altare & omnibus audientibus, Sed & ad ipsam multitudinem uerba orationis extendens, maiorem nunc quam antea cum multitudine communicationem ostendit. Quæ autem oratio: Ut ob misericordiam saluemur, ueluti nihil habentes domo, hoc est ex proprijs nostris operibus, inferre salute dignum, sed ad solam aspicientes eius quæ saluare potest, benignitatem.

Quorum in
ea Oratione
fit mentio.

Propter hoc & multorum meminit intercessorum, hæc in re nobis auxilio esse potentium. Atq; ante omnes ipsius sanctæ dei matris, cuius gratia ab initio sumus misericordiam consecuti, pro cæmîu autem orationis Christus, uerus noster deus, non unus ex adulterinis ac nothis & falso uocatis dijs, Quos multos aliquando sumus uenerati, sed quæ posterius uix inuenimus, Deus uerus noster, propter hoc soli ipsi ut deo decet omnis gloria honor & adoratio cum patre eius sine principio. Atq; toto sancto bono & uiuificante ipsius spiritu, Nunc & semper & in secula seculorû Amen. Exscriptum Ratisponæ 27. Iulij. Anno 1541. Laus Deo.

IOHANNES COCHLÆVS

Pio lectori.

HOs Quatuor Miscellaneorum libros properantius nunc emitto, Candide lector, eam potissime ob causam, quod sacratissimus Imperator noster CAROLVS. V. decreuisse dicitur, præcipue de causa religionis in Cõuentu Vuormaciensi nunc nunc celebrando cum Principibus & statibus sacri Ro. Imperij tractare, Cum igitur diuersi de religione Tractatus, qui per XXIII. annos in diuersis locis temporibusq; & ex uarijs occasionibus scripti sunt,

in his

In his Quatuor libris habeantur, Visum est mihi opere precium fore, ut hoc præsertim tempore in publicum emittantur, In nullius autem odium gratiam ue priuatam eos nunc ædo, sed in publicum dumtaxat pacis & concordia boni respicit hic oculus meus, ut hac æditione suggeram ijs, qui legere dignabuntur, occasiones cogitandi pie ac diligenter, quomodo possit commode, salua fide Catholica, consuli et animarum saluti & publicæ per Imperium in Germania paci. Quod utiq; per gratiam Dei fieri poterit, si omnium oculi in fidei Catholicæ ueritatem unice intenti fuerint, ut nõ possit nobis illud Apostoli uere aut iure obijci, Omnes quæ Phil. 2. sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi, Quæ sunt autem Iesu Christi: Vnitas, pax, ueritas, fides, spes, & Charitas. Ioh. 17. Ipse enim rogauit deuotissime patrem suum, non solum pro Apostolis suis, sed etiam pro eis qui per uerbum eorum in se credituri erant, ut Omnes (inquit) unum sint, sicut tu pater in me & ego in te. Ipse ait, Pacem relinquo uobis, Ib. 14. & 15. pacem meam da uobis. Ipse dicit, Ego sum uia, ueritas & Math. 18. uita. Ipse mandatum nouum dedit nobis ut diligamus inuicem, Ipse pro Ethnico iussit haberi eum qui nõ audit Ecclesiam. Audiamus igitur, quid nam de omnibus contro- uersijs, quæ nunc in religione nos perturbant, statuerit docueritque hæctenus per tot sæcula pia mater Ecclesia, & nemo filiorum eius suæ innitatur prudentiæ, aut altum sapere uolens, matris præsumat esse magister, ut ausit eam aliter docere quàm hæctenus à spiritu sancto edocta est. Ipsa enim est columna & fundamentum ueritatis, Ego itaque hæc omnia, meque ipsum subijcio iudicio & Correctioni 1. Timo. 3. sanctæ Sedis Apostolicæ & Ro. Ecclesie, Ad quàm omnes Christianos ppter Principatitatem conuenire oportet, sicut S. docet Ireneus.

FINIS.

In der ersten...
 der zweiten...
 der dritten...
 der vierten...
 der fünften...
 der sechsten...
 der siebten...
 der achten...
 der neunten...
 der zehnten...
 der elften...
 der zwölften...
 der dreizehnten...
 der vierzehnten...
 der fünfzehnten...
 der sechzehnten...
 der siebenzehnten...
 der achtzehnten...
 der neunzehnten...
 der zwanzigsten...
 der einundzwanzigsten...
 der zweiundzwanzigsten...
 der dreiundzwanzigsten...
 der vierundzwanzigsten...
 der fünfundzwanzigsten...
 der sechsundzwanzigsten...
 der siebenundzwanzigsten...
 der achtundzwanzigsten...
 der neunundzwanzigsten...
 der dreißigsten...
 der einunddreißigsten...
 der zweiunddreißigsten...
 der dreiunddreißigsten...
 der vierunddreißigsten...
 der fünfunddreißigsten...
 der sechsunddreißigsten...
 der siebenunddreißigsten...
 der achtunddreißigsten...
 der neununddreißigsten...
 der vierzigsten...
 der einundvierzigsten...
 der zweiundvierzigsten...
 der dreiundvierzigsten...
 der vierundvierzigsten...
 der fünfundvierzigsten...
 der sechsundvierzigsten...
 der siebenundvierzigsten...
 der achtundvierzigsten...
 der neunundvierzigsten...
 der fünfzigsten...
 der einundfünfzigsten...
 der zweiundfünfzigsten...
 der dreiundfünfzigsten...
 der vierundfünfzigsten...
 der fünfundfünfzigsten...
 der sechsundfünfzigsten...
 der siebenundfünfzigsten...
 der achtundfünfzigsten...
 der neunundfünfzigsten...
 der sechzigsten...
 der einundsechzigsten...
 der zweiundsechzigsten...
 der dreiundsechzigsten...
 der vierundsechzigsten...
 der fünfundsechzigsten...
 der sechsundsechzigsten...
 der siebenundsechzigsten...
 der achtundsechzigsten...
 der neunundsechzigsten...
 der siebenzigsten...
 der einundsiebzigsten...
 der zweiundsiebzigsten...
 der dreiundsiebzigsten...
 der vierundsiebzigsten...
 der fünfundsiebzigsten...
 der sechsundsiebzigsten...
 der siebenundsiebzigsten...
 der achtundsiebzigsten...
 der neunundsiebzigsten...
 der achtzigsten...
 der einundachtzigsten...
 der zweiundachtzigsten...
 der dreiundachtzigsten...
 der vierundachtzigsten...
 der fünfundachtzigsten...
 der sechsundachtzigsten...
 der siebenundachtzigsten...
 der achtundachtzigsten...
 der neunundachtzigsten...
 der neunzigsten...
 der einundneunzigsten...
 der zweiundneunzigsten...
 der dreiundneunzigsten...
 der vierundneunzigsten...
 der fünfundneunzigsten...
 der sechsundneunzigsten...
 der siebenundneunzigsten...
 der achtundneunzigsten...
 der neunundneunzigsten...
 der hundertsten...

FINIS